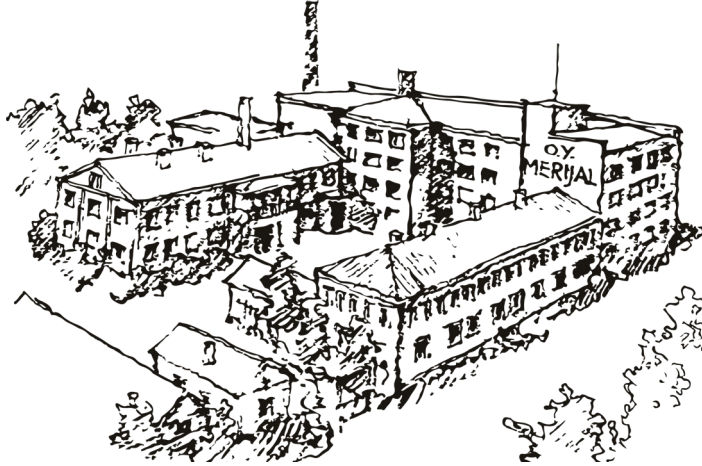

MAKEAA ARKKITEHTUURIA

MERJALIN MAKEISTEHTAAN VANHAN KONTTORIRAKENNUKSEN
HISTORIA, RESTAUROINTI JA KÄYTTÖTARKOITUKSEN MUUTOS
ASUINRAKENNUKSEKSI

Teijo Törmänen - Diplomityö - Oulun yliopisto - Arkkitehtuurin yksikkö - Kesäkuu 2023

Kuva 1. Vanha Nukkumatti makeisen paperikääre.

MAKEAA ARKKITEHTUURIA

MERIJALIN MAKEISTEHTAAN VANHAN KONTTORIRAKEN-
NUKSEN HISTORIA, RESTAUROINTI JA KÄYTTÖTARKOI-
TUKSEN MUUTOS ASUINRAKENNUKSEKSI

Diplomityö
Oulun yliopisto - Arkkitehtuurin yksikkö
Kesäkuu 2023

Tekijä:	Teijo Törmänen
Pääohjaaja:	Anu Soikkeli
Sivu- ja merkkimäärä:	118 323 merkkiä
Planssit:	3 kpl

Kuvat, piirrokset ja teksti © Teijo Törmänen, ellei toisin mainita.

ALKUSANAT

Korjausrakentaminen on sekä suomalaisen että maailmanlaajuisen arkkitehtuurin tulevaisuus. Ympäristökriisin keskellä ei voida rakentaa aina vain uutta, sillä uuden rakentamisella on suuret ympäristövaikutukset. Rakentamisen tavoilla voidaan vaikuttaa luonnon ja maapallon tulevaisuuteen. Esimerkiksi korjausrakentamiskohteet ovat lähes aina päästöiltään pienempiä kuin saman mittaluokan uudiskohteet. Nämä faktat mielestäni lähdin etsimään diplomityölleni aihetta kotikaupungistani Oulusta, jonka tulevaisuuteen uskon.

Diplomityölläni haluan kritisoida Oulussa jokseenkin edelleen vahvasti elossa olevaa purkamisen kulttuuria. Haluan todistaa, miksi korjaaminen ja restaurointi on tärkeää ei vain ympäristön näkökulmasta vaan kulttuurin ja kaupunkikuvan saralla. Vanhan säilyttäminen luo kaupungille identiteettiä ja maise-mallisista arvoja ja tuo historian osaksi nykyaikaa.

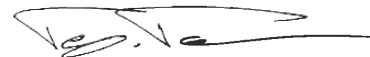
Diplomityön tekeminen on ollut minulle antoisaa ja mielenkiintoista. Oman kotikaupungin historiaan syvällisemmin paneutuminen on luonut uuden näkökulman kaupungin tarkasteluun, mikä on rikastuttanut elämääni. Myös Suomen makeisteollisuuteen paneutuminen on lisännyt yleissivistystäni.

Haluan lämpimästi kiittää monia, jotka ovat auttaneet minua niin opiskelutaipaleeni kuin elämäni kanssa aina päiväko-dista nykypäivään. Kiitos perheelleni ja kaikille ystäville, joiden kanssa olen saanut jakaa tätä elämäni matkaa. Nyt elämässäni on iso luku sulkeutumassa ja tulevaisuus näyttää ihanan häikäisevältä. Kiitos Anu Soikkelille kultraakin kallisarvoisemmasta tuesta ja ohjauksesta diplomityöni kanssa. Kiitos kumppanilleni Laurille, jonka kanssa saan jakaa arkeni.

Erytiskiitos pitkäaikaiselle ystävättärelleni Lotalle, jonka kanssa muistan päättäneeni arkkitehdin uravalinnasta maala-tessamme muraalia Oulun Taidekoulun käytävän seinään ke-väällä 2016. Hänen tukensa ja oma Tuiran kaavoitushistoriaan liittyvä diplomityönsä auttoivat minua huimasti tämän kysei-sen työn aloittamisessa ja loppuun saattamisessa. Ja toinen erityiskiitos ystävälleni Oskarille, joka oikoluki diplomityöni.

Kiitos!

Oulussa Leijona-pastilli suussa,
Teijo Törmänen

TIIVISTELMÄ

Oy Merijal Ab:n makeistehtaan vanha konttorirakennus on 1890-luvun lopulla tai aivan 1910-luvun alussa valmistunut rakennus, joka sijaitsee Oulussa Tuiran kaupunginosassa Koskitien ja Oulujoen väliin jäävällä kapealla maa-alueella. Se edustaa Tuiran vanhinta rakennuskantaa ja edeltää jopa Puu-Tuirana tunnetun ajan. Rakennus on suojeltu sr-20-merkinnällä.

Konttorirakennuksen historia on rikas ja monimuotoinen, ja se on tärkeä osa niin Tuiran kaupunkimaisemaa kuin oululaista identiteettiä. Monta vuosikymmentä makeistehdastoiminnassa ollut rakennus seisoo nyt tyhjiillään, ja sen kohtalo on ollut viimeisten vuosikymmenien aikana vaakalaudalla, vaikka YIT on Oulun kaupungin kanssa sovitulla maankäyttösopimuksella vuodelta 2007 luvannut peruskorjata konttorirakennuksen ja muuttaa sen käyttötarkoituksen asuinrakennukseksi. Pitkään tyhjiillään seissyt rakennus on huonokuntoinen, ja muutostöimenpiteillä on kiire, jotta rakennus saadaan säilymään myös tuleville oululaisille sukupolville.

Avainsanat: Merijalin makeistehdas, Oy Merijal Ab, konttorirakennus, uudelleenkäyttötarkoitus, peruskorjaus, Oulu

Tässä käsillä olevassa diplomityössä kartoitan Merijalin makeistehtaan konttorirakennuksen historian ja sen suhteen ympäristöönsä sekä historiaansa sekä luon uudelleenkäyttötarkoitussuunnitelman rakennukselle sen arvot huomioon ottaen. En paneudu rakennuksen nykykuntoon tai esitä tarkkoja rakenteiden korjaustöimenpiteitä. Suunnitelmani tärkein tavoite on osoittaa rakennuksen ja korjausrakentamisen tärkeys ja potentiaali ympäristötietoisessa Oulussa, jossa vanhoja kulttuurillisesti merkittäviä rakennuksia puretaan edelleen.

Diplomityöni jakautuu kahteen osaan: kirjalliseen taustatutkimukseen ja suunnittelutyöhön. Ensimmäisessä osassa käsitelen Suomen makeisteollisuuden historian, Oy Merijal Ab:n historian ja Merijalin makeistehtaan- ja konttorirakennuksen historian sekä rakennuksen arvot. Toinen osa keskittyy konttorirakennuksen käyttötarkoituksen muutossuunnitelmaan ja restauroinnin mahdollisuuksiin. Suunnittelen rakennuksen asuinkäyttöön.

ABSTRACT

Oy Merijal Ab's confectionery factory's old office building was built during the late 1890s or the early 1910s and it stands in Oulu in the Tuira neighborhood between Koskitie and Oulujoki. It is one of the oldest buildings in Tuira and it precedes the Puu-Tuira period in the early 1900s when almost all the buildings in Tuira were made of wood. The building is protected in the city plan.

The office building has a rich and diverse history and it is an important part of the Tuira cityscape and an important part of the identity of Oulu. The building was part of the confectionery factory for many decades but as of today it has been standing empty for many years and its destiny has been at stake during the last few years even though YIT made a land use deal with the city of Oulu in 2007 where they promised to repair the Merijal's office building and turn it into a residential building. Left empty for a long time, the building is in poor shape and the renovation is in a hurry. The building should be preserved for generations to come.

Keywords: Merijal confectionery factory, Oy Merijal Ab, office building, renovation, Oulu

In this master's thesis I will map the history of the Merijal's confectionery factories office building and its relationship to its surroundings and to its history. I also create a residential plan for the building taking its values into consideration. I shall not extend my thesis into the condition of the building nor will I present exact structural improvements. My design's most important aspiration is to demonstrate the office buildings and renovation architecture's importance and potential in an environmentally conscious Oulu where old culturally significant buildings are still being taken down.

My master's thesis is divided into two parts: research and the design project. In the first part I shall cover the history of the Finnish sweets industry, the history of the Oy Merijal Ab and the confectionery factory buildings history as well as the values of the building. The second part concentrates on the repairment of the building and on the possibilities for the restoration. I will design the building for residential use.

1. Johdanto	
1.1. Työn lähtökohdat	9
OSA I	
2. Suomen makeisteollisuuden lyhyt historia	
2.1. Makean lyhyt historiikki - lääkkeestä myrkyksi	12
2.2. Makeisteollisuuden synty Suomessa	15
2.3. Suomen makeisteollisuuden mestarit	16
2.4. Makeiset Suomen patrioottisena aseena	18
2.5. Maailmansodan jälkeinen kehitys - suomalaisen makeannälän synty	20
2.6. 2000-luku ja makeisten kulutuksen kasvu	22
3. Merijalinkorttelin alueen rakentumisen historia	
3.1. Tuira ennen asemakaavaa - Merijalin alue kulkuyhteyksien keskipisteessä	24
3.2. Tuira saa asemakaavan - puutarhakaupunki-ideologiaa	26
3.3. Tuira maailmansotien aikana - voimalaitos ja maiseman muutos	28
3.4. Maailmansotien jälkeinen aika - uusi asemakaava	30
3.5. Uusi vuosituhat - purkaminen ja rakentaminen Merijalin tontilla	32
3.6. Ympäristön muutokset - ilmakuvien tarkastelu	34
4. Oy Merijal Ab:n historia	
4.1. Toiminnan alku ja historia ennen ensimmäistä maailmansotaa	38
4.2. Historia toisen maailmansodan jälkeen ja toiminnan loppu	42
5. Merijalin makeistehtaan konttorirakennus	
5.1. Merijalin tontin ja konttorirakennuksen rakentamishistoria ja keskeiset muutokset	44
5.2. Konttorirakennuksen tyylipiirteet	52
5.3. Konttorirakennuksen nykytilanne	58
6. Arvot	
6.1. Konttorirakennuksen arvo ympäristössään - Hartaanselkä	62
6.2. Konttorirakennuksen sisäiset arvot	66

OSA II

Korjaussuunnitelman tavoitteet

7.1. Restauroinnin ideologia kyseisessä kohteessa 70

7.2. Miksi vanhassa rakennuksessa halutaan elää – suunnittelutavoitteet 71

8. Asemapiirros – ympäristön muutossuunnitelma

8.1. Suunnitteluperiaatteet ja muutokset 72

9. Julkisivut

9.1. Suunnitteluperiaatteet ja muutokset 74

10. Asuinkäytön suunnitelma – asuntopohjat ja leikkaukset

10.1. Suunnitteluperiaatteet ja yleiset muutokset 80

10.2. 4h + keittiö + kph 86

10.3. 1h + kph 89

10.4. Yhteistilat 91

11. Yhteenveto

11.1. Uudelleenkäyttösuunnitelmalla tavoiteltavat teemat 93

Lähteet

94

Planssipienennökset

99

1. JOHDANTO

8

Kuva 2. Merijalin makeistehdas 1950-luvulla. Lähellä jokea on konttorirakennus.

1.1. Työn lähtökohdat ja tavoitteet

Merijalin makeistehtaan vanha konttorirakennus on ollut nimensä mukaisesti makeisteollisuuskäytössä. Taustatutkimuksena työlleni koin tärkeäksi paneutua suomalaisen makeisteollisuuden historiaan ja Merijalin historiaan niin Oulun kuin koko Suomenkin makeisteollisuuden kentällä, jotta osaan arvottaa rakennuksen parhaalla mahdollisella tavalla.

Suomen makeisteollisuudesta on kirjoitettu erityisen vähän sen rikkaaseen historiaan nähden. Tämä johtuu maassamme toimineiden lukuisten pienten yritysten suuresta määrästä, mikä on vaikeuttanut tutkimista ja tiedon etsimistä. Tämä on sääli, sillä esimerkiksi karamellikääreiden merkitys on ollut ulkomaihin verrattuna Suomessa erityisen suuri 1900-luvun alkupuoliskolla. (Kuusisto, 2013, s. 7, 17.) Kirjallisuuden niukkuus haittasi paljon makeisteollisuuden ja suomalaisten makeisten käytön historian tutkimista, mutta olen yrittänyt parhaani mukaan kerätä aineistoa ja analysoida sitä yhteen, muodostaen koherentin kuvauksen makeisteollisuuden vaiheista ja merkityksestä Suomessa ja suomalaisille.

On myös tärkeää ymmärtää rakennuksen konteksti ympäristössään Oulun Tuirassa. Alueella on rikas historia, joka on vaikuttanut Merijalinkorttelin kehitykseen ja historiaan koko 1900-luvun aina 2000-luvulle saakka. Maatalouspainotteisesta kaupungin laita-alueesta muodostui 1900-luvun aikana kaupungin keskustan läheisyydessä oleva elävä kaupunginosa,

joka toimii myös yhtenä tärkeänä kaupungin virkistysreittien saumakohtana. Nämä vahvat muutokset ovat vaikuttaneet konttorirakennuksen suhteeseen sen ympäristöön. Muutosten analysoiminen ja kokoaminen on tärkeää arvottamisen ja restauroinnin kautta katsottuna.

Oy Merijal Ab:n historia kulminoituu vahvasti vielä olemassa olevaan konttorirakennukseen ja yrityksen historian selvittäminen on tärkeää, sillä rakennus on toiminut makeistehtaan osana suurimman osan elinkaarestaan eli 80 vuotta. Rakennuksen historia auttaa ymmärtämään tiettyjä muutoksia ja korjaustoimenpiteitä, joita rakennuksessa on vuosien saatossa tehty. Olen paneutunut myös tontin ja rakennuksen rakentamis- ja korjaushistoriaan, saadakseni selville rakennuksen kerroksellisuuden. Näiden muutosten tutkimisen kautta nykytilanne on hyvä vielä kartoittaa, jotta mahdollisille muutostöille löytyy tarkoituksenmukaiset kohteet.

Kun rakennuksen ja sen ympäristön historia sekä rakennuksen kunto on kartoitettu, restauroinnin kannalta tärkein aihe eli arvottaminen voidaan aloittaa. Arvoihin ja arvottamiseen viitataan kaikissa restaurointitoimenpiteissä, sillä niiden kautta korjaustapoja ja näkökulmia puolletaan ja perustellaan. Arvojen kautta myös restauroinnin ja korjauksen intensiivisyys määritellään, mikä vaikuttaa voimakkaasti lopputulokseen.

OSA I.

2. SUOMEN MAKEISTEOLLISUUDEN LYHYT HISTORIA

Makeinen on monimuotoinen termi, joka sisältää esimerkiksi suklaan, lakritsin, pastillit ja sokerimakeiset, kuten toffee ja karamellin. Karamelli on sokerista ja siirapista keitettyä massa, joka on kovettunut ja saanut muotonsa valssaamalla tai stansaamalla.

2.1. Makean lyhyt historiikki - lääkkeestä myrkyksi

Ihminen ja makea ovat kulkeneet käsi kädessä koko lajin historian ajan. Hunajaa ihminen on käyttänyt kivikaudelta asti ja ensimmäiset todisteet tästä löytyvät jopa 15 000 vuoden takaa espanjalaisista luolamaalauksista, joissa kuvataan hunajan keruuta. (Kuusisto, 2013, s. 10.) Jo vastasyntynyt vauva omaa makeanhimon. Äidinmaito on makeaa, ja mitä makeampaa nestettä vauvalle juotetaan, sitä voimakkaammin hän sitä imee. Makea maku on merkinnyt energiaa ja ravintoaineita, ja siksi ihmiselle on kehittynyt siihen luontainen mieltymys ja jopa himo. (Tamminen, 2014.) Ihmisen ja makean suhdetta kuvaa hyvin myös se, että taloudellisen ahdingon alla ihmisten makeisten kulutus yleensä kasvaa tai pysyy ainakin kilpailukykyisenä. (Salonen, 2005, s. 69.) Näin tapahtui esimerkiksi 1930-luvun pula-aikana ja 80 vuotta myöhemmin vuoden 2008 talouskriisin aikaan. (MTV3, 2009.) Tästä käyttäytymisestä voi olettaa, että silloin kun elämä koettelee, ihminen etsii pieniä nautintoja makeisista.

Ennen kuin ihminen osasi jalostaa sokeria, hän imeskeli sokeriruokoa. Maanviljelijät oppivat jalostamaan sokeriruokoa jo 7 000 vuotta ennen ajanlaskun alkua suosimalla aina vain makeampia lajikkeita, mikä evoluutioteorian mukaan jalosti lajia makeammaksi. Sokeriruoko on kotoisin Malesiasta, josta

se levisi Intiaan, Kiinaan ja Kaakkois-Aasiaan. Vähitellen maanviljelijät oppivat puristamaan sokeriruo'osta nestettä, jota kuivattamalla saatiin sokeria. Intiassa alettiin valmistaa sokerista mahdollisesti ensimmäisenä maailmassa makeisten kaltaisia suupaloja. (Kuusisto, 2013, s. 10.)

Eurooppaan sokeriruoko löysi tiensä Rooman valtakunnan aikana kun Aleksanteri Suuri (336–323 eaa.) oli valloittanut Egyptin ja Persian valtakunnat ja edennyt Intiaan asti vuonna 326 eaa. Sieltä sokeriruokopeltoja löydettyään sokerin matka Eurooppaan alkoi. (Kuusisto, 2013, s. 10.) Tätä ennen Euroopassa makeisten kaltaisten tuotteiden valmistus perustui hunajaan (Merijal makeistehdas – työympäristöanalyysi, 1985, s. 7.). Antiikin Roomassa hunajaan liittyi jumaltaruja, sitä esimerkiksi pidettiin jumalten pääasiallisena ravintona, ja sen uskottiin antavan ylimaallisia voimia. (Kuusisto, 2013, s. 10.)

Keskiajalla sokerin valmistus levisi pikkuhiljaa arabeille, jotka olivat tällöin yksi maailman korkeakulttuurin edelläkävijöistä. (Kuusisto, 2013, s. 10.) Varhaiskeskiajan arabiapteekkarit valmistivat pastilleja, karkkitankoja, marsipaanimakeisia ja kumikarkkeja ihmisen parasta ajatellen. Esimerkiksi makean ajateltiin auttavan ihmisen ruoansulatuksen toimintaa

ja lisäävän kehon vastustuskykyä. Ainakin se teki karvaan makuisista lääkehoidoista paremman makuisia. (Heiskanen, 2014.) Nykyään tuntemamme karamellit syntyivät 800-luvulla arabialaisten apteekkareiden laboratorioissa, joissa valmistettiin vieläkin tuttuja tuotteita. (Kuusisto, 2013, s. 11.)

Noin vuoden 1000 aikaan lääketiede alkoi ylistää sokeria ja siitä tehtyjä karamelleja ja makeisia. Noin vuoden 1100 aikoihin kirkko antoi karamelleille siunauksensa. 1300-luvulla karamellien ja sokerin hinnat halpenivat niin paljon, että niitä pystyttiin pakkaamaan sotaretkille mukaan, mutta vielä koko kansan herkkua ne eivät olleet, eivätkä tulisi olemaan vielä vuosisatoihin. (Kuusisto, 2013, s. 10.) Sokerituotteet saivat hyvää mainetta, sillä niiden uskottiin olevan yksi tehokkaimpia tapoja tehostaa ajan lääkkeiden vaikutuksia. Lähes kaikki nykyiset karamellit ovat joskus olleet lääkkeitä, ja niitä myytiin pitkään aptekeissa tai aptekin kaltaisissa laitoksissa. (Heiskanen, 2014.)

Uuden ajan alussa sokerin valmistaminen levisi lopulta länteen. Esimerkiksi ristiretkien aikaan ritarit puhuivat makeasta suolasta. 1400-luvun lopussa Kristoffer Kolumbus (1451–1506) vei matkoillaan sokeriruo'on Karibianmeren saarille. Siellä sokerin hinta saatiin alennettua maailmanlaajuisesti, sillä sitä valmistettiin orjatyöllä. Voidaan jopa väittää, että sokeri käynnisti orjakaupan (Tamminen, 2014.). Halpaa sokeria alkoi virrata Eurooppaan ja näin makea ei ollut enää herrojen herkkua, vaan jopa rahvaatkin saivat sitä syödäkseen. Karamellit valmistettiin tällöin käsityönä, minkä vuoksi niiden hinta oli edelleen suhteellisen korkea. (Kuusisto, 2013, s. 10.) Kolumbus myös toi Eurooppaan jotakin – kaakaopavun. Kaakaopapu oli ollut osa inkojen ja atsteekkien kulttuureita jo pitkään tätä ennen. (Merijal makeistehdas – työympäristöanalyysi, 1985, s. 7.)

Vasta vuonna 1747 sokerin valmistus koki huomattavan harppauksen, kun saksalainen apteekkari Andreas Marggraf (1709–1782) huomasi, että sokerijuurikkaasta voi tuottaa samanlaista sokeria kuin sokeriruo'ostakin. Löydön jälkeen hänen oppilaansa Franz Karl Achard (1753–1821) ryhtyi jalostamaan sokerijuurikasta ja jalosti siitä sokeripitoisemman kannan. Sokerijuurikas selviää kylmemmissä olosuhteissa kuin sokeriruoko, joten sitä on mahdollista viljellä Euroopan ilmastossa. Tähän aikaan sokeri oli niin olennainen osa lääketiedettä, että sokeriruoko sai kasvitieteellisen nimen Saccharum officinarum. Latinankielinen sana officina tarkoittaa 'apteekin takahuonetta'. 1800-luvun alussa Ranskan yhteydet Karibianmerelle loppuivat Napoleonin sodista johtuvista syistä. Tämän takia Euroopassa alettiin viljelemään sokerijuurikasta entistä laajemmin. (Kuusisto, 2013, s. 10–11.)

Makeisia sai hyvin pitkään vain apteekkeista. Esimerkiksi rintasokeri, historiallisena lääkemakeisena käytetty sokerilaatu, muuttui hiljalleen vuosisatojen kuluessa pelkäksi makeiseksi. Kaikki muutkin makeiset toffeeta ja suklaata lukuunottamatta voidaan jäljittää apteekkiin. (Kuusisto, 2013, s. 11.) Maailmalla salmiakkiin liitetään yhä vahvasti apteekki- ja lääketieteellisyys, kun taas Suomessa salmiakki on varsin tavallinen makeinen.

Vuonna 1828 hollantilainen Coenraad Johannes Van Houten (1801–1887) keksi kaakaojauheen valmistuksen erottamalla kaakaovoin pavuista puristamalla. Tämä mahdollisti valetun suklaan valmistuksen. Nykyisessä muodossaan suklaa tuli markkinoille vuonna 1876 Sveitsissä Veveyssä Daniel Petersin valmistamana (Merijal makeistehdas – työympäristöanalyysi, 1985, s. 7.), kun sokeri löysi tien kaakaojauheen sekaan, ja pian suklaa levisi ympäri maailmaa (Heiskanen, 2014.).

Suklaa ja makeiset valtasivat maailman 1900-luvun alussa, kun kenellä tahansa oli varaa niihin, ja erilaisia tuotteita kehitettiin räjähdysmäisesti. Suhde makeisiin muuttui vuosisadan loppupuolella, sillä toisen maailmansodan jälkeen suhde sokeriin muuttui negatiiviseksi, kun sen epäterveelliset vaikutukset todella huomattiin. Tätä ennen lähes heti sokerin yleistyttyä huomattiin sokerin vaikutus hampaisiin, mutta vasta 1900-luvun lopulla tajuttiin sen vaikutukset muuhun terveyteen. Maailmalla kehitettiin makeutusaineita korvaamaan sokeria, mutta aine oli lyönyt tiensä ruokavalioon, ja sitä alettiin lisätä paikkoihin, joihin se ei aiemmin kuulunut, kuten jogurtteihin. (Tamminen, 2014.)

2000-luvulle tultaessa sota sokeria vastaan alkoi, sillä sen suurkulutuksen tajuttiin olevan yksi yleisimmistä syistä liikalihavuuteen (Meurman, 2016). World Health Organization (WHO) pitää sokeria yhtenä merkittävimmistä maailman terveysongelmien aiheuttajista (Heiskanen, 2014.). Makeisvero ja sokerituotteiden siirtäminen pois kauppojen kassojen läheisyydestä ovat viimeisimpiä hyväksi todettuja tapoja vähentää sokerin kulutusta (Tamminen, 2014.), mutta pelkkien makeisten syytä ei terveysongelmat ole, sillä lisätyn sokerin kumulatiivinen vaikutus on salakavalinta. Ihminen ei ymmärrä, paljonko sokeria hän kuluttaa, joten kohtuukäyttö on vaikeaa saavuttaa. (Heiskanen, 2014.) Kohtuudella makeisista saa nauttia.

*“Juluställningen. Konfektyrer till julgranar samt diverse andra fina konfekter.”
- Sokerileipurien mainos 1850-luvulta.*

2.2. Makeisteollisuuden synty Suomessa

Suomessa makeaa syötiin ainakin jo keskiajalla, mutta se oli muuhun Eurooppaan nähden paljon harvinaisempaa, sillä Suomessa ei kasvatettu hunajamehiläisiä. Suomessa 1500-luvulla alettiin ensimmäisen kerran valmistaa makeisia. Tämä tapahtui Turun linnassa. Suurin osa suomalaisista nautti makeansa silti vielä purupihkan ja kuivattujen marjojen muodossa (Kuusisto, 2013, s.11.) sekä syömällä imellettyä viljaa tai hunajaa. Sokeri toimi pitkään kallisarvoisena lääkkeenä tai mausteena. (Tamminen, 2014.)

Suomi oli yksi viimeisimpiä kolkkia maailmasta, johon sokeri saapui. Tämä tapahtui oletettavasti 1500-luvulla, sillä vuoden 1590 tullitilastojen mukaan Turkuun tuotiin vuoden aikana 26 kiloa sokeria. Sokerin kulutus oli niin marginaalista, että vasta kun 1700-luvun keskivaiheilla sokerijuurikasta alettiin viljelemään Euroopassa, sokeri löysi tiensä Suomeen ja suomalaisten ruokapöytään. Tällöin voidaan alkaa oikeasti puhua suomalaisten ja sokerin yhteisestä taipaleesta. (Tamminen, 2014.)

Ensimmäinen sokeritehdas avattiin Suomeen vuonna 1758. Lupa tälle annettiin jo vuonna 1756, ja tällöin tehtaalla valmistettiin rintasokeria. Sokerin viljelyn ensimmäinen kokeilu tehtiin vuonna 1833 Voipaalan kartanossa Valkeakoskella, mutta varsinainen systemaattinen viljely alkoi vasta vuonna 1918. Nykyiseen verrattuna sokeria tuotettiin vähän – suomalaiselle riitti kilo sokeria vuodessa. Nykyään suomalainen kuluttaa noin 32 kiloa sokeria vuodessa. Tämä on vähemmän kuin vuonna 1963, jolloin suomalainen kulutti keskimäärin 46 kiloa sokeria vuodessa. (Kuusisto, 2013, s. 10–11.)

1800-luvulla Suomen säätyläiskoteihin tuli joulukuusiperinne, ja pian tämän jälkeen sokerileipurit alkoivat innokkaina leipomaan näyttäviä joulukuusen konveheteja. 1850-luvulla sanomalehtiin alkoi tulla joulun aikaan enenevässä määrin sokerileipureiden ilmoituksia, joissa mainostettiin heidän teoksiaan, joiksi he tuotteitaan nimittivät. Talonpoikien joulukuusiin makeat koristeet ilmestyivät muutaman vuosikymmenen päästä tästä 1870-luvulla. (Kuusisto, 2013, s. 11–12.)

2.3. Suomen makeisteollisuuden mestarit

Fredrik Edvard Ekberg (1825–1891) on yksi Suomen vanhimpia ja edelleenkin tunnettuja sokerileipureita, joka teki makeisiksi luokiteltavia tuotteita 1850-luvulla. (Kuusisto, 2013, s. 12.) Hän myös uudisti ja monipuolisti suomalaista, pääasiassa Helsingissä toiminutta, kahvilakulttuuria, joka oli ollut suurilta osin sveitsiläisten sokerileipurien hallussa. Ekberg vastasi teollistuvan kaupungin julkisen huvielämän kysyntään ja sai esimerkiksi ylioppilaat käymään aktiivisesti kahvilassaan. (Lönnqvist, 2003.)

Ekberg kokeili myös rohkeasti uusia ideoita ja markkinoi taitavasti valikoimaansa, johon kuului kakkuja, leivoksia, konvehteja ja jäätelöitä. Loppuvuodesta 1865 hän julkaisi Helsingfors Tidningar -lehdessä näyttävän ilmoituksen, jossa kuvastuu uudenlainen, kansallinen leivoskulttuuri. Esimerkiksi aleksanterin- ja napoleoninleivosten lisäksi leivoskulttuuriin kuului suomalaisiakin leivoksia, kuten runebergintorttu. Ekberg hyödynsi nousevaa J. L. Runebergin kulttia. Hän myös esitteli tuotteitaan näyttelyissä, kuten ensimmäisessä taide- ja teollisuusnäyttelyssä vuonna 1876. Liiketoiminnan huipentumana voidaan pitää vuonna 1873 avattua Cafe Parisien -ravintolaa, jolla oli ranskalaisia esikuvia. Kovan kilpailijan ravintola sai vasta vuonna 1891 Karl Fazerin ranskalais-venäläisen konditorian takia. (Lönnqvist, 2003.)

1700-luvulta aina 1800-luvun loppuun suomalaisten sokerileipureiden tuotteet olivat pääasiassa konvehteja ja marmeladeja. Kovia karamelleja hankittiin 1800-luvun puolessa välissä häitä ja ristiäisiä varten Pietarin karamellimestareilta. Samaan aikaan muodostui perinne hankkia hautajaisiin sokerileipureita hautajaismakeisia. Yleisesti kaupoissa myytävät karamellit tulivat Venäjältä, pääosin Pietarista ja Moskovasta. (Kuusisto, 2013, s. 12.)

Monissa lähteissä todetaan Suomen makeisten valmistuksen alkaneen vuonna 1890, kun Venäjältä Helsinkiin muuttanut Nuchim Bonsdorff perusti Helsingin karamellitehtaan, mutta esimerkiksi jo kymmenen vuotta aikaisemmin Viipurissa toimi Wiipurin Konvehtitehdas ja joissain yhteyksissä sitä pidetään Suomen ensimmäisenä makeisvalmistajana. Antti Kuusisto on tutkimuksissaan tullut siihen tulokseen että Suomessa makeisvalmistus alkoi jo 1700-luvun lopulla. (Kuusisto, 2013, s. 12–13.) Makeisten valmistus alkoi oletettavasti juuri 1700-luvun lopulla, mutta 1800-luvun lopulla Suomen vaurastuessa makeiset alkoivat olla jo lähes koko kansan pöydissä, ja makeisten valmistus nousi uudelle, teolliselle tasolle.

Makeisten valmistuksen voimistunut teollistuminen näkyi esimerkiksi karamellitehtaiden määrän runsaassa kasvussa vuoden 1897 jälkeen, kun tullilaitos asetti Venäjältä tuoduille karamelleille tullimaksun – 50 penniä kilolta. Heti tämän jälkeen P.M. Grigorjeff ja David Suominen perustivat Viipuriin omat karamellitehtaansa. Viipuri oli oiva paikka tehtaille Venäjän läheisyyden takia ja toimi näin karamellialan ehdottomana edelläkävijänä Suomessa. Kaikille suomalaisille edelleen tuttu Karl Fazer alkoi ensimmäisenä Suomessa valmistaa koneellisesti makeisia vuonna 1897. (Kuusisto, 2013, s. 13.)

Karl Fazer (1866–1932) lienee Suomen tunnetuin sokerileipuri. 1800-luvun lopulla ammattikoulutus oli hankittava ulkomailla, ja Fazer opiskelikin Pietarissa ja pääsi 18-vuotiaana oppipojaksi arvostetun G. Berrin konditorialiikkeen. Myöhemmin hän toimi muissa kuuluisissa liikkeissä Berliinissä ja Pariisissa, mutta 25-vuotiaana palasi Helsinkiin näyttämään oppimansa taidot. Kesäkuussa 1891 Fazer julkaisi ensimmäisen sanomalehti-ilmoituksensa: ”Karl Fazer, Ranskalais-Venäläinen Konditoria vastaanottaa Konvehdin, Glassin ja Sokerileivosten, Teeleipien ja Pyramiidien sekä Tanssiais- ja Hääbufettien tilauksia. Huom. Liike avataan syyskuussa.” Kahvilasta tuli yliopiston väen ja muidenkin kaupunkilaisten kohtaamispaikka, sillä helsinkiläiset ihastuivat paikkaan heti. (Fazer, 2016, s. 1.)

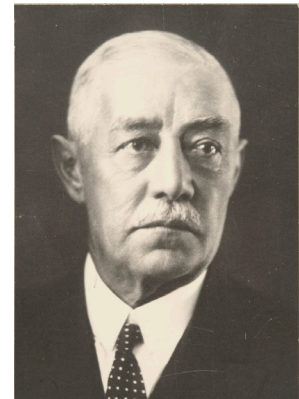
Vuonna 1894 Fazer aloitti suklaalevyjen ja -konvehtien valmistamisen ja vuokrasi tilat Pursimiehenkadulta, josta alkoi myös Suomen teollinen makeistuotanto. Suklaamestarit tulivat Venäjältä. Tehtaassa työskenteli noin 20 työntekijää, jotka valmistivat suklaatuotteita käsityönä. Fazer itse osallistui myös tehtaan työhön joka päivä aina aikaisin aamusta alkaen. Tehtaan ensimmäinen makeinen oli nimeltään Keisarisekoitus.

Lähes heti, eli vuodesta 1895 alkaen, valmistettiin myös Pihlaja-karamelleja. Niistä tuli nopeasti suosittuja ja keustosuosikki, joka on myynnissä yhä tänäkin päivänä. (Fazer, 2016, s.1.)

Makeisten kysyntä lisääntyi, tuotevalikoima ja toiminta laajenivat. Fazerin makeiset saivat palkintoja kansainvälisissä näyttelyissä, mikä mahdollisti lopulta jopa suomalaisen viennin aloittamisen. Ensimmäinen vientituote vuodelta 1898, ”kreikkalainen pastilli”, suuntautui Englantiin. Yhtiö vei ”marmelaattia” ja suklaakonvehteja esimerkiksi Skandinaviaan, Saksaan, Belgiaan, Hollantiin ja Englantiin, jopa Amerikkaan, Afrikkaan ja Australiaan. Vientitavaroihin kirjoitettiin ylpeästi Made in Finland. Makeispuolella toiminta laajeni koko 1900-luvun ajan. Nykyäänkin Fazerin makeistuotteet valmistetaan Suomessa. (Fazer, 2016, s. 1–2.)

Kuva 3. Fredrik Edvard Ekberg.

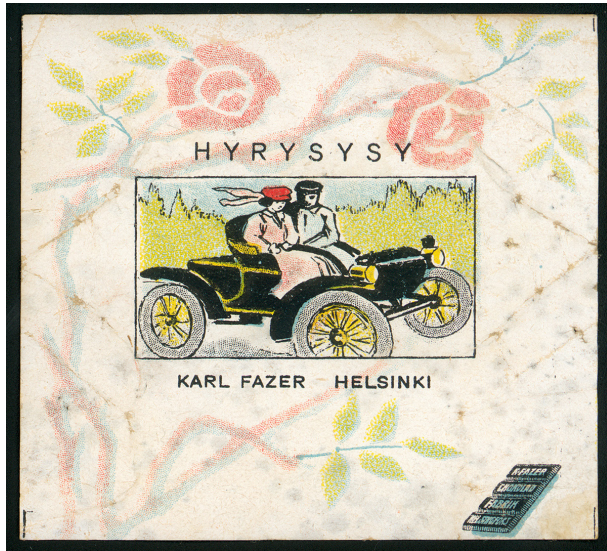
Kuva 4. Karl Fazer.

2.4. Makeiset Suomen patrioottisena aseena

1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa Venäjän imperiumi ei pärjännyt kilpailussa muiden suurvaltojen kanssa, joten se yritti yhtenäistää itseään. Tämä näkyi esimerkiksi Suomen autonomisen aseman heikentämisessä venäläistämistoimien kautta. Venäjä halusi, että koko väestö jakaisi yhteisen kielen, uskonnon ja uskollisuuden keisaria kohtaan. Autonomian ajan Suomessa kapinoi erityisesti sivistyneistö, kuten päättäjät, tuomarit, papit ja poliisit. Poliisit eivät esimerkiksi antaneet Venäjän kontrollikoneistolle virka-apua. (Paukkeri, 2023.)

Taide oli yksi tapa, jolla sortotoimia vastaan kapinoitiin. Tämä näkyy esimerkiksi Suomen taiteen kultakauden (1880–1910) taiteessa. Taide oli vielä herrojen herkkua 1900-luvun alussa, ja oli vain yksi taidemuoto, johon koko kansalla oli varaa – makeisten käärepaperit. Niiden kautta pystyttiin sekä ärsyttämään venäläisiä että nostamaan suomalaisten patrioottisuutta. Tavallinen kansa pystyi myös karamelleja ostamalla hankkimaan itselleen taiteen mestareiden, kuten Karl Fazerin ystävän Akseli Gallen-Kallelan töitä, vaikka makeiset olivatkin vielä suhteellisen kalliita. Suomessa karamellikääreet olivat toiseen maailmansotaan asti taiteen mestarinäytteitä. (Kuusisto, 2013, s. 17.)

Makeiskääreiden merkitys arvostettuna taiteenlajina jäi Suomeen sortokausien ja itsenäistymisen jälkeenkin aina toisen maailmansodan alkuun asti, mutta sotavuosina makeisteollisuus joutui vaikeuksiin raaka-ainepulan takia. Makeisia tehtiin ainoastaan puolustusvoimien käyttöön ja erikoisjakeluun. Vuonna 1943 sokerin käyttö siviileiltä kiellettiin jopa kokonaan. Makeistehtaat yrittivät pysyä toiminnassa esimerkiksi valmistamalla keksejä ja makeisten korvikkeena valmistettiin Pinimint-lakritsijärjestelmäkaramelleja ja Namimuru-karamelleja, joita tuotettiin porkkanan ja punajuurten paloista, joiden päälle kaadettiin sakariinivettä. Lopulta vuonna 1949, kuuden vuoden kiellon jälkeen, makeiset vapautettiin säännöstelystä. Maailmansota vaikutti makeisten kääreiden asemaan niin, etteivät ne enää edustaneet koko kansan taidetta. (Kuusisto, 2013, s. 13, 17.)

Kuva 5. HyrysSYS makeiskääre, jota valmistettiin noin vuonna 1900.

Kuva 6. Mah-Jongg makeiskääre vuodelta 1926. Huomattavissa makeiskääreiden kauniit yksityiskohdat.

*”Syö karkkia vain karkkipäivänä, älä muulloin milloinkaan”
- M.A. Numminen.*

*”Suositellaan erityisesti laulajille, puhujille ja tupakoitsijoille.
Erinomaisen virkistävä ja miellyttävän makuinen.”
- Sisu-pastillipakkaus vuonna 2023.*

2.5. Maailmansodan jälkeinen kehitys - suomalaisen makeannälän synty

Salmiakkia kutsutaan Suomen kansallismakeiseksi, sillä se edustaa suomalaisen ruokakulttuurin omaleimaisempia perinnetuotteita esimerkiksi ruisleivän ja mämmän kanssa. Kansainvälisesti salmiakin kulutus ja tuotanto ovat Suomessa kärkiluokkaa, vaikkakin kilpailijoita on varsin vähän, sillä salmiakki on harvinainen makeinen. Sen vaikutuspiiriin kuuluu alle yksi prosentti maailman väestöstä. Mustaa herkkua ei tunneta Pohjois-Euroopan ulkopuolella. (Annala, 2001, s. 13.) Mutta mitkä tekijät vaikuttivat tämän makean, mutta samalla suolaisen makeisen läpilyöntiin?

Maailmansodan jälkeen 1950-luvulla talouden ja Suomen vaurastuessa sokerin säännöstely loppui ja sen saanti helpottui. Yhteiskunnan toipumista kuvasi hyvin uusi innovaatio eli purukumi, joka tuli markkinoille Suomessa ensimmäistä kertaa vuonna 1951 Helsingin olympiakisojen kynnyksellä auttamaan suomalaisten sokerin tuhoamia hampaita. 1950-luvulla alkoi myös toisen suomalaisen perinnetuotteen, salmiakin, tarina. (Annala, 2001, s.28.)

1950-luvulla alettiin kiinnostua salmiakkipastillien myyntipotentiaalista, vaikka ensimmäinen salmiakkituote oli tullut Suomen markkinoille jo vuonna 1927 Karl Fazerin toimesta,

ja Fazerin valikoimaan salmiakki löysi tiensä lopulta vuonna 1938. Kotimaisten salmiakkien tehdasvalmistus alkoi jo vuonna 1930 vaajakoskelaisella SOK:n makeistehtaalla (nyk. Panda). Vuosikymmenen aikana salmiakki löysi tiensä kauppapuoteihin, eikä sitä saanut enää vain apteekeista. Tehdastat hyödynsivät myös salmiakin lääkevaikutuksia markkinointiteksteissään: ”Suositellaan yskää ja käheyttä vastaan.” (Annala, 2001, s. 27–28.)

1960-luvulla Suomessa toimi peräti 16 makeistehdasta, joista suurimmat olivat Fazer, Hellas ja SOK (nyk. Panda). (Annala, 2001, s. 29.) Oulussa yksi merkittävä tehdas oli Merijalin makeistehdas Tuirassa. Tehdasta laajennettiin myös vuosikymmenen aikana (Arkkitehtitoimisto Kati Jokelainen, 2004, s. 8.). 1960-luvun aikana salmiakin suosio jatkoi kasvamistaan samalla, kun suomalainen hyvinvointivaltio kehittyi. Vuosikymmenen aikana koettiin niin sanotun irtokarkkibuumin ensinäytös, kun kauppoihin tulivat myyntiin ensimmäiset kapaleittain hinnoitellut pennin makeiset. (Annala, 2001, s. 29.)

Karkkien syönti kasvoi entisestään 1970-luvulla, kun irtokarkit saapuivat kioskien hyllyille. 1970-luvun voimakkaasti kehittyvässä Suomessa myös lapsilla alkoi olla viikkorahaa,

jonka he saivat käyttää haluamallaan tavalla – usein makeisiin. Kioskilla haluamansa irtokarkit ja niiden määrä ilmoitettiin osoittelemalla tiskin takaisia karkkilaatikkoja kioskinluukusta. Kioskityöntekijä pakkasi karkit pyynnöstä joko pieniin muovipusseihin tai paperitötteröihin. Lasten makeistenhimo pakotti vanhemmat myös perustamaan uuden instituution eli karkkipäivän, jolla yritettiin vähentää lasten makeisten kulutusta sekä palkita lapsia hyvin hoidetuista kotitöistä. 1980-luvulla karkkipäiväksi vakiintui lauantai, joka näkyy esimerkiksi tunnetun Lauantai-karkkipussin synnyssä vuonna 1983. (Annala, 2001, s. 29.)

Kuva 7. Lapset makeisostoksilla vuonna 1959.

1990-luvun alussa makeisten irtomyyntipisteet ilmestyivät suuriin marketteihin, karkkipussien koko suureni ja valinnanvara sekä lisääntyi että vaikeutui. Suurin osa makeisista ostetaan nykyään marketeista, vaikkakin jälleenmyyntipisteiden määrä on kasvanut paljon. Jo 1980-luvulla syntyneiden videolainamoiden yhdeksi oleellisimmista tuotteista muodostuivat myös makeiset. Niiden asema irtokarkkien myynnissä oli valtava. (Annala, 2001, s. 30.) Kilpailu kiristyi 1990-luvulla johtaen ensimmäisiin suuriin yhtiöiden fuusioitumisiin. Yksi esimerkki on Merijal Oyn fuusioituminen Leafiin (nyk. Cloetta) vuonna 1992. (Cloetta, n.d.)

Kuva 8. Lapset karkkiostoksilla kioskillä vuonna 1977.

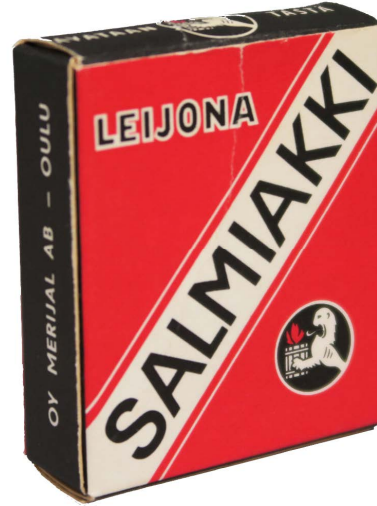
2.6. 2000-luku ja makeisten kulutuksen kasvu

2000-lukua makeisteollisuusrintamalla ovat kuvanneet monimutkaiset ja suhteellisen tiheät yhtiöiden fuusioitumiset, tuotannon globalisaatio, makeisveromuutokset sekä kasvava sokeriin liittyvä keskustelu. Selvä makean murroskausi ei ole vaikuttanut suomalaisten makeannälkään paljoa. Makeisiin kuluttaminen on kasvanut tasaisesti jo ainakin 30 vuotta. Esimerkiksi vuonna 1990 suomalainen kulutti makeisiin 58 euroa vuodessa ja nykyään 120 euroa. Kulutus on siis tasaisesti kaksinkertaistunut. (Tuominen, 2020.)

Vuonna 2011 Suomessa tuli voimaan makeisvero, jolla pyrittiin vaikuttamaan kuluttajien makeisten kulutustottumuksiin, mutta jo vuoden 2017 alusta vero poistui, sillä Euroopan komission mukaan se vääristi kilpailua. Makeisveron poistaminen nosti makeisten kulutusta hiukan. (Laatikainen, 2017.) Euroopan unionista johtunut veromuutos kuvaa hyvin nykyajan suhdetta makeisiin. Makeisteollisuus on kansainvälistynyt huimasti useiden yhtiöiden fuusioitumisten takia, mutta silti on huomattavissa suomalaisille uniikki oma suomalainen makeannälkä. Suomalaiset pitävät makeissekoituksista eli karkkipusseista, joissa on monia erilaisia makeisia. Muualla Euroopassa nautitaan enemmän yhtä makeista sisältäviä pusseja. (Ikävalko, 2015.) Suomalaisten makean kulutus on myös Euroopan kärkitasoa. (MTV3, 2013.)

Lisättyä sokeria on poistettu paljon tuotteista viime vuosien aikana, mutta suomalaiset ovat löytäneet kadotetulle sokerille korvaajan makeisista, sillä niiden kulutus on kasvanut. Suklaa maistuu suomalaisille hyvin ja Fazerin sininen -maitosuklaalevy on vuodesta toiseen kulutuslistan kärjessä. Suomalaisista nuoret ja erityisesti nuoret miehet kuluttavat paljon makeisia. (Juusola, 2017.) Sokerinkulutuksessa on selvästi nykyään tärkeää se, että kuluttaja pystyy itse päättämään milloin ja miten syö sokerinsa. Tuotteisiin lisätty sokeri herättää voimakastakin dialogia.

Kuva 9. Merijalin tehtaalla valmistettja salmiakkimakeisia 1960-luvun rasiassa.

3. MERIJALINKORTTELIN ALUEEN RAKENTUMISEN HISTORIA

3.1. Tuira ennen asemakaavaa - Merijalin alue kulkuyhteyksien keskipisteessä

Nykyinen Tuiran alue oli aina 1800-luvun lopulle saakka Oulun maaseurakuntaan kuuluva viljelys- ja niittymaa. Tuiran rantaviiva oli liikenteellisesti tärkeä osa Oulujoen yli kulkevista, sillä maantiesilloja ei ollut vielä rakennettu. Joen yli kuljettiin kesäisin lautalla eli värillä. (Virkkunen, 1953, s. 109–111.) Lauttareitin kaupungin puoleinen lähtö tapahtui Pakkahuoneen rannassa, ja pohjoisrantainen lähtö sijaitsi nykyisessä Tuirassa “Värirannassa”, joka sijaitsi myöhemmin tunnetun Merijalin makeistehtaan korttelin välittömässä läheisyydessä. (Hautala, 1975, s. 129–130.) Lauttareitti kulki Pakkahuoneella sijaitsevalta lauttasillalta Piki- ja Raatinsaaren lävitse aina Kuusisaaren länsipuolitse pohjoisrannan lauttalaituriin. Reitti oli merkityksellinen kulkuyhteys, sillä sitä kulke-
malla pääsi joen pohjoisrannalta maantielle Tornioon ja Kuusamoon. (Halila, 1953, s. 117, 130.) Lauttayhteyden merkitys tulee esille myös muutaman aikalaiskartan kautta, esimerkiksi maanmittari M. G. Fillmerin vuonna 1802 valmistuneessa Oulun ja suistoalueen kartassa, jossa on piirrettyä kyseinen lauttareitti. (P. Nymanssonin kokoelma, kaupunginarkisto.)

Maantiesillat Oulujoen yli valmistuivat vuonna 1869, mikä vaikutti merkittävästi Tuiran alueen kehitykseen johtaen lopulta Tuiran alueen liittämiseen Oulun kaupunkiin vuonna 1886. Vuoden 1894 Kunnallissairaalan perustamispäätös Tuiraan yhdisti joen pohjoispuolen asutuksen lopullisesti osaksi Oulun kantakaupunkia (Tuiranpuisto RHS, 2018, s. 28.). Ennen siltoja alue oli vain 74 asukkaan asuttama maatalouskeskeinen

Kuva 10. Oulun kaupungin ja suistoalueen kartta 1802. Huomattavissa lauttareitti kaupungin keskustasta Merijalin tontin läheisyyteen.

ja vaatimattomien mökkien muodostama suhteellisen merkityksetön alue, mutta vuoteen 1910 mennessä Tuiraa asutti jo 417 asukasta, joista suurin osa oli kaupungista muuttaneita työläisiä. (Hautala, 1976, s. 243–244.) Tämä muuttoaalto ja asukasmäärän kasvu vaikuttivat alueen kehitykseen negatiivisella tavalla, sillä Tuirassa ei ollut vielä voimassa olevaa asemakaavaa, joka olisi ohjannut asutuksen järkevää jakautumista ja kehitystä. Tämän “resukaupungin” asutuksen laajenemisen estämiseksi alue asetettiin rakentamis- ja korjauskieltoon noin vuoden 1901 tienoilla. (Hautala, 1976, s. 260–264.)

Merijalin tehtaan ympäristö on ollut pienteollisuuskäytössä 1800-luvun lopulta saakka. Rannan alueella on toiminut muun muassa viina-, tärpähti- ja peksutehdas. Merikosken saippuatehdas sijaitsi vuonna 1916 viereen muuttaneen Merijalin tehtaan länsipuoleisella naapuritontilla Koskitien ja joen välisellä alueella. Vuonna 1913 paikalla sijaitsi kaksikerroksinen tehdasrakennus. (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 4.) Tehdas valmistti kynttilöitä, pikeä, pesuaineita ja saippuaa aina vuoteen 1965 saakka, jolloin tehdas lopetti toimintansa (Manninen, 1995, s. 121–122.), ja vuosikymmenen lopussa rakennukset purettiin, sillä Merijalin makeistehdas laajeni rakennusten kohdalle. (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 11.) Kustaa Hautala (1976) kirjoitti Oulun kaupungin historia IV -teoksessaan, ettei Oulujoen pohjoispuolella olisi ollut tehtaita tai muita tuotantolaitoksia 1910–1920-lukujen taitteessa (s. 148), mutta rakennushistoriaselvityksen ja Bertel Jungin 1914 Tuiran kaavan perusteella tämä on epätodennäköistä. Koko Hartaanselänranta oli kaavoitettu tehdastonteille.

Oulun kaupungin asemakartta vuodelta 1909 osoittaa hyvin, kuinka suuresti kasvanut asuminen ja tehdastoiminta oli leviyttänyt Tuiraan – varsinkin nykyiseen itä-Tuiraan ja Laanilaan. Kunnallissairaalan perustaminen 1800-luvun lopulla johtui suuresti kasvaneesta tarpeesta. Arkkitehti S. M. Schjer-

RHS = rakennushistoriaselvitys

beck (1860–1933) suunnitteli puistomaisen sairaala-alueen, ja sen rakentaminen aloitettiin 1890-luvun lopulla. (Arvokkaita alueita Oulussa: Osa 1, 1999, s. 67.) Kulkutautisairaala valmistui vuonna 1901, hermosairaala 1909 ja synnytyssairaala 1920-luvulla. (Hautala, 1976, s. 337, 387.) Sairaala-alueen rakennukset rakennettiin samaan aikaan kuin Merijalin makeistehtaan vanha konttorirakennus sekä oletettavasti myös rakennuksen edessä Koskitien varrella ennen seissyt yksikerroksinen puurakennus rakennettiin samaan aikaan.

Kuva 11. Oulun kaupungin asemakartta 1909. Ympyrän sisällä jokirannalla huomattavissa Merijalin makeistehtaan konttorirakennuksessa tunnettu rakennus.

”Meidän on rakennettava sellaisia kaupunkeja jotka levittäytyvät alueellisesti eivätkä nouse korkeuksiin. Meidän täytyy rakentaa huvilakaupunkeja. Huvilakaupungeissa voidaan maa pitää halpana ja tontit suurina. Siinä saa jokainen asukas oman talon ja oman puutarhan, ehkä jopa oman rannan. Kotoinen tunne asuu siinä jokaisessa talossa.”

- Bertel Jung 1901. (Wäre, 1988, s. 58)

3.2. Tuira saa asemakaavan - puutarhakaupunki-ideologiaa

Viimein vuonna 1914 alettiin valmistella Tuiran asemakaavaa Bertel Jung johdolla. Jung oli aiemmin toiminut Oulun asemakaavan laatimisen asiantuntijana vuonna 1908. (Tuiranpuisto RHS, 2018, s. 19.) Bertel Jung oli vaikuttanut eurooppalaisten Ebenezer Howardin ja Camillo Sitten ajatuksista ratkaista teollistumisen ja nopean kaupungistumisen aiheuttamat asumisen ongelmat puutarhakaupunki-ideologiaan tukeutuen. (Syväniemi, 2022, s. 15.)

Camillo Sitte kritisoi vuoden 1889 teoksessaan *Der Städtebau nach seinen künstlerischen Grundsätzen* 1800-luvun ruutuasemakaavoja, joista puuttui vapaa maalauksellisuus ja kauniiden luonnonmuotojen huomioiminen. Sitte ihaili esimerkiksi suljettua tilajärjestystä, epäsäännöllistä ja keskiaikaista kaupunkirakennetta, joka muodostuu tarpeesta eikä matemaattisesti sekä rajattuja katujen ja aukoiden näkymiä. (Syväniemi, 2022, s. 15.)

Ebenezer Howardin ajatuksista syntyi kuuluisa puutarhakaupunkiperiaate. Teoksessaan *Garden Cities of To-Morrow* vuodelta 1902 Howard esitti ratkaisun hallitsemattomalle kaupunkien kasvulle sekä autioituvalle maaseudulle. Se oli maaseudun ja kaupungin yhdistelmä, vehreä ja terveellinen puutarhakaupunki, joka oli itsenäisesti toimiva yksikkö, mutta

silti tiiviisti yhteydessä varsinaiseen isoon palveluita tarjoavaan kaupunkiin. (Howard, 1902.)

Howardin ajatuksista inspiroituneena Jung loi oman version puutarhakaupungista – suomalaisen puutarhakaupungin. Jungin versio oli ydinkaupunkiin liittyvä huvilakaupunkimainen alue, joka ei sisältänyt tarvittavia palveluita tai työpaikkoja, toisin kuin Howardin puutarhakaupunkiaatteessa. (Wäre, 1988, s. 57, 59.) Voi sanoa, että Merijalin tehdasalue ja muut Oulujoen varrella sijainneet tehdasmiljööt täydensivät puutarhakaupunki-ideologiaa lähemmäs Jungin inspiraationa toimineen Howardin alkuperäistä teoriaa. Eli ajatusta palvelujen, työpaikkojen ja kodin muokkaamasta magneetista, joka kantaa mukanaan vain maaseudun ja kaupungin hyviä puolia, kuten esimerkiksi alhaisia vuokria, korkeita palkkoja, luonnon kauneutta ja vapautta (Howard, 1902, s. 16–17.).

Merijalin makeistehtaan vanha konttorirakennus, Tuiran vanha kansakoulurakennus ja sairaala-alue ovat ainoat säilyneet Bertel Jungin kaavaa edeltävät rakennukset. Ne edustavat 1800–1900-lukujen taitteen monipuolista rakentamista ja ovat tällä hetkellä lähes ainoat muistot kaavoittamattomasta Tuirasta – ajasta jolloin Oulu oli ensimmäistä kertaa kasvamassa pohjoiseen, yli joen.

Vuoden 1914 kaava ja sen aikainen rakentaminen ei ole nykyään enää selvästi erotettavissa kaupunkikuvassa. Jäljellä olevia rakennuksia on muutamia, joista merkittävimpiä ovat Valtatiellä Oulun kaupungin säästöpankin talo (1939), Oulun kaupungin säästöpankin rakennuttama talo (1939) Koskitiellä (Hautala, 1982, s. 77.), Professori Paulaharjun entinen kotitalo ja Oulun Osuuskaupan klassistinen myymälärakennus (1926) Koskitiellä (Syväniemi, 2022, s. 19.), sekä Rautasillan vieressä olevat entiset työväentontit Lehtorannassa, jotka ovat lähes alkuperäisissä mitoituksaan. (Hautala, 1982, s. 160.)

Kuva 12. Bertel Jungin Tuiran asemakaava vuodelta 1914. Huomaa tehdastoiminnalle varattu alue joen rannalla.

3.3. Tuira maailmansotien aikana - voimalaitos ja maiseman muutos

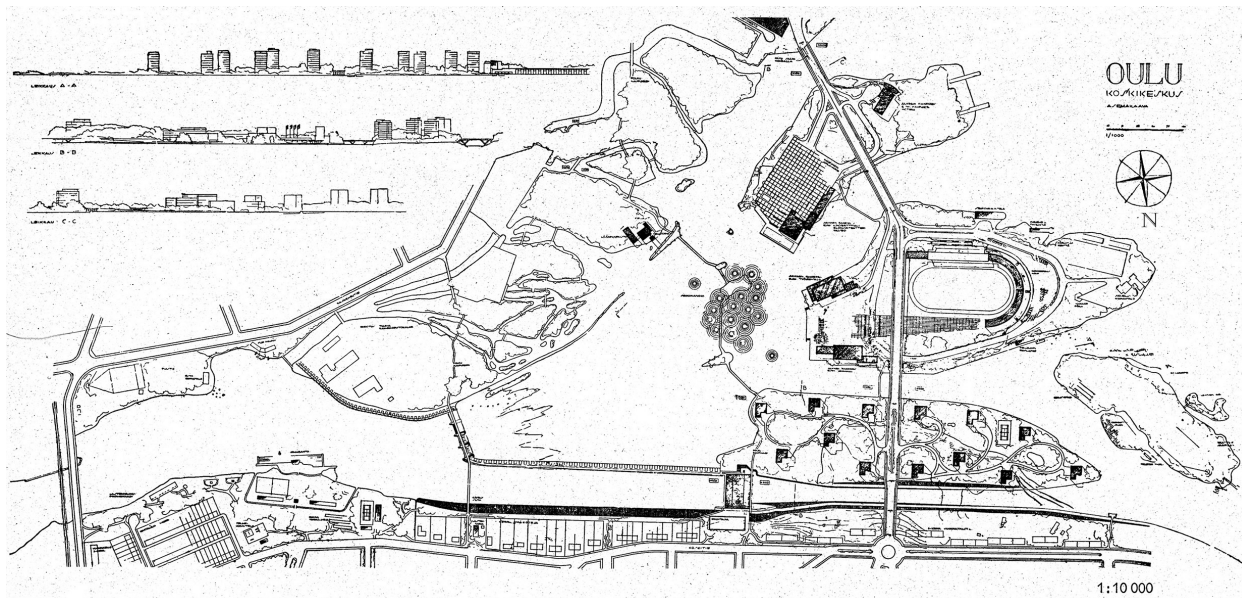
1920- ja 1930-lukujen aikana Tuiran väkiluku kaksinkertaistui, kun suuren asuntopulan takia työväki siirtyi asumaan Tuiraan Jungin kaavoittamalle alueelle sekä yleisesti maalta kaupunkiin. Oulun kaupungissa Tuirassa oli tuolloin eniten saatavilla olevia tontteja. (Hautala, 1982, s. 120–121) Vuosien 1924–1932 välillä 44 % Oulun kaupungin asuntotuotannosta keskittyi Tuiraan ja Alalaanilaan. Muuttoaalto maalta kaupunkiin vilkastui entisestään maailmansodan takia. (Hautala, 1982, s. 138) Merikosken voimalaitokseen liittyvät työmahdollisuudet houkuttelivat asukkaita erityisesti Tuiraan, ja alue muuttui 1920–1930-lukujen edetessä nopeasti maaseutumaisesta alueesta selvästi esikaupunkialueeksi. Puu-Tuirana tunnettu viihtyisä ja vehreä puutarhakaupunkimainen alue syntyi. Bertel Jungin vuoden 1914 kaavaa ei koskaan toteutettu täydellisesti, sillä vuosisadan keskivaiheilla alkoivat puhaltua jo uudet tuulet. (Syväniemi, 2022, s. 19.)

1900-luvulla tapahtuneiden teknologisten harppausten seurauksena Oulujoki muutti merkitystään oululaisille vuosisadan alun aikana. Se alettiin nähdä enemmänkin energian tuottajana, sillä perinteisemmät merkitykset ja käyttötarkoitukset olivat katoamassa esimerkiksi höyryalusten yleistymisestä

johtuneen tervan kysynnän loputtua, tervasoudun päätyttyä sekä kalakantojen vähennyttyä ylikalastuksen ansiosta. Tämä oltiin osattu jo ennakoida vuoden 1914 kaavassa, sillä siinä oli varaus voimalaitokselle ja sen kanavalle kosken rannassa. (Vesipeilin vuosisadat, 2021, s. 74–75.) Vuoden 1939 vesilaki mahdollisti lopulta joen patoamisen, ja samana vuonna Merikosken voimalaitoksen rakentamispäätös hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa. Voimalaitoksen ja kanavan valmistuttua vuonna 1947 suistoalue, Tuiraan rantaviiva ja Oulun äänimaisema muuttuivat huomattavasti ja peruuttamattomasti sekä Oululainen identiteetti koki muutoksen. (Vesipeilin vuosisadat, 2021, s. 80–82.) Koski ja Oulu hiljenivät.

Merikoski oli kuohunut koko Oulun historian. Nopeasti virtaava vesi, voimalaitoksen rakentaminen ja maan kohoaminen muokkasivat rantaviivaa (Oulujoen suiston maisema- ja kaupunkikuvaselvitys sekä toimenpidesuosituksen, 2000, s. 8–9.). Pato muutti Merijalin makeistehtaan konttorirakennuksen suhdetta veteen luoden enemmän käyttämätöntä takapihaa rakennuksen ja joen välille. Nousselelle maalle suunniteltiin jo 1950-luvulla kevyen liikenteen väylää eli Tervaporvarintietä, joka näkyy esimerkiksi uudessa asemakaavassa vuodelta 1969 ja tehtaan vuosikymmenen lopun asemapiirroksessa (s.46).

Kuva 13. Alvar Aallon koskikeskus suunnitelma vuodelta 1943.

3.4. Maailmansotien jälkeinen aika - uusi asemakaava

Maailmansotien jälkeinen aika oli jälleenrakentamisen, asuntopulan ja voimakkaan väestönkasvun aikaa Oulussa ja muuallakin Suomessa. Oulun väkiluku lähes kolminkertaistui vuodesta 1945 vuoteen 1990 (Manninen, 2005, s. 149–151.). Tähän vaikuttivat osaltaan alueliitokset, joita Oulussa ta-
pahtui useaan otteeseen maailmansotien jälkeen. Pohjoiseen suuntautuneet alueliitokset vaikuttivat Tuiran asemoittumisen kaupungissa. Tuira ei ollut enää kaupungin laita-alue, vaan nyt se sijaitsi keskeisellä paikalla lähes heti keskustan ulkopuolella. (Syväniemi, 2022, s. 23.) Tämä näkyi esimerkiksi vuoden 1954 ajantasa-
asemakaavassa, jossa kevyen liikenteen rantaraitti merkittiin ensimmäistä kertaa asemakaavaan. (Tuiran koulu RHS, 2020, s. 14.) Tuira oli muuttumassa myös kaupunkilaisten vapaa-ajan virkistäytymisen alueeksi.

Rantaraitti eli Tervaporvarantie rakennettiin 1980-luvun puolivälissä, ja se kulki Merijalin makeistehtaan tontin ja joen rannan rajalla (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 20.) muokaten tehtaan suhdetta ympäristöönsä. Tehdas oli nyt raitin kannalta näkyvällä paikalla, ja sen julkisivuasetelma muuttui. Konttorirakennuksen eteläinen julkisivu muuttui selvästi merkittävämmäksi kuin Koskitien puoleinen pääjulkisivu, vaikka se oli ollutkin yksi osa Tuiran rantaviivan maisemaa. Tehtaan

konttorirakennusta pääsi tarkastelemaan lähempää Tervaporvarintieltä, sillä tehdasalueella sijaitsevalle pääjulkisivulle ei ollut asiattomille pääsyä.

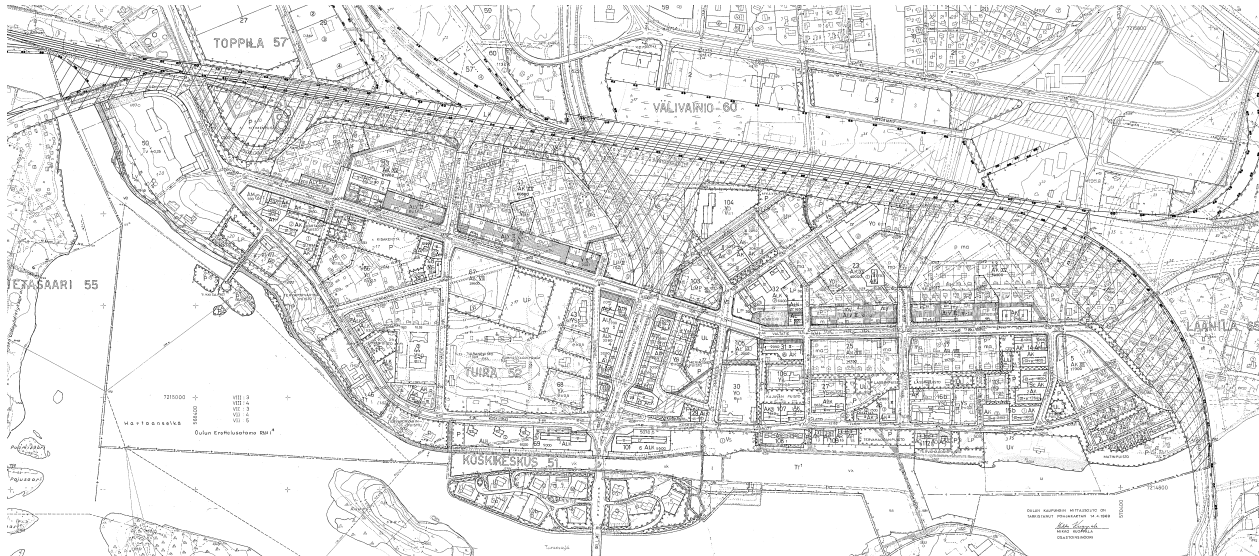
Maailmalla ennen toista maailmansotaa alkoi vaikuttaa lähiörakentamisen ideologia, jota omaksuttiin Suomeenkin sodan jälkeen suomalaisen suodattimen kautta. Suomalainen versio perustui asumisen soluttaiseen hajakeskitykseen ja maaseudun ja kaupungin eroavaisuuksiin. Oulu jaettiin tämän hajakeskityksiperiaatteen mukaisesti asumalähiöihin ja -kuntiin. Tuira oli osa pohjoista asumakuntaa, mutta oli silti selvä itsenäinen asumalähiönsä. (Syväniemi, 2022, s. 23.) Suomessa tapahtunut voimakas maaltamuutto 1960- ja 1970-lukujen aikana aiheutti suuren tarpeen rakentaa asuntoja kaupunkiin. Suomeen saapui moderni tehokkuusajattelu ja lähiöt elementtibetonikerrostaloineen. (Hankonen, 1994, s. 27.) Juuri suurimman muuttoaallon aikoihin Tuirassa oli 400 omakotitontin vuokrasopimukset umpeutumassa, joten kaupungin ei ollut kannattavaa jatkaa sopimuksia, sillä alueelle haluttiin kokonaisuudistus. (Syväniemi, 2022, s. 24.)

Vuonna 1969 vahvistettiin Irma ja Matti Aaltosen Tuiran asemakaava, joka modernin kaupunkisuunnittelun mukaan muutti

Tuiran tehokkaaksi kerrostaloalueeksi raivaten tieltään Bertel Jungin Puu-Tuiran. (Manninen, 1995, s. 62–64.) Kaavassa on huomattavissa modernismin piirteitä, kuten avokorttelit, valoisuuden tavoittelu, lamellitalot, liikennemuotojen eriyttäminen, suorakulmainen koordinaatisto ja tehokas maankäyttö. (Niskala & Okkonen, 2002, s. 80, 105.) Aaltosten kaava oli utopistinen ja kuten kävi Bertel Jungin kavalle, ei myöskään vuoden 1969 kaavaa koskaan rakennettu kokonaan, vaan jo 1970–1980-luvuilla kaavaa muutettiin toteutuskelpoisemmaksi. Kavan ongelmia olivat esimerkiksi kovat tehokkuustavoitteet ja autopaikkavaatimukset. (Syväniemi, 2022, s. 25.)

Merikosken voimalaitos oli muuttanut Tuiran identiteettiä 1940-luvulla suuresti (Vesipeilin vuosisadat, 2021, s. 75.), mutta Aaltosten kaava muutti lopullisesti identiteetin kaupunkimaiseksi lähiöksi. Kaava vaikutti Merijalin tehtaan ympäristöön ehkä vähemmän kuin muualle Tuiraan, mutta sen takia lähes kaikki Bertel Jungin kaavan mukaiset puutalot purettiin nostaten konttorirakennuksen historiallista arvoa merkittävästi – muuttaen sen Tuiran historian ja Puu-Tuiran edeltävän ajan yhdeksi merkkipaaluista.

Kuva 14. Aaltosten Tuiran kaavan illustraatio vuodelta 1969.

3.5. Uusi vuosituhat - purkaminen ja rakentaminen Merijalin tontilla

Nykykaavan muodostaman kaupunkikuvan keskeiset piirteet ovat peräisin Vuoden 1969 kaavan myötä tapahtuneista muutoksista. Merikoskenkatu toimii pääväylänä alueen liikenteelle pohjois–eteläsuunnassa. Katu jakaa alueen selvästi kahtia itä- ja länsitiraan. Liikenne itä–länsisuunnassa tapahtuu Bertel Jungin tien kautta, joka valmistui 1990-luvulla. Valtatie palvelee pääsääntöisesti joukkoliikennettä sekä alueen sisäistä syöttöliikennettä. Tuiran katuverkosto on väljä ja vehreä, sillä puistojen verkosto kulkee itä–länsisuuntaisesti koko kaupungin läpi pääsääntöisesti Valtatien ja Koskitien välisten suurten korttelien lomassa. Kevyen liikenteen verkosto on olennainen osa Tuiran kaupunkirakennetta ja identiteettiä niin alueen läpi kulkemisen kannalta kuin alueen sisäisen liikkumisen kannalta. Se luo ihmisen mittakaavaa ja helposti lähestyttävää kaupunkirakennetta elementtirakennusten sekaan. (Syväniemi, 2022, s. 43.)

Pääsääntöisesti rakennuskanta on korkeimmillaan Tuiran suurkortteleiden pohjoisosissa, ja korkeus madaltuu pääsääntöisesti rauhallisesti kohti Oulujoen rantaa muutamaa 2000-luvulla rakennettua kerrostalojen joukkoa lukuunottamatta. Esimerkiksi Merijalin alue rikkoo tätä rakentamisen korkeuden takia. Elementtikerrostalot Tuirassa näkyvät kauas eteläpuolelle

Suojeltava rakennus. Rakennus on korjaus- ja muutostöiden yhteydessä korjattava sen kulttuurihistorialliset ja rakennustaiteelliset arvot säilyttäen. Julkisivukorjauksissa tulee käyttää alkuperäisiä tai niitä vastaavia materiaaleja. Sisätiloissa voidaan tehdä toiminnan vaatimia muutoksia. Korjaus- ja muutostöidenpiteistä tulee pyytää maakuntamuseon / museoviraston lausunto.
- sr-20 merkintä.

Oulun keskustaan päin. Ne ovat Toivoniemen pistetalojen kanssa olennainen osa Tuiran siluetta. (Syväniemi, 2022, s. 43–44.)

Tuira on pysynyt vuoden 1969 kaavan jälkeen pääpiirteissään samanlaisena, sillä koko aluetta kattavia kaavamutoksia ei ole sen jälkeen tehty. Alue on kuitenkin jatkanut kerrostumistaan ja kehitystään kortteli- ja tonttikohthaisten kaavamutosten myötä. 1980-luvulla Tuiraan rakennettiin julkisia Oulun koulua edustavia kohteita, ja uusinta rakentamista edustavat Koskitien ja Bertel Jungin tien varren kerrostalot. (Syväniemi, 2022, s. 29.) Oulun yleiskaavassa 2020:ssa Merijalin korttelin käyttötarkoitus muutettiin ja kortteli varattiin kerrostalovaltaiseen asuinaluekäyttöön. Konttorirakennus sai myös suojelumerkinnän sr-20 Oulun asemakaavaan. (Oulun seudun karttapalvelu 2023.)

Yksi suurimpia muutoskokonaisuuksia Tuirassa 2000-luvulla on Merijalin makeistehtaan tontin luoteisosan kerrostalot, jotka rakentuivat 2000–2010-lukujen taitteessa. Tehtaan ja tehdasalueen historiassa tämä on suurimpia ympäristön muutoksia sitten tehtaan laajentumisen ja kevyen liikenteen väylän valmistuttua 1980-luvulla. Konttorirakennuksen suhde

ympäristöönsä on muuttunut korkeiden, korkeimmillaan kuusikerroksisten, kerrostalojen myötä. Makeistehtaan rakennuskokonaisuus on kadottanut kerroksellisuutensa muiden osien purkamisen takia. Rakennuksen historiasta on erotettavissa ulkopuolelta vanhin kerros eli konttorirakennus 1800–1900-lukujen vaihteesta ja vuoden 2008 purkujen jälkeinen luoteisjulkisivun paikkaus, jossa konttori yhdistyi tehtaaseen (Merijalinnann vanha konttorirakennus – säilyneisyyskartoitus, 2020, s. 4.).

Kuva 15. ”Kolmoset” kilpailusuunnitelman kerrostaloja rakennetaan vuonna 2008.

Konttorirakennuksesta ja sen ympäristöstä ei ole erotettavissa enää ollenkaan sen vahvaa teollisuushistoriaa. Alue on täysin kaupungistunut tontille rakennettujen kerrostalojen myötä ja konttorirakennus on jäänyt muutoksen keskiöön mustaan lampan lailla. Se erottuu ympäristöstään selkeästi rakennusmateriaalinsa, tyylipiirteidensä ja värinsä ansiosta. Tällä hetkellä ennen peruskorjausta ja restaurointia rakennus antaa yksinäisen, huonokuntoisen ja epälähestyttävän, jopa vaarallisen vaikutelman. Rakennuksen välitön läheisyys on aidattu YIT:n aidoilla, ja pihamaa on rehevöitynyt. Rakennus on pysähtynyt menneisyyteen.

Kuva 16. Suojeltu konttorirakennus muun tehdasrakennuksen purkamisen jälkeen vuonna 2008.

3.6. Ympäristön muutokset - ilmakuvien tarkastelu

Vuoden 1939 ilmakuvassa tehdaspihapiiri on vahvasti näkyvässä. Merijalin tonttia ympäröi myös vahvasti teollinen ympäristö. Esimerkiksi tukkien uitto on osa maisemaa. Puu-Tuiran aika on vahvasti esillä pienimittakaavaisten puisten rakennusten ansiosta. Merikosken voimalaitosta ei ole vielä rakennettu, joten rantaviiva on sen luontaisessa muodossaan.

Vuoden 1947 ilmakuvan suurin huomattava muutos on voimalaitoksen rakentamisen vaikutus rantaviivaan ja koko Tuiran alueen luonteeseen. Esimerkiksi Toivoniemi on muuttunut saareksi. 1940-50-lukujen taite on selvästi suuri käännekohta Tuiran historiassa, kun alue muuttui pienimittakaavaisesta kaupungin raja-alueesta selvemmin kaupunkimaisemmaksi osaksi Oulun kaupunkia.

Vuoden 1965 ilmakeku paljastaa Merijalin makeistehtaan kasvaneen jo nelikerroksiseksi, sillä rakennuksen varjot ovat jo suhteellisen pitkät. Toivoniemen kokonaisuus on valmis ja se on muuttanut ympäristöä jo kaupunkimaisemmaksi pisteerrostalojensa ansiosta. Tukkien uittaminen on yhä osana maisemaa.

1980 vuoden ilmakeku kuvaa jo täyttä kaupunkialuetta Koskitien varren kerrostalojen ansiosta. Makeistehtaan tehdashalli on rakennettu 1970-luvun aikana ja se on syönyt pienimittakaavaiset puiset rakennukset tontilta. Halli on vahva maisemallinen ja tilallinen elementti suuren mittakaavan ja näkymien rajaamisen ansiosta. Viimeisiä tukkeja uitetaan kuvassa.

Kevyen liikenteen raitti ja sillat rakennettiin 1980-luvun puolivälissä ja vuoden 1990 ilmakekussa ne ovat suurin muutos edelliseen. Tärkeä virkistysreitti kulkee konttorirakennuksen lounaan puoleisen julkisivun vieressä. Se sai konttorirakennuksen merkittävästi lähemmäs osaksi Oulun kaupungin

Ilmakuvat: Oulun kaupungin yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut

keskustaa, sillä sillat lisäsivät helppokulkuisuutta keskustan ja Tuiran välillä. Rakennuksen suhde veteen on muuttunut ja jokeen rajautuva tila on muuttunut käyttämättömästä takapihasta julkiseksi alueeksi. Veneet ja kanootit ovat korvanneet tukit maiseman oleellisena elementtinä.

2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella tehdasrakennukset on purettu konttorirakennusta lukuunottamatta. Tehdasrakennusten mukana alueen rikas tehdashistoria ei ole enää huomattavissa. Uusien kerrostalojen rakentaminen aloitettu vuosikymmenen lopulla, jonka takia ympäristö ja maisema on suuressa muutoksessa. Konttorirakennuksen välitön läheisyys on rakennustyömaata.

2010-luvulla uudet kerrostalot rakennettiin lähes kokonaan, mutta konttorirakennuksen maankäytösopimukseen liitetty kerrostalo jäi odottamaan rakennuslupaa. Konttorirakennuksen välitön läheisyys pysyi koko vuosikymmenen YIT:n työmaa-aitojen takana vaikuttaen ympäristön esteettiseen laatuun. Alue vaikuttaa keskeneräiseltä vuoden 2012 ilmakuvassa.

Vuoden 2017 ilmakuvassa valmistuneet kerrostalot ovat vahvasti osa konttorirakennuksen miljöötä. Rakennuksen suhde ympäristöön on täysin uudenlainen. Rakennus ei ole enää Tuiran historian tärkeä 1900-luvun rakennuskausia esille tuova kerroksellinen kokonaisuus. Konttorirakennuksen välitön läheisyys on polarisoitunut vanhaan ja uuteen. Konttorirakennuksen tyhjillään olo huomattavissa hallitsemattomasti rehevöityneestä lähiympäristöstä vuoden 2022 ilmakuvassa. Ympäristö on keskeneräinen.

Kaavio Tuiran rakennuskannan rakennusajankohdista. Lotta Syväniemi, 2022.

Ilmakuvat: Oulun kaupungin yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut

4. OY MERIJAL AB:N HISTORIA

“Uittopäälikkö Allisen talon takaa lähti polku Merijalille, se meni rantaa pitkin. Tehtaan takana oli karkkeja, ne oli varmaan jotakin kakkosluokan karkkeja, niitä oli ihan niin kuin heitelty sinne. Teki mieli ottaa, mutta kun ne oli paljaan taivaan alla, niin terve järki sanoi, että ei oteta.”
- Aikalaiskuvaus (Muistoja Makeistehtaasta ja Tukkipöytäisten ympäristöstä, ouka.fi.)

4.1. Toiminnan alku ja historia ennen ensimmäistä maailmansotaa

Oletettavasti vuoden 1914 Tuiran ensimmäisen asemakaavan seurauksena apteekkari Y. W. Jalanderille myönnettiin oikeus uuden ja Oulun neljännen apteekin perustamiseen Tuiraan. Jalander osti apteekkia varten talon tervanpolttajan leskeltä ja lisäksi rakennutti tontille pienen lisärakennuksen. Tontti sijaitsi lähellä nykyistä Merikosken voimalaitosta (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 5.) eli ei vielä nykyisen Merijalin tehtaan alueella. Vanhempi pitkänomainen tontti rajautui Merikoskeen, ja tontin toispäisessä rakennuksessa sijaitsi tervanpolttuuni (Jalander, 1951, s. 83–85.).

Koska apteekkitoiminta kannatti heikosti alueen vähäisen asukasmäärän ja meneillään olevan ensimmäisen maailmansodan vuoksi, Jalander aloitti apteekkitoiminnan ohella polttamaan tervaa. Hän perusti oululaisen konsuli Leon Juustisen kanssa O/Y Tervan ja myi tontin toisen pään, jossa tervauuni sijaitsi, vastaperustetulle osakeyhtiölle. (Jalander, 1951, s. 83–85.) Tervanpoltton ohella Jalander tarvitsi silti muitakin tulonlähteitä, joten hän perusti vuonna 1915 Oulujoen pohjoisrannalle Merikosken läheisyyteen Oy Merikosken Teknokemiallisen Tehdas Ab:n. Jo seuraavana vuonna tehtaan nimi muutettiin yksinkertaisemmaksi Oy Merijal Ab:ksi, joka on yhdistelmä Merikoskesta ja Jalander-sukunimestä. (Manninen, 1995, s. 111.)

Teknokemiallisen tehtaan tuotantolaitokseksi vuonna 1915 Jalander rakennutti kaksikerroksisen lisärakennuksen. Hän osti Tampereelta pienen karamellitehtaan kaikki koneistot liittäen näin teknokemialliseen tuotantoon myös makeisvalmistuksen. Makeisten tuotanto kasvoi nopeasti, ja eräässä vaiheessa tehdas toimitti kolmen kuukauden aikana päivittäin jopa 50 000 pussia makeisia, joita pussittamaan tarvittiin jopa 140 tyttöä. Tehtaassa oli ahdasta, ja syksyllä 1916 tapahtunut suuren varastorakennuksen palo lisäsi tilanpuutetta entisestään, joten Jalander alkoi etsiä tehtaalleen suurempaa taloa. (Jalander, 1951, s. 85–86.)

Vuonna 1916 Jalander osti kosken alajuoksulta kaksi suurta, osittain kaksikerroksista puutaloa. Näistä taloita toinen lähes kosken rantaviivassa sijainnut talo on edelleen pystyssä, ja se tunnetaan nimellä Merijalin makeistehtaan vanha konttorirakennus. Jalander rakennutti kaksikerroksisen kivirakenteisen tehdasrakennuksen olemassa olleiden rakennusten länsipuoleiseen väliin. Maailmansota vaikeutti rakentamista, mutta rakennus valmistui, ja sitä korotettiin myöhemmin kahdella kerroksella. (Jalander, 1951, s. 85–86.) (Kuva tähän: Schematisk plankarta över OY Merijal I.Xi. -20)

Ensimmäisen maailmansodan aikana Oy Merijal Ab tuotti pula-ajan korviketuotteita, kuten sakariinisokeria ja putinkijauhetta, sillä makeisiin tarvittavia raaka-aineita oli vähän saatavilla. Rauhan palattua tuotanto hiljalleen monipuolistui, kun tehdas alkoi valmistaa esimerkiksi karamelleja, hiivapulveria, vaniljasokeria ja talouskahvia. (Manninen, 1995, s. 111.) Tehdas valmisti myös fosforihappoista rehukalkkia, hiivapulveria, sokeria, munapulveria, etikkaa, terveyskahvia, sinappia, kahvinselvikkeitä, merimentholia, saapas- ja suksirasvaa, ompelukoneöljyä, merisalia luteiden karkoittamiseen, linimenttiä, parfyymejä, Vieno-saippuaa sekä liköörejä, joita valmistettiin aina oikeuksien myyntiin saakka vuoteen 1965. Teknokemiallisten tuotteiden valmistus hiipui ennen 1960-lukua, sillä ne eivät olleet kannattavia vähäisen kysynnän seurauksena. (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 6.)

Tehdastoiminta kehittyi hitaasti 1910-luvun lopulla johtuen Oulun huonosta tonttien luovuttamispolitiikasta ja maailmansodan aikaisesta sekä jälkeisestä maailman epävakaaasta taloudellisesta tilanteesta. Oulussa ei vielä ollut yhdenmukaista tehdastonttien luovutussuunnitelmaa. Tämä johti joskus siihen, ettei tehdastoiminnan aloittaminen ollut kannattavaa lyhyen vuokrasopimuksen takia. Lopulta elokuussa vuonna 1919 pysytettiin vuokrausjärjestelmä, jonka mukaan sopiva vuokra-aika on 95 vuotta, ja vuokrakauden loputtua vuokraajalla olisi etuoikeus uudelleenvuokrata alue. Tämä menetelmä ulotettiin esimerkiksi Tuiran alueen tehdastontteihin kyseisenä vuonna. (Hautala, 1982, s. 88.) Varmaa tietoa ei ole, mutta tämän tiedon varjolla voi olettaa, että Merijalilla oli 95 vuoden sopimus Koskitien kortteliin 46 ja tonttiin 2. Merijalin makeistehdas oli harvoja 1910-luvun uusia tehtaita Oulussa.

Y. W. Jalander eristi tervahöyrystä diacetyli-nimisen ainesosan 1930-luvun alussa ja kehitti menetelmän, jolla tynnyrillisestä

hautatervaa saatiin neljä kiloa pastillien valmistukseen tarvittavaa esanssia. Merijal otti keksinnön käyttöönsä nopeasti, ja vuonna 1933 valmistettiin ensimmäisen kerran Leijona-tervapastilleja, josta tuli nopeasti hyvin suosittuja ja tehtaan yksi merkkituotteista. (Manninen, 1995, s. 111–112.) Leijona-tervapastilleja valmistetaan ja myydään edelleen, ja pastillin historia on edelleen esillä Tuirassa Valtatien varrella seisovan valomainoksen takia.

Kuva 17. Vanha Leijona tervapastillirasia. Kyseisen rasian valmistusvuodesta ei ole tietoa.

Kuva 18. Toimistotyötä Merijalin tehtaalla toukokuussa vuonna 1944. Kaunis lankkulattia huomattavissa kuvassa.

Kuva 19. Merijalin tehdassali ja työntekijöitä vuonna 1934.

Kuva 20. Portaat Merijalin tehtaalla toukokuussa 1944.

4.2. Historia toisen maailmansodan jälkeen ja toiminnan loppu

Toisen maailmansodan aikana 1930- ja 1940-lukujen vaihteessa sokerin ja muiden raaka-aineiden niukkuus häiritsi tuotantoa, kuten se oli haitannut ensimmäisen maailmansodan aikanakin. Sota-ajasta selvitäkseen Merijal pakkasi suojoja ja myi pikiöljyä. Sotavuosien jälkeenkin sokerin ja siirapin säännöstely jatkui, eikä tehtaan tuotantoa voitu laajentaa. Vasta 1950-luvulla raaka-aineita oli mahdollista saada riittävästi, ja makeisten valmistuksessa päästiin pitkään jatkuneelle nousukaudelle. 1950-luvulla Suomessa vallinnut koneistuminen vaikutti Merijalinkin toimintaan, ja tehdasta koneistettiin. Tämä nopeutti esimerkiksi pastillien valmistusta ja pakkausta. (Manninen, 1995, s. 111–112.)

Y. W. Jalander muutti Oulusta Helsinkiin vuonna 1918, mutta ei luopunut tehtaastaan Oulussa (Jalander, 1951, s. 91.), vaan tehdas pysyi hänen ja myöhemmin hänen perikuntansa omistuksessa aina 1960-luvulle saakka. Jalanderin jäädessä eläkkeelle vuonna 1933 hänen tilalleen valittiin Rolf Klärlich, joka toimi toimitusjohtajana vuoteen 1957 saakka. Klärlichin jälkeen toimitusjohtajana toimi hänen poikansa konsuli ja kaima Rolf Klärlich, ja vuonna 1960 Klärlich ja Eero Hahtonen ostivat Jalanderin perikunnalta koko osakekannan ryhtyäkseen laajentamaan tehdasta. (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 8.)

1970-luvulla Merijalin makeistehdas koki voimakkaan kehityskauden. Vuonna 1972 Merijal toi markkinoille Pastiroli-pastillin, minkä ansiosta yhtiön liiketoiminta ja tuotanto kasvoivat. (Manninen, 1995, s. 114.) Esimerkiksi vuonna 1972 tehdas tuotti pastilleja 2 122 tonnia eli 43 miljoonaa rasiaa. Edelliseen vuoteen verrattuna tuotanto kasvoi huimat 77,2 %, ja vuoden 1972 kuluessa Merijal nousi maan suurimmaksi pastillien tuottajaksi. Sen osuus koko Suomen pastillimarkkinoista oli jopa 27 %. (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 7.) Suomalaisen makeisteollisuuden historiassa Merijalin tehtaalla on suuri arvo ja merkitys. Se oli yksi merkittävimmistä pastillien valmistajista 1970–1980-luvuilla.

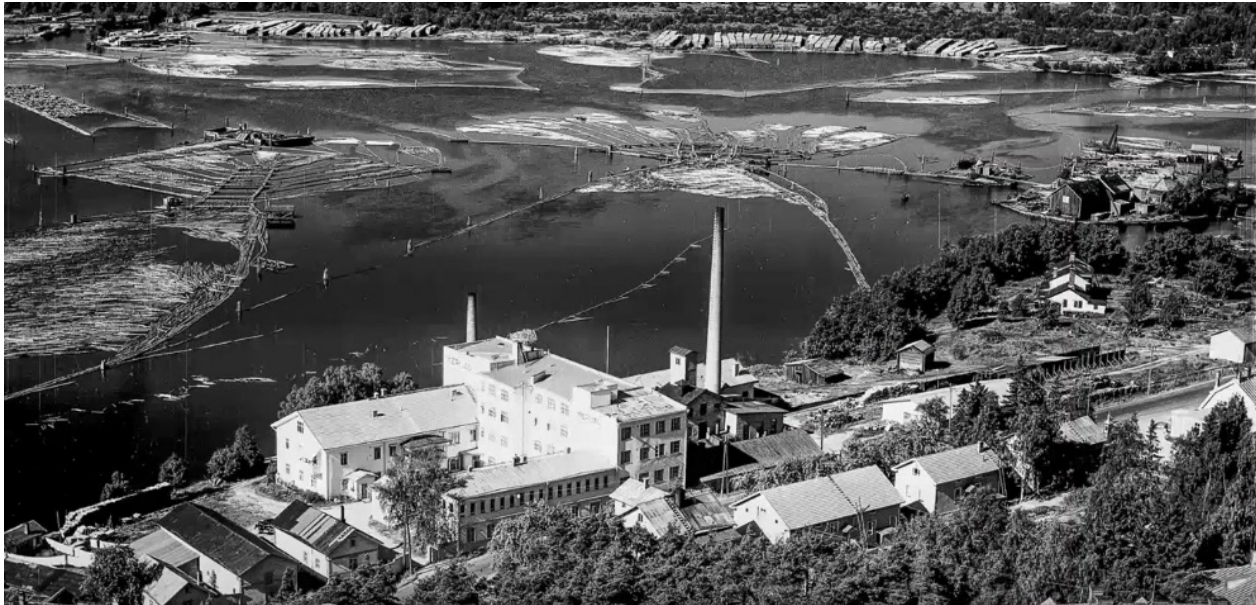
Joulukuussa vuonna 1970 Klärlich ja Hahtonen myivät kaikki Merijalin osakkeet Hans Rettingin omistamalle pietarsaarelaiselle Stenbergin tupakkatehtaalalle, ja vuonna 1976 yhtiö fuusioitui P. C. Rettig co:n kanssa. Uuden yhtiön nimeksi tuli Oy Rettig-Stenberg Ab, mutta vuonna 1983 nimi vaihdettiin, ja siitä tuli yksinkertaisemmin Oy Rettig Ab. 1980-luvun puolivälissä tehdas tuotti 100 miljoonaa rasiaa makeisia, mikä oli 11 % kaikista Suomessa nautituista makeisista. (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 7, 8.)

1980-luku tehtaan toiminnassa oli tasaista, mutta 1990-luvun alun laman ja kilpailun kiristyminen johtivat tuotannon keskitämiseen. Heinäkuussa 1992 konserni myi Merijal Huhtamäki-yhtymän Leafille. (Manninen, 1995, s. 114.) Lopulta syksyllä vuonna 1996 80-vuotta kestänyt karamellitehdastoiminta lopetettiin Merijalin kiinteistöissä ja Leaf siirsi tuotannon jo olemassa oleville tehtaalle Turkuun. (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 8.) Leaf tunnetaan nykyään nimellä Cloetta, sillä nimi vaihdettiin Suomessa vuonna 2013. Vuosina 2000–2009 Cloetta ja Fazer olivat fuusioituneet Cloetta Fazer AB nimiseksi yhtiöksi, joten Merijalin tuotemerkit saivat vielä hetken kantaa suomalaista identiteettiä, mutta vuoden 2009 jälkeen tuotteet ovat olleet ruotsalaisia. (Cloetta, n.d.)

Kuva 21. Konttorirakennus vuonna 1967 Tuiran tehdasmiljöössä.

Kuva 22. Merijalin makeistehtas vuonna 1953. Tällöin se oli osa vielä teollista maisemaa.

5. MERIJALIN MAKEISTEHTAAN KONTTORIRAKENNUS

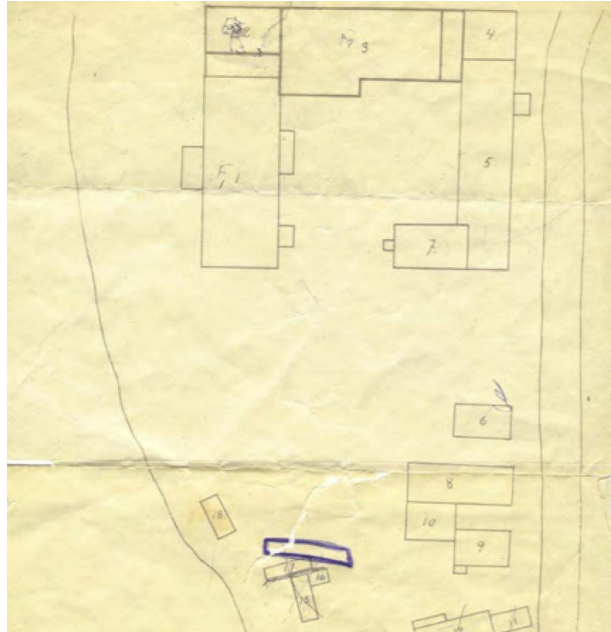
”Kolmoset yleisratkaisu on sekä kaupunkikuvallisesti että maisemallisesti vakuuttava. Uusi kortteli liittyy erinomaisesti mittakaavaltaan sekä lähialueen rakennuskantaan että Oulujoen suistomaisemaan sitä täydentäen”

- Palkintolautakunnan puheenjohtaja, asemakaavapäällikkö Matti Karhula.

5.1. Meriajlintontin ja konttorirakennuksen rakentamishistoria ja keskeiset muutokset

1910-luvun alun Tuiran rakentamis- ja korjauskiellon takia voi vahvasti päätellä, että Merijalin makeistehtaan konttorirakennus on rakennettu juuri vuosisadan vaihteessa tai 1890-luvun lopun puolella. Tätä päätelmää puoltaa rakennuskiellon aikainen Oulun kaupungin asemakartta vuodelta 1909, jossa konttorirakennus on selvästi erotettavissa joen rannalla (Oulun kaupungin Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut), sekä vuoden 1906 tonttikartta, jossa on esitetty koko korttelin rakennukset. Vielä tällöin rakennukset eivät palvelleet Merijalia, vaan yleisen oletuksen mukaan nykyään konttorirakennuksena tunnettu rakennus rakennettiin viinatehtaaksi (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 12) ja toimi tällöin vuosikymmenen puolessa välissä viina- tai tärpättitehtaan.

Vuodesta 1916 vuoteen 1996 Merijalin makeistehtas toimi Koskitien ja rannan väliin rajautuvalla tontilla. Vuoden 1920 kartassa nimeltään Scematisk plankarta över OY Merijal I.Xi. -20 on huomattavissa konttorirakennus ja tontin muut rakennukset sekä tontin kaakkoispuolella sijaitsevat rakennukset. Huomattavissa on myös Jalanderin rakentama laajennus kahden päärakennuksen väliin. (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 9.) Tämä oli ensimmäinen tehtaan historian monista korotus- ja laajennustoimenpiteistä.

Kuva 23. Scematisk plankarta över OY Merijal vuodelta 1909.

1930-luvun loppuun mennessä Merijalin tehtaan tonttiin oltiin liitetty kaakkoispuolella sijaitsevasta korttelista numero 47 osa tontista numero 4. Tehdasta ei voitu laajentaa alueelle, sillä tontin halki kulki Koskitie–Oulujoki-suunnassa kaupungin viemäri, joka esti rakentamisen. Tämän sijaan tehdasta laajennettiin Talvisodan aikana, kun kahden hirsisen pääraakennuksen välissä sijainnutta Jalanderin vuonna 1916 rakentamaa tiiliosaa korotettiin ja laajennettiin niin, että rakennus yhdistyi hirsirakennuksiin ja muodosti kolmelta sivulta rajautuvan pihan. Hieman ennen tätä joenpuoleiseen päätyyn oli rakennettu uusi pannuhuonerakennus. (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 13.) Rakennuksen laajennuksen muodostama sisäpiha on huomattavissa esimerkiksi Talvisodan jälkeisissä mainoskuviissa.

1960-luvun puolivälissä Koskitien varrella sijainnut kaksi-kerroksinen hirsirakennus purettiin, ja sen tilalle rakennettiin kivirakenteinen ja nelikerroksinen uudisrakennus. Vähän tämän jälkeen rakennettiin kolmessa osassa vuosina 1969–1980 betonirakenteinen tehdashallirakennus talvisodan aikana rakennetun osan taakse. Vielä 1970-luvulla tehtaaseen liittyi aiemmin Merijalin naapuritontilla sijainnut Merikoski Oy:n saippuatehtaan tuotantorakennus. Saippuatehdas purettiin hallirakennuksen kolmannen rakennusvaiheen takia 1970-luvun lopulla. Betonirakenteinen hallirakennus toimi tuotantorakennuksena aina tehdastoiminnan loppuun vuoteen 1996 asti ja siinä oli kaksi kerrosta. (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 13.)

Konttorirakennukseen on tehty paljon muutoksia käyttötarkoituksien muuttuessa vuosien varrella useaan kertaan. Suunnitelma-asiakirjoista paljastuu, että vuonna 1968 myönnettiin rakennuslupa rakennuksen toisen kerroksen muutokselle, jossa kerros suunniteltiin edustus- ja ruokalakäyttöön. Kerrokseen sijoitettiin saunaosasto, neuvottelu- ja ruokatiloja, kaksi vierashuonetta sekä arkisto. Vuoden 1976 suunnitelmassa

Kuva 24. Merijalin tehdasrakennukset oletettavasti 1940-luvun alussa.

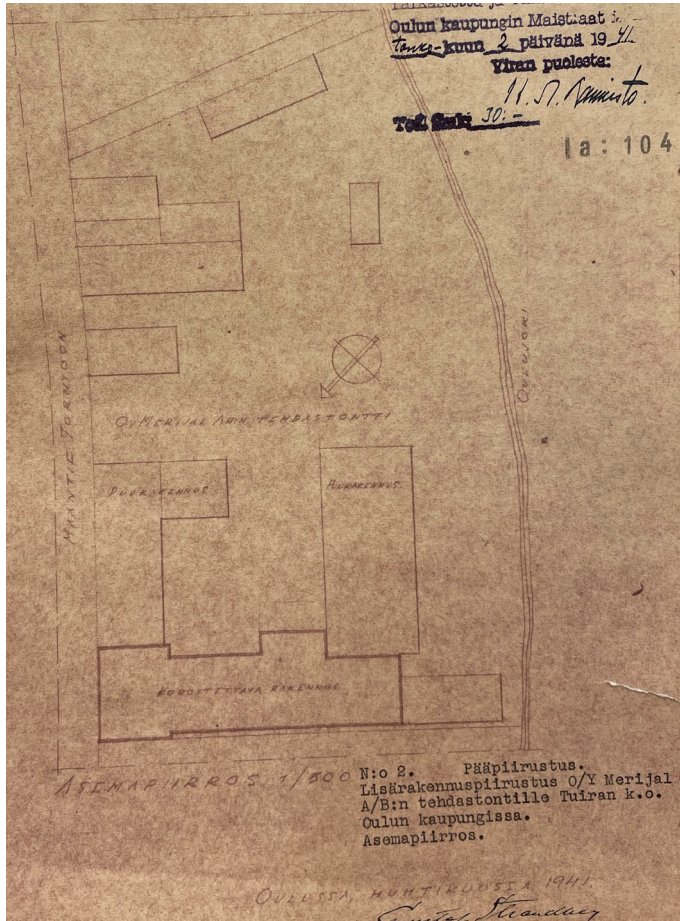

Kuva 25. Merijalin tehdasrakennukset oletettavasti 1940-luvun lopussa. Koskitien varren rakennus korotettu.

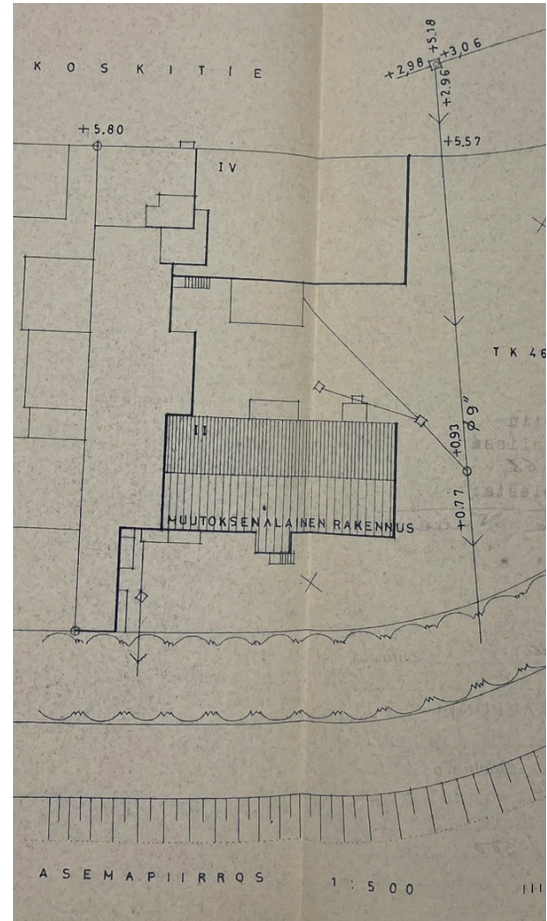

Kuva 26. Merijalin tehdasrakennukset vuonna 2004.
Kuva: Kati Jokelainen

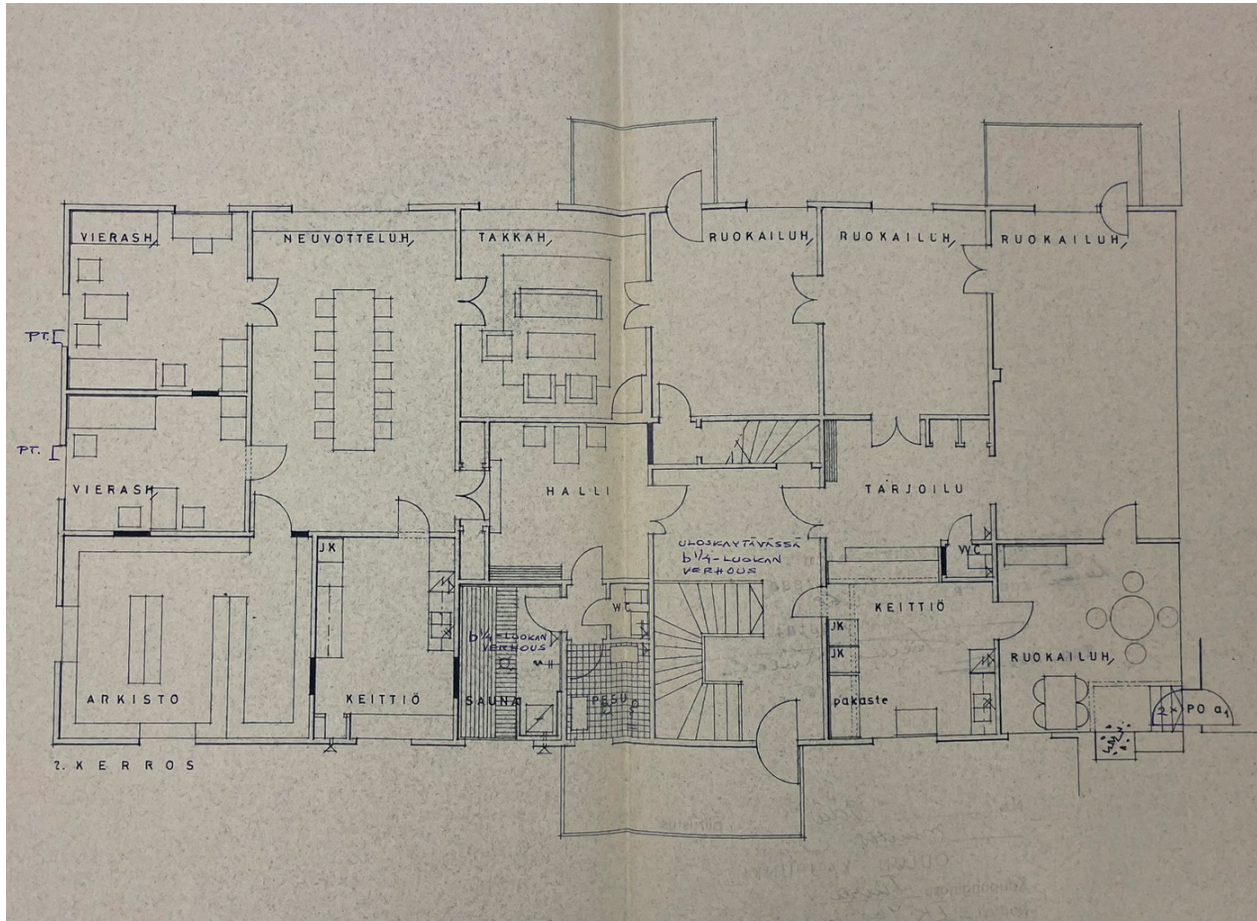

Kuva 27. Tehtaan korotukseen liittyvät asemapiirustus vuodelta 1941.

Kuva 28. Asemapiirros vuodelta 1968. Kevyen liikenteen raitti jo rannassa suunniteltuna.

Kuva 29. Vuoden 1968 pohjapiirustus esittäen knttorirakennuksen toisen kerroksen muutoksia. Tällöin esimerkiksi sauna lisättiin kerrokseen.

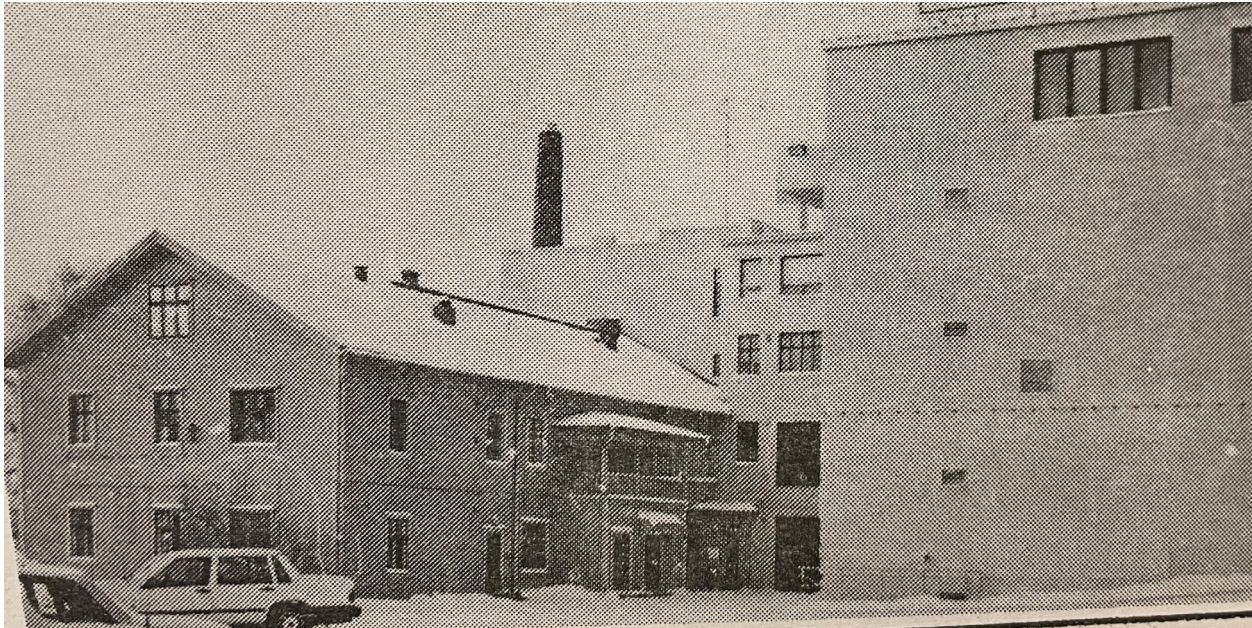

portaiden noususuunta muutettiin ja samoin huonejakoa saunasastossa ja sen viereisessä keittiö- ja arkistotiloissa. Vuoden 1987 inventoinnissa alakerran luoteispääty inventoitiin. Se sisälsi henkilökunnan puku- ja pesutiloja. (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 25.)

1980-luvulta eteenpäin rakennuksen ulkomuoto pysyi suhteellisen samanlaisena lukuunottamatta kokonaisuuden tehdasosien julkisivujen maalikerrosten väriä, joiden vaihtumisen ajankohdasta ei löydy tietoa. Vuonna 1997 suurtaajuuskomponentteja tietoliikenneteollisuudelle valmistava elektroniikka-alan yritys ADC Solitra Oy hankki Merijalin rakennukset

Huhtamäki-Leaf Oy:ltä. 1990-luvun lopusta aina vuoteen 2005 rakennuksessa toimi suurtaajuuslaitteita matkapuhelinvalmistajille valmistava Remec Oy. YIT Rakennus Oy osti Merijalin entiset rakennukset Remec Oy:ltä 7.4.2004 (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 8.).

Marraskuusta 2004 helmikuuhun 2005 YIT ja Oulun kaupunki järjestivät arkkitehtuurikilpailun, johon kutsuttiin kolme toimistoa suunnittelemaan ehdotukset Merijalin tontin asuinkehittämistä varten. Kolme kilpailevaa toimistoa olivat Arkkitehtitoimisto Pekka Lukkaroinen Oy, Arkkitehtitoimisto A-Studio sekä Arkkitehdit m3. (SAFA, 17.03.2005) Merijalin

Kuva 30. Konttorirakennus ja trajattue teollisuuspihaa vuonna 1985. Huomattavissa ajalliset kerrostumat.

makeistehtaan vanha konttorirakennus oli suojeltu rakennus, joten se tuli säilyttää suunnitelmassa (Oulun asemakaava, 2020.). Arkkitehtitoimisto A-Studio voitti kilpailun ehdotuksella ”Kolmoset.” (SAFA, 17.03.2005.) Ehdotuksessa alueelle sijoitettiin kolme seitsemänkerroksista pistetaloa, kolme matalampaa lamellitaloa sekä ranta-alueelle vielä matalampia, osittain kolmikerroksisia rivitaloja. Ehdotuksessa asuinrakennusoikeutta oli noin 15 000 kem2. Kaikki tarvittavat 180 autopaikkaa oli esitetty rakennettavan maan alle. (Oulun kaupungin tiedote, 17.03.2005.)

Ehdotuksessa arvostettiin sen liittymistä mittakaavaltaan lähialueen rakennuskantaan ja suistomaisemaan sekä näkymiin. Massoitteua pidettiin erinomaisena sen rantamaisemaan juurtumisen takia, sillä matalat rivitalomassat nähtiin pehmentävänä elementtinä jokirannalla. Seitsemänkerroksisten osien nähtiin taas sopivan taaempaan jo rakennettuun miljööseen. Maininnan sai myös konttorirakennuksen huomioon ottaminen suunnitelmassa, sillä uuden kokonaisuuden nähtiin kytkeytyvän hyvin vanhaan rakennukseen. (Oulun kaupungin tiedote, 17.03.2005.)

Vuosina 2005–2006 Kuusiluodon lukio (nyk. Oulun Suomalaisen Yhteiskoulun lukio) oli väistötiloissa vanhan Merijalin tehtaan rakennuksessa (Kaleva, 07.04.2005.). Vuonna 2007 YIT sai maankäyttösopimuksen Oulun kaupungilta, ja seuraavan vuoden keväänä aikaisemmin järjestetyn arkkitehtikilpailun mukaisesti Merijalin tehtaan rakennukset lukuun ottamatta konttorirakennusta purettiin, ja ehdotuksen mukaisia rakennuksia alettiin rakentaa. Ensimmäiset niistä valmistuivat loppuvuodesta 2009, ja tähänhetkiseen asuunsa tontin rakennukset saatiin vuonna 2014. (Oulun karttapalvelu, 2023.)

Merijalin korttelin toteutuneet seitsemänkerroksiset kerrostalot rikkovat Tuirassa vallinneen rauhallisen tasaisen kerroskorkeuden alenemisen pohjoistuirasta etelään rantaa kohti, ja ne erottuvat tämän takia todella selvästi aluejulkisivusta. Tämä vaikuttaa esimerkiksi kevyen liikenteen reittien maisemaan. Värimaailmaltaan ne ovat vaaleat eivätkä herätä huomiota sitä kautta. Vielä ennen konttorirakennuksen peruskorjaamista ja restaurointia sekä yhden suunnitellun kerrostalon rakentamista Koskitien varrelle jo rakennetut kerrostalot seisovat hiukan sivussa konttorirakennuksesta. Tämä antaa konttorirakennukselle tilaa hengittää. Jos rakentamaton kerrostalo toteutetaan

Kuva 31. ”Kolmoset” kilpailuehdotuksen asemapiirros.

suunnitellun kaltaisena, katoavat vastapäisten kerrostalojen näkymät Oulun suistomaisemaan sekä Koskitiellä oleva näkymä, jonka päätteenä konttorirakennus toimii.

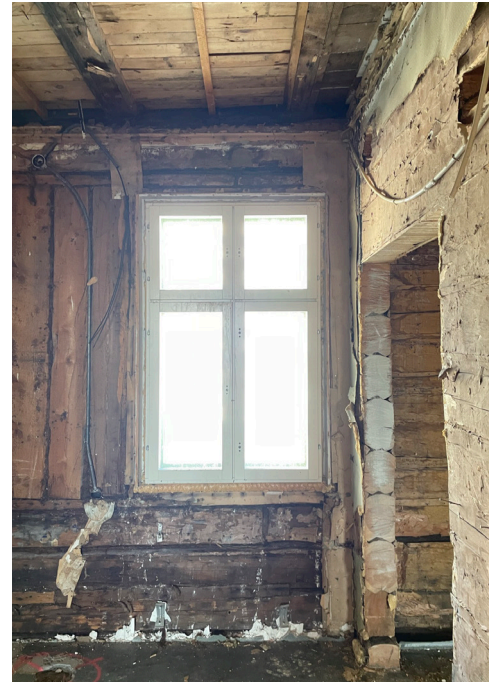
Vuoden 2023 alussa konttorirakennus on seisonut tyhjiillään ilman käyttötarkoitusta 17 vuotta. Konttorirakennusta ei ole kunnostettu ja muutettu asuinkäyttöön, eikä sen välittömään läheisyyteen Koskitien varrelle suunniteltua kerrostaloa ole vielä rakennettu, vaikka niin alkuperäisessä maankäytösopimuksessa vuonna 2007 luvattiin. Vuonna 2019 YIT ilmoitti haluavansa purkaa rakennuksen ja rakentaa vanhojen

piirustusten mukaisen samanlaisen rakennuksen kyseisen rakennuksen tilalle, sillä se näki konttorirakennuksen olevan jo niin huonossa kunnossa, ettei korjaus voisi taata terveellistä asumista ja sisäilmaa. Asiaa käsiteltiin samana vuonna yhdyskuntalautakunnassa keskustellen rakennusvalvonna ja museoviraston kanssa (Rättilä, 2019.), mutta purkulupaa ei annettu.

Syyskuussa 2022 Oulun kaupungin yhdyskuntalautakunta antoi YIT:lle lisää rakentamisaikaa Merijalin makeistehtaan konttorirakennuksen kunnostamiseksi. Kaupungin ja YIT:n

Kuva 32. Konttorirakennus keväällä 2023. Huomattavissa julkisivun kunto.

Kuva 33. Konttorirakennuksen sisätilaa keväällä 2023.

välinen vuoden 2007 maankäyttösopimus sai lisäaikaa 30. kesäkuuta 2024 saakka. Päätös ei tullut ehdoitta. Suojelurakennuksen rakennuslupa tuli saada viimeistään 28.02.2023. Jos rakennuslupaa ei tuohon mennessä olisi saatu, kaupunki olisi purkanut tontin maanvuokraussopimuksen ja perinyt maankäyttösopimuksen mukaisen sopimussakon. Rakennuksen tulisi valmistua kesällä 2024, mutta YIT:n mukaan aikataulu olisi haasteellinen (Kärki, 2022.) oletettavasti rakennuksen kunnosta johtuvista syistä. YIT sanoo toivovansa että saisivat kohteen kunnostettua, mutta viittaavat rakennuksen huonoon kuntoon ja sen tuomiin haasteisiin, joiden perusteella he pitävät kunnostusta lähes mahdottomana. (Pakkala, 2022.) Silti tammikuussa 2023 YIT ilmoitti jättävänsä rakennuslupahakemuksen ajoissa (Pakkala, 2023.).

Rakennuslupahakemuksessa, jonka Oulun kaupungin rakennuslautakunta hyväksyi, konttorirakennus muutetaan rivitaloksi, joka tulee sisältämään kuusi kaksikerroksista asuntoa. Muutustyö ilmoitettiin tehtävän inventoivana korjauksena Oulun malliin eli niin sanottuna ennallistavana korjauksena. Tämän ennallistavan korjauksen periaatteita noudattaen konttorirakennuksen hirsirunko merkitään ja sitten puretaan, puhdistetaan sekä kootaan uudelleen siten, että vaurioituneet osat vaihdetaan uusiin. Perustukset, väliseinä-, alapohja-, välipohja- ja yläpohjarakenteet puretaan ja rakennetaan nykyaikaisiksi. (Rättilä, 2023.) Menetelmän mukaan toimittaessa alkuperäisestä rakennuksesta jää todella vähän alkuperäistä ja autenttista jäljelle. Periaatteessa vain julkisivuista pieni osa. Muutokset eivät ole ollenkaan ennallistavia.

Rakennuslautakunta myönsi samassa kokouksessa rakennus-*Ennallistava korjaus:*

Oulussa kehitetty toimintamalli, jossa vanhan talon rakenteita auotaan ja askel kerrallaan analysoidaan, miten korjaustyössä edetään. Osat, joiden arvo on tuhoutunut, uusitaan. Se mitä voidaan hyödyntää, käytetään. Tuhoutuneet osat dokumentoidaan ennen hävittämistä.

luvan myös Merijalinrannan viimeiselle kerrostalokohteelle, jonka toteuttaminen on ollut sidoksissa konttorirakennuksen korjauksen luvitukseen. (Rättilä, 2023.) Tämä muuttaa konttorirakennuksen suhdetta ympäristöönsä, sillä se ei tule olemaan yhtä vahvasti esillä Koskitiellä vallitsevilla näkymillä. Merijalin vanhan konttorirakennuksen tulevaisuus näyttää muutosrikkaalta niin lähiympäristön kuin itse rakennuksenkin näkökulmasta. Muutama hirrenpalanen tullaan saamaan säilytettyä historiallisesta rakennuksesta. Tämä ei ole tarpeeksi ja johtuu suurelta osin YIT:n välinpitämättömyydestä korjata kohdetta heti maankäyttösopimuksen jälkeen vuonna 2007 sekä Oulun kaupungin hitaudesta reagoida tilanteeseen aikaisemmin. Rakennuksen kaupunkikuvallinen ilme säilyy, mikä on hyvä, mutta muuten tilanne on valitettavan surullinen.

Kuva 34. Konttorirakennuksen sisällä olevia tuhopolton yrityksen jälkiä.

5.2. Konttorirakennuksen tyylipiirteet

Konttorirakennus on kaksikerroksinen ullakollinen hirsi-rakennus, joka sijaitsee Merijalin tontin kaakkoislaidalla joen töyräällä, kevyenliikenteenväylän varrella. Tyylipiirteiltään rakennus edustaa 1800-luvun lopun kertaustyyliarkkitehtuuria. Vuonna 1906 Kalle Juntunen osti rakennuksen konkurssipesästä, minkä jälkeen rakennuksessa toimi Åströmin pieksutehdas. (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 4.) Vuonna 1916 rakennus siirtyi Y. W. Jalanderin omistukseen, ja siinä alkoi Merijalin makeistehtaan pitkään jatkunut toiminta. Toinen Merijalin tontilla vuonna 1916 sijainnut hirsirakennus rajautui tiiviisti Koskitielle. Se oli yksikerroksinen, ullakollinen rakennus, joka korotettiin kaksikerroksiseksi 1930-luvun lopussa. (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 12.) (tähän kuvapari)

1920-luvulta löytyy varhaisin dokumentti konttorirakennuksen julkisivuista. Se on valokuva, joka on otettu Hartaanselän jäältä, kun koski vielä kohisi Oulussa. Valokuvassa julkisivumaali on tummahko ja selvästi tummempi kuin yksityiskohtien, kuten ikkunapuitteiden väri. Rakennus on jaettu kahden kerroksen välistä vesilistoilla. Lista kulkee kerrosten ikkunoiden alareunan korkeudella, räystääs- ja sokkelilinjassa ympäri koko rakennuksen. Harjakaton kate on nykyistä tummempi, mutta kuvasta ei saa selvää mitä materiaalia se on. 1950-luvun valokuvista näkyy tiilikate, joten tästä voi olettaa että kate

olisi ollut 1920-luvulla sama. Nykyään katemateriaalina toimii vaaleanharmaa poimulevykate.

1920-luvun kuvassa rakennusta ryhdittää ja elävöittää rannan puoleinen kaksikerroksinen ja koristeellinen kuisti, joka on edelleen lähes samassa asussa. Kuisti on muiden koristeaiheiden tapaan vaaleampi kuin julkisivuväritys ja tulee näin selkeästi esiin. Ikkunat sijaitsevat lähes samoilla paikoilla kuin nykyään, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Toisen kerroksen, kuvassa toiseksi ja kolmanneksi oikeanpuoleiset ikkunat ovat nykyään yhdistettynä leveämmäksi ikkunaksi. Rannanpuoleisella julkisivulla on myös parveke toisessa kerroksessa, mikä on lisätty myöhemmin, ja minkä oikealla puolella on suurempi ikkuna, jossa lasi jakautuu pystysuunnassa kolmeen osaan ja vaakasuunnassa kahteen.

Muut ikkunat ovat kapeita, joko T- tai ristijaollisia. Joen suunnalta katsottuna rakennuksen keskiosasta oikeanpuoleiset ikkunat on uusittu noin 1950-luvulla ja vasemmanpuoleiset ikkunat on uusittu joskus 1970-luvun aikaan. Uusimisista ei ole tarkkaa ajankohtaa tiedossa. Kaikki ikkunat ovat puisia. Rakennuksen pääty on kuvassa symmetrinen, ja ullakon ikkuna on oletettavasti alkuperäinen (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 23.), sillä se sijaitsee nykyäänkin aivan julkisivupinnassa.

Nykyään rakennus seisoo ylväästi lähes samalla tavalla kuin 100 vuotta sitten 1920-luvulla, sillä vuosien aikana rakennetut tehdasrakennukset on purettu, ja konttorirakennus saa taas keskeisen huomion. Tunnelma on siis ennallistunut, sillä rakennus seisoo edelleen yksin rantatöyräällä ilman 1900-luvun tehdasrakennuksia.

Konttorirakennuksen sisäkuvasta 1920-luvulta näkyy, että seinäpinnat oli tapetoitu tummalla ornamenttikuvioisella tapetilla, ja katto oli vaaleaa puupaneelia, jota reunusti tumma kattolista. Ikkunalistoja kuvasta näe selvästi, mutta ovilista oli vaalea ja koristeellinen. Tunnelma tilassa on rauhallinen ja arvokas. Konttorirakennuksen vuoden 1934 kuvasta (s.41) näkee ikkunalistojen vaalean sävyn ja rauhallisemman tapettimaailman.

1930-luvun pihavalokuvassa konttorirakennuksesta on erotettavissa vaakapaneelointi ja ylemmän kerroksen T-jaolliset kapeat ja korkeat ikkunat, joiden puitteet oli maalattu tummiksi

Kuva 35. Makeistehtaan konttorihenkilökuntaa 1920-luvun alussa. Huomaa konttorirakennuksen sisustus tapetteineen.

Kuva 36. Merijälviin makeistehtaan konttorirakennus kuvattuna Hartaanselän jäältä oletettavasti 1920-luvun puolivälissä. Tämä on varhaisin tiedossa oleva kuva/todiste konttorirakennuksen julkisivuista. Kuva: Uno Wildlund.

ja vuorilaudat sekä koristeaiheet taas vaaleiksi. Ensimmäisen kerroksen ikkuna näkyy kuvassa vain osittain, mutta sen yläosassa on silti nähtävissä nykypäivään asti säilynyt koristenauha-aihe, jossa vuorilautaan on tehty upotus – neliöriivi.

Pihakuvassa näkyvät kuisti ja sen yllä sijaitseva parveke, jossa on kapeapinnainen pystykaide. Kaiteen alapuolella on koristenauha-aihe, joka on kahden vaakalaudan väliin kiinnitetty kuviosahalla kulmikkaasti leikattu puinen koriste. Koristeaihe on muuta seinäpintaa selvästi vaaleampi. Kuistille on kaksi sisäänkäyntiä, joiden yläpuolella on harjakattoiset puukonsolein kannatellut pienet katokset, jotka eivät ole säilyneet tähän päivään asti. Kuistissa on nähtävissä useita puukoristeaiheita ja erilaisia paneelointeja, joita on vuosien varrella korjauksien yhteydessä uusittu. Kuistin siropuitteiset yksilasiset ikkunat ovat oletettavasti alkuperäiset.

Rannanpuoleisella julkisivulla on nykyään umpikatteinen parveke, joka on esitetty jo vuoden 1968 suunnitelmapiirustuksissa, mutta ei aikaisemmissa piirustuksissa (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 24.). Kaide parvekkeessa on sormipaneelia ja alapinnan laudoitus helmiponttipaneelia. Noin 1940-luvulla otetussa ilmakuvassa ja vuonna 1967 otetussa ilmakuvassa konttorirakennuksen kaakkoispäädyssä näkyy parveke, jota siinä enää ei ole. Parvekkeen rakentamis- ja purkamisajankohdasta ei ole tarkkaa tietoa. 1920-luvun kuvassa parvekettä ei ole ja ikkuna sen kohdalla on pienempi. Parveke näkyy vuoden 1967 ilmakuvassa, mutta ei vuoden 1985 kuvassa, joten se on purettu oletettavasti joskus 1970-luvun aikana ja rakennettu 1920-40-lukujen aikana. Julkisivussa on edelleen huomattavissa korjauskohtia tällä paikalla.

Kuva 37. Konttori- ja tehdasrakennus vuonna 1937. Pääsisäänkäynnin kuisti on lähes samassa kunnossa. Huomaa ulko-ovien ilme.

Kuva 38. Oy Merijal Ab:n konttori vuonna 1934. Huomaa listat ja pintojen materiaalit

Kuva 39. Konttorirakennus siältä vuonna 2023. Pitkät suorat näkymät huomattavissa.

Kuva 40. Alkuperäinen siro ikkuna koristelistoineen.

Kuva 41. Rannan puoleisen kuistin minumuotoista ornamentiikkaa. Rakennukselle alkuperäiset hakaristikoristeet rakennettu ennen toista maailmansotaa.

Kuva 42. Rannan puoleisen kuistin herkät ikkunalistaukset.

Kuva 43. Pääjulkisivun kuistin yksityiskohtia.

5.3. Konttorirakennuksen nykytilanne

Konttorirakennuksen sisätiloja on muutettu ja korjattu koko rakennuksen eliniän ajan palvelemaan eri tarkoituksia suhteellisen vahvalla kädellä (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 25.), joten sisätiloissa on vähän alkuperäistä ja pitkään säilynyttä tai erityisen arvokasta säilytettävää, historiallisen näkökulman kautta katsottuna.

YIT:n omistuksen aikana oletettavasti vuoden 2007 jälkeen rakennus on tyhjennetty huonekaluista ja seinäpintojen rakennus on otettu esiin paljastaen hirret. (Pakkala, 2022.) Tämän takia konttorirakennuksen julkisivuilta löytyy historiallisesti merkittävimmät säilyttämisen, korjaamisen ja suojelemisen arvoiset yksityiskohdat ja erityispiirteet. Pitkien julkisivujen kuistien säilyneisyys on erityisen hyvä (Merijalinrannan vanha konttorirakennus – säilyneisyyskartoitus, 2020, s. 4–7.), ja niiden säilyttämiseen ja korjaamiseen on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota. Tämä tulee esille esimerkiksi asemakaavan sr-20-merkinnässä, jonka mukaan julkisivujen korjaamisessa tulee ottaa historian arvot huomioon.

Oletettavasti YIT:n luoman purku-uhan takia Linja Arkkitehdit arkkitehtitoimisto laati loka–marraskuussa 2020 konttorirakennuksesta säilyneisyyskartoituksen, jossa todettiin esimerkiksi,

että rakennuksen pitkien julkisivujen kuistit ovat lähes alkuperäiset. Julkisivuseinien rakenne selviää myös selvityksestä: hirsi, jonka ulkopuolella sahanpuru lisäeristys, tervapaperi ja julkisivuverhous. Kivijalka on luonnonkivistä ja tiilestä, jonka päällä rappaus ja maali. (Merijalinrannan vanha konttorirakennus – säilyneisyyskartoitus, 2020, s. 6–11.)

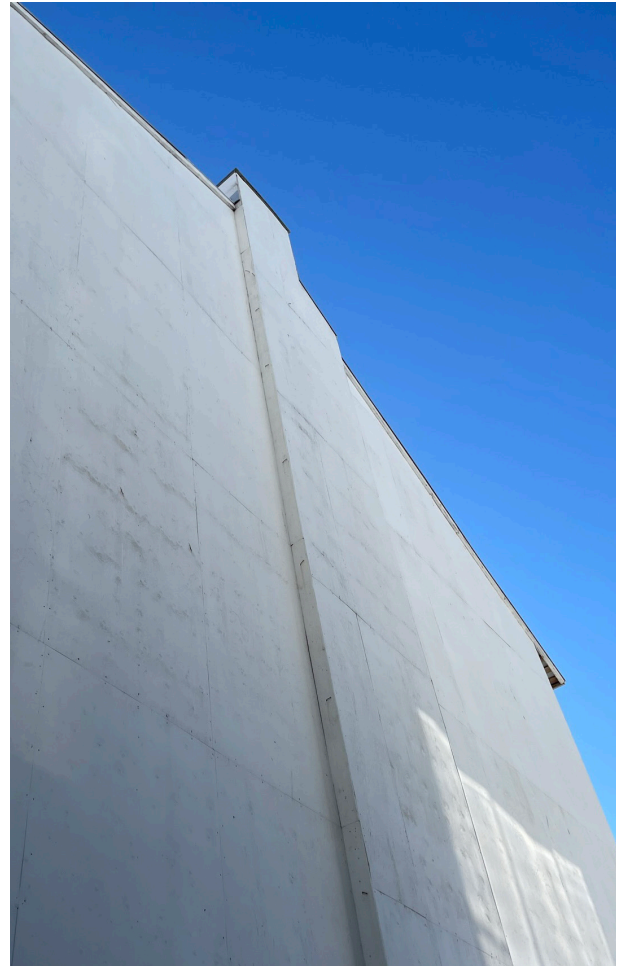
Kuva 44. Konttorirakennuksen ulkoseinärakennetta.

Konttorirakennuksen koillisenpuoleinen julkisivu eli Koskitielle katsova sivu on pääjulkisivu, sillä pääsisäänkäynti sijaitsee kyseisellä julkisivulla. Tällä puolella rakennusta on nähtävissä ajallista kerroksellisuutta. Sokkelin ulkopuoli on betonivahvistettu, harmaa ja yläpinta on pellitetty. Vihreäsävyiset ovet on uusittu oletettavasti 1990-luvulla. Yleisilme koko rakennuksessa on okrankeltainen. Vuorilaudat, vesipellit ja smyygit on maalattu valkoisiksi. Poimulevykate on vaaleanharmaa ja rakennuksen muuhun kuntoon nähden hyväkuntoinen.

Entisen tehtaan puoleinen pääty ei ole säilynyt alkuperäisenä, sillä vanhojen laajennusten seurauksena lisäsiipi "söi" osan julkisivusta, ja vuoden 2008 purkutoimenpiteiden yhteydessä tehdasrakennus purettiin ja jäljelle jäänyt aukko koteloiitiin umpeen valkoisensävyisellä seinällä, jossa on levyverhous (Merijalinrannan vanha konttorirakennus – säilyneisyyskartoitus, 2020, s. 4.). Julkisivun vasemmanpuoleiset ikkunat ovat vanhat, mahdollisesti jopa alkuperäiset. Oikeanpuoleiset ikkunat on uusittu oletettavasti 1970-luvun jälkeen. Ikkunapuitteet ovat vihreät, karmi ja vuorilaudat valkeat. Toisen kerroksen keskellä on valeikkuna.

Kuva 45. Pääjulkisivu keväällä 2023. Kuistin tuhopolttoyritys ja kunto huomattavissa

Kuva 46. Tehtaan puoleisen päädyn vanerikotelointi.

Kaakonpuoleisen kapean julkisivun perustuksessa näkyy luonnonkivi, joka on rapattu ja maalattu harmaaksi. Ikkunat ovat vanhat ja jopa alkuperäiset sekä saman väriset kuin Koskitien puoleisella julkisivulla. Ullakon ikkuna on julkisivupinnassa, muut on sisennetty. Suurella todennäköisyydellä ullakon ikkuna on alkuperäinen.

Lounaanpuoleinen joelle katsova julkisivu jatkaa samaa okran keltaista väriä muiden kanssa. Oikeanpuoleiset ikkunat ovat vanhat ja oletettavasti alkuperäiset. Vasemmanpuoleiset on uusittu oletettavasti 1970-luvun jälkeen (Koskitie 10 RHS, 2004, s. 59.). Hyvin säilyneessä kuistissa on alkuperäiset siropuitteiset ja yksikertaiset ikkunat. Puitteet ovat vihreät ja vuorilaudat valkeat. Kuistissa on vihreäksi maalattu puu ovi, jonka yläosassa on lasiruudut ja alaosassa panelointi. Koristeellinen kaksikerroksinen kuisti on ornamentikaaltaan monimuotoinen. Julkisivuissa on erisuuntaisia ja erityyppisiä laudoituksia ja puuleikkauksikoristeluja. Alaosassa on vaakalautoitus. Ensimmäisen kerroksen alaosassa on helmiponttipaneeli vinolautoituksena ja keskiosassa vaakalautoitus. Yläosassa on pystysuuntainen rimalautoitus ja koristeleikkauksia. Julkisivun vasemmalla puoliskolla on puinen parveke ja vaakasuuntaiset vesilistat ikkunoiden alareunan tasolla. Vasemmalta kasvillisuuden seasta löytyy myös kellarin sisäänkäynti ja sisäänkäyntikatot.

Julkisivujen kunto on puutteellinen. Esimerkiksi syöksytorvet ovat vaurioituneet, ja Koskitien puoleisessa kaksikerroksisessa kuistissa on palovaurioita. Julkisivuseinien alimmat hirret ovat myös useasta kohtaa kostuneet. (Merijalinrannan vanha konttorirakennus – säilyneisyyskartoitus, 2020, s. 4–8.) Julkisivujen maalipinta on myös kulunut paljon, ja se olisi hyvä vaihtaa, mahdollisesti myös osa laudoituksesta. Vanhat ikkunat vaativat myös maalipinnan päivittämistä, sillä maali on kulunut ja varissut pois, sekä mahdollisesti joidenkin ikkunoiden uusimista.

Pitkä tyhjiillään olo merkittävästi kiihdyttää rakennuksen kulumista, sillä tällöin eroosio vaikuttaa rakenteisiin voimakkaammin ja eläimet, kuten linnut, pääsevät helpommin rakennuksen sisälle. Tämä näkyy konttorirakennuksessa. YIT:n mukaan osa rakennuksen hirsistä on tummentuneita ja lahonneita. Tästä voi syyttää vain YIT:n hidasta toimintaa rakennuksen kunnostamisen kohdalla, jonka seurauksena sen kunto on voimakkaasti huonontunut sitten vuoden 2007, kun maankäytösopimus allekirjoitettiin.

YIT:n vastuukorjauspäällikön Sami Pekonmäen mukaan tummentuneiden ja lahonneiden hirsien kohdissa olisi suurella todennäköisyydellä mikrobi- ja sädesieniongelmiä. Sisätilojen seinissä ja Koskitien puoleisella julkisivulla on myös vuosien

Kuva 47. Alkuperäisessä asussaan oleva kuisti lounaanpuoleisella julkisivulla vuonna 2015. Rakennusta asutti pääasiassa pulut.

takaisia palojälkiä, joiden syytymisajankohta ei ole tarkasti tiedossa. (Pakkala, 2022.) Palojäljet ovat ilkeävaltaa, joka on syytetty vuoden 2011 ja 2018 välisenä aikana (Google street view, Iina Hannulan kuva vuodelta 2018).

Konttorirakennuksen pihamaa on rehevöitynyt, ja kasvillisuutta kasvaa ikävästi lähes konttorirakennuksen lounaan puoleisesta julkisivupinnasta vaikuttaen rakenteisiin negatiivisesti. Pihamaassa kasvaa nurmen lisäksi heinä- ja muuta ruohovarsikasvillisuutta. Koskitien puoleisen julkisivun edessä on soramaata. Yleisilme on surullinen ja hoitamaton – sellainen jota arvokas konttorirakennus ei ansaitse.

YIT:n mukaan rakennuksen hirsien puhdistamiseen ei ole olemassa menetelmää, jolla täysin puhdas ja terveellinen sisäilmä olisi mahdollista taata. Tätä YIT käytti perusteena rakennuksen purkamiselle vuonna 2019, ja nyt samaa perustetta käytetään voimakkaiden korjaustöiden puoltamiseen. Pekonmäellä on silti mahdollinen ratkaisu vanhojen hirsien mahdolliseen käyttämiseen. Hirret voi hänen mielestään kapseloida eli peittää hengittämättömällä materiaalilla, etteivät haitta-aineet siirry rakenteista sisäilmaan (Juvonen, 2018, s. 6), mutta tästä huolimatta sisäilmäongelmien mahdollisuutta ei voi täysin poistaa. (Pakkala, 2022.) Kapseloiminen poistaisi myös puurakennuksille ominaisen rakenteen hengittävyuden, joka myös voi vaikuttaa sisäilmaan esimerkiksi lisäämällä ilmankosteutta syksyisin (Puuinfo, 2020.).

“Mikrobit, PAH-yhdisteet, sädesienet ja pieneläimet ovat tehneet vuosien aikana rakennukseen melkoisen cocktailin”, Pekonmäki sanoo. Hän myös kertoo, ettei konttorirakennuksessa ole jäljellä ehjää hirttä, vaan se koostuu pätkehirsistä rakennuksessa vuosikymmenten aikana tapahtuneiden muokkausten takia. Tämä voi vaikuttaa rungon jäykkyyteen ja mahdolliseen

rungon uudelleenkasaamiseen, sillä oletettavasti osa rungosta tulisi joka tapauksessa uusina. (Pakkala, 2022.) Suojellun rakennuksen kannalta alkuperäisten hirsien säilyttäminen olisi tärkeää, mutta autenttisuutta on monenlaista. Pekonmäen kommentit ovat yleisiä, kun perustellaan vanhojen rakennusten kunnostamista ja korjaamista. Sisäilmaongelmat ovat voimakas tapa vedota kansaan ja vaikuttaa ihmisten mielipiteisiin korjaustoimenpiteissä. Samankaltaisia tapauksia on monia.

Rakennuksen alla oleva maa on pilaantunut, ja myös se olisi tärkeää hoitaa kuntoon korjauksen yhteydessä. Oletettavasti kellarikerros on käyttökelvottomassa kunnossa. Konttorirakennus on myös rakennettu ilman nykyaikaisia rakennekerroksia ja lämpöeristyksiä. Sisätiloissa on esimerkiksi nähtävillä maan routautuminen ja lattian kallistumia. (Pakkala, 2022.) Tämä on täysin normaalia yli satavuotiaalle rakennukselle, sillä ennen vanhaan rakennettiin eri tavalla. Kallistumat toimivat jopa yhtenä rakennuksen pienistä historiaa henkivistä yksityiskohdista. Konttorirakennuksen julkisivuja ympäröivä maa on kallistunut julkisivuihin päin (Merijalinrannan vanha konttorirakennus – säilyneisyyskartoitus, 2020, s. 4.), joten korjauksen yhteydessä kallistussuunta tulisi myös vaihtaa, jotta hulevedet kulkeutuisivat pois päin rakennuksesta, eikä siihen päin. Näin rakenteet pysyvät kuivina ja pitkäikäisinä.

YIT:n suhtautuminen konttorirakennukseen on ollut vähintäänkin välinpitämätön, sillä se antoi rakennuksen seisoa tyhjiään yli vuosikymmenen. Voidaan esimerkiksi kysyä, onko yhtiöllä ollut tavoitteena saada rakennus purettua, sillä uuden rakennuksen rakentaminen olisi helpompaa ja mahdollisesti halvempaaakin.

6. ARVOT

Kulttuuriympäristö tarkoittaa ihmisen toiminnasta sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta syntyneitä ympäristöjä. Siihen kuuluu kulttuurimaisema, rakennettu kulttuuriympäristö ja muinaisjäännökset. Kulttuuriympäristö pitää sisällään sekä aluekokonaisuuksia että yksittäisiä kohteita. Kulttuuriympäristöä ovat niin tavalliset arkiympäristöt kuin erityistä tunnustusta saaneet ja suojellut alueet ja kohteet. Vaikka kulttuuriympäristö voi uusiutua ja kehittyä ajan kuluessa ja tarpeiden muuttuessa, on muutoksia tehtäessä hyvä pitää mielessä jo olemassa olevan ympäristön arvot.
- Vesipeilin vuosisadat, Oulun kaupunki, 2021.

6.1. Konttorirakennuksen arvo ympäristössään - Hartaanselkä

Oulun suiston kulttuuriympäristö sisältää paljon arvoja kuten maisemallisia- ja rakennettuja arvoja, sekä arkeologisia elementtejä sisältäviä arvoja. Alueelta on tunnistettu myös valtakunnallisesti, maakunnallisesti ja paikallisesti merkittäviä arvoja. Suistolle ominaista on esimerkiksi veden yli aukeavat maisemat, jotka ovat yksi alueen ominaisimmista arvoista. Veden yli aukeava kulttuurimaisema sisältää sekä luonnonmaisemaa että kaupunkimaisemaa (Vesipeilin vuosisadat, 2021, s.31.) - näitä molempia löytyy konttorirakennuksen ympäristöstä eli Harnaaselältä.

Konttorirakennuksesta avautuu laajoja näkymiä jokisuistoon ja kaupungin edustalla sijaitseviin saariin kuten Kuusisaareen, Korkeasaareen ja Hietasaareen. Konttorirakennus on myös merkittävä osa Tuiran rantaviivan maisemallista arvoa, sillä aluejulkisivullisesti konttorirakennus sijaitsee keskeisellä ja tärkeällä paikalla puistoalueen, Tuiran rannan ja Koskikeskuksen korkeiden pistetalojen välissä. (Koskitie 10 RHS, 2004, s.19.) Se näkyy keskeisenä elementtinä ja päätepiirteenä Tuiran rantaviivassa vastapuolen rannoille ja erottuu selkeästi keltaisen värinsä ansiosta. Konttorirakennus toimii jopa maamerkinä.

Rakennus ei ole merkittävä ja arvokas vain maisemallisesti vaan myös kulkuyhteyksien kautta tarkastellen. Se näkyy keskeisesti joen yli kulkevilla kevyenliikenteen silloilla, seisten ylväänä korkeiden kerrostalojen vieressä, lähellä rantaviivaa. Merijalin korttelin ja rannan välistä kulkeva Oulun yksi merkittävimmistä kevyenliikenteenväylistä ja virkistymisreiteistä eli Tervaportintie, on osa reittiä, joka kulkee kaupungin kesustasta Raatinsaareen ja Toivoniemen länsikärjen kautta Tuiran rantaan ja edelleen Toppilaan ja Hietasaareen (Koskitie 10 RHS, 2004, s.19.). Reitin merkitys tulee kasvamaan tulevaisuudessa Hartaanselänrannan asuntomessualueen valmistamisen johdosta. Kevyenliikenteenväylä kulkee hyvin läheltä konttorirakennusta. Rakennus luo väylälle tilallista tuntua ja tuo Tuiran ja Oulun teollisuushistorian sekä puu-Tuiran ajan osaksi virkistyskokemusta.

Historiallisia merkittäviä arvoja konttorirakennuksen ympäristössä on paljon. Sitä ympäröi valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviksi luokitellut alueet kuten pohjoisessa Tuiran puiston läheisyydessä sijaitseva vuosina 1902-1910 rakennettu Kuurojenkoulun alue ja muu vanhan kaupunginsairaalan alue, sekä idässä Alvar Aallon vuosia 1943-1944 laatiman Koskikeskuksen yleissuunnitelman merkittävä kokonaisuus.

(Syväniemi, 2022, s.16-22.) Konttoriraennus edustaa Sairaala-alueen kanssa Tuiran vanhinta rakennuskantaa ja on tärkeä ja arvokas asemakaavattoman Tuiran muisto 1800-1900 -lukujen vaihteesta. Rakennus on tärkeä osa myös Tuiran rakennusperintöä ja sen vaaliminen on kulttuuriteko, jonka säilyttämisen olemme velkaa sekä edellisille, että tuleville sukupolville.

Merikosken voimalaitoksen rakentamisen tiedettiin vaikuttavan voimakkaasti joen identiteettiin ja tuhoavan luonnon kauneusarvoja, joten suunnittelussa otettiin tavoitteeksi uusien esteettisten arvojen luominen tuhoutuneiden tilalle.

(Koskitie 10 RHS, 2004, s.18.) Konttorirakennus on arvokas ja merkityksellinen rakennus ympäristössään, sillä se luo historiallista kerrostumaa Tuiran rantaviivaan ja tuo kauneusarvoja pienimittakaavaisuutensa ja esteettisyytensä takia. Oulussa on tuhottu paljon historiallista rakentamita ja jokaisen historiallisen kohteen kohdalla on tärkeää pohtia historian asemaa kaupunkikuvassa. Tämä on myös yksi Oulun kaupungin Arkkitehtuuriohjelmassa esille tulevista teemoista, jossa esimerkiksi Oulujoen suisto on historiallisesti avainasemassa Oululaisen arkkitehtuurin saralla. (Oulun Arkkitehtuuriohjelma, 2017, s.9.)

Kuva 48. Konttorirakennus tärkeänä osana Hartaanselän suistomaisemaa toukokuussa vuonna 2007.

Hartaanselkä on laaja suiston pohjoisosan vesipeili. Entinen teollisuusympäristö on muuttunut merkittäväksi virkistysalueeksi, jota hyödyntävät niin veneilijät, kalastajat kuin suistoa kiertävät ulkoilijat. Tuiran puolella rakennuskanta on ajallisesti kerrostunut. Hartaanselän yli avautuu pitkiä näkymiä Nuottasaareen saakka. Näkymiä taustoittavat mm. Tuomiokirkon torni, Intiön ja Nahkatehtaan vesitornit, Raatin urheilukentän valonheittimet sekä Koskikeskuksen pistetalot. Venesatama sekä soutuveneiden säilytys tuo alueelle omaleimaista identiteettiä.

- Vesipeilin vuosisadat, Oulun kaupunki, 2021.

Tuiran voimakasta teollisuushistoriaa muistuttamassa on enää harva kohde, joista Merijalin vanha konttorirakennus on vanhin (Vesipeilin vuosisadat, 2021, s.107.) ja merkittävin. Teollisuushistoria ei ole helposti nähtävissä rakennuksesta, sillä sen ulkomuoto on pienmittakaavainen ja tehdasrakennukset on purettu.

64

Tuiran teollisuushistoriasta muistuttaa Konttorirakennuksen kanssa vielä jo 1970-luvulta asti seissyt Merijalin makeistehtaan merkituotteen Leijona-pastillien valomainostaulu Merikokenkadun varrella. Valomainostaulun kohtalo oli vaakalaudalla vuonna 2006, kun sen silloinen omistaja Leaf ei ollut kiinnostunut taulun kunnostamisesta. (Turun Sanomat, 02.05.2006.) Vappupäivänä vuonna 2009 kunnostettu Leijona valokyltti nostettiin takaisin paikalleen, kun sen oli kunnostanut Lions Club Oulu Terva. Kyltin tulevaisuudestaan ei tarvinnut enää huolehtia, sillä kylttiin ledivalot asentanut Oulun Neon Oy tarjosi pitämään kyltistä huolta jatkossakin, ja kyltin omistus oli siirtynyt asunto-osakeyhtiö Tuiran Tornille. (Haapaluoma, 2009.) Konttorirakennuksen käyttötarkoituksen muutoksen takia teollisuushistoriasta tulee katoamaan suuri osa, joten valotaulun merkitys alueen historian kerrostumana kasvaa entisestään.

Monikerroksinen tehdasrakennus ja -miljöö toimi alueen tärkeänä arvona ennen rakennusten purkamista vuonna 2008. Tehdasrakennus toi Tuiran vahvan teollisuushistorian vielä nykypäivään asti käsinkosketeltavana. Monelle oululaiselle tuttu Tuiran makeisten tuoksu yhdistyi vielä tällöin makeistehtaan rakennuksiin, mutta niiden kadottua muisti siirtyi vain kirjoihin luettavaksi. Leijona-pastillien valomainostaulu on viimeisiä, jopa viimeinen, muistutus Merijalin ja Oulun makeisteollisuuden historiasta ja on hienoa, että se on säilynyt ja tulee säilymään jatkossakin konttorirakennuksen kanssa.

Kuva 49. Konttorirakennus merkittävänä osana näkymää kevyen liikenteen raitilla Toivoniemestä.

Kuva 50. Konttorirakennus yhden As oy Koskitie 17 asunnon näkymässä. Kuva: Iina Hannula

Kuva 51 Konttorirakennus erotettavissa Tuiran kaupunkimaisemassa maaliskuussa 2023 Pikisaarelta katsottuna.

6.2. Konttorirakennuksen sisäiset arvot

Merijalin vanha konttorirakennus on suojeltu sr-20 merkinällä Oulun asemakaavassa. Se arvottaa julkisivuja enemmän kuin sisätilaa, mikä sopii rakennuksen luonteeseen, sillä julkisivut ovat historiallisesti säilynein osa kokonaisuutta. Sisätilojen autenttisuudessa on puutteita vuosikymmenten aikaisten korjaustöiden ja käyttötarkoituksen muutosten takia, mutta autenttisuuden puuttuminen ei tarkoita sitä, että sisätiloja voisi korjata ja muuttaa asuinkäyttöön vapaasti. Ne olisi hyvä suojelumerkinnän ja historiallisten- sekä tilallisten arvojen kautta korjata ja päivittää perustellusti.

Konttorirakennus on harvinainen kohde Oulussa ja erityisesti Tuirassa sen iän takia. Rakennus edustaa 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kertaustyyliä rakentamista ja se on säilynyt Tuiran vaiherikkaan historian läpi ja Oulun purkamisvimmastatähän päivään asti. Rakennus edeltää Tuiran ensimmäistä asemakaavaa ja edustaa myös puu-Tuirana tunnetun ajan muistoa Tuirassa. Sen historiallinen merkittävyys on siis suuri.

Merijalin vanha konttorirakennus on edustava esimerkki Tuiran ja Oulun identiteetistä. Tehdashistoria Oulussa on rikas ja monimuotoinen, joka ei Tuirassa enää tule voimakkaasti esiin. Konttorirakennus kantaa tätä arvoa ja erottuu ympäristöstään

sen iän ja rakennusmateriaalin takia. Pusia rakennuksia on vähän Länsi-Tuirassa. Pari muuta löytyy tontin itäpuolelta. Julkisivut ovat myös historiallisesti suhteellisen hyvin säilyneet ja luovat kerroksellista arvoa rakennukselle. Niiden restaurointiin tulee kiinnittää tarkkaan huomiota.

Rakennus on myös kaunis monine pienine puisine yksityiskohtineen. Rakennus edustaa suomalaista rakentamisen käsityläistaituruutta. Varsinkin lähes alkuperäisessä asussa olevat kuistit sisältävät puusepäntaituruutta esimerkiksi yksityiskohdistaisten koristelistojen kautta. Nämä yksityiskohdat ovat arvokas osa rakennuksen ulkomuotoa ja vaikuttavat rakennuksen välittömän läheisyyden ilmeeseen ja tunnelmaan, esimerkiksi kevyen liikenteen raitille.

Kuva 52. Ensimmäisen kerroksen rannan puoleisen kuistin puisia yksityiskohtia

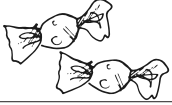

Kuva 53. Konttorirakennuksen vanhaa lattiapintaa.

Kuva 54. Tapettikerroksia konttorirakennuksen sisällä.

OSA II.

7. KORJAUSSUUNNITELMAN TAVOITTEET

Kun vanhaa rakennusta ryhdytään korjaamaan, on ennen työn aloittamista perusteellisesti selvitettävä vaurion syy ja korjaustarpeen todellinen laajuus. Ei kannata uusia vanhoja, hyväkuntoisia rakennusosia vain siksi "kun nyt kerran korjataan". Arvokkainta vanhassa rakennuksessa on se, mikä siinä on vanhaa.
- Eija Suna, 1987

7.1. Restauraation ideologia kyseisessä kohteessa

70

Merijalin makeistehtaan vanha konttorirakennus edustaa rakennusaikaansa ja on vahva osa Tuuran kaupunginosan identiteettiä niin nykypäivänä kuin historiallisesta näkökulmastaakin. Tämän takia diplomityöni suunnitteluosan tarkoituksena on edesauttaa rakennuksen säilymistä uudelleenkäyttösuunnitelman avulla.

Restauraation, korjauksen ja käyttötarkoituksen muutossuunnitelman periaate on suunnittelussani säilyttävä, jotta ajalliset kerrostumat säilyvät rakennuksessa. Rakennuksen luonne tulee muuttumaan paljon jo pelkästään käyttötarkoituksen muutoksen takia, muuttuva käyttötarkoitus luo automaattisesti uuden vahvan 2020-luvun kerrostuman rakennukseen. Rakennus muuttuu tehdas- ja konttorirakennuksesta asuinrakennukseksi. Tämä vaikuttaa koko rakennukseen niin rakenteiden kuin pohjaratkaisunkin kautta.

Asuintoiminnan istuttaminen rakennukseen lisää väliseiniä ja purkaa vanhoja. Muutokset ovat harkittuja ja tukevat vahvasti uusia toimintoja niin asunnoissa kuin yhteistiloissa. Sisätilojen

pintamateriaalit myös muuttuvat. Nykyhetkellä rakennus on sisältä hyvin riisuttu historiasta ja pintamateriaaleista. Hirsi on peitettävä suurelta osin paloturvallisuuden takia.

Korjaustavat toteutetaan historiallisten ja rakennustyyppille perinteisten rakennustapojen mukaan aina kun tämä on mahdollista esimerkiksi rakennusmateriaalien, rakennustapojen ja korjaamisen intensiteetin kautta. Tämä on tärkeää sillä rakennus on huonossa kunnossa. Näihin toimenpiteisiin keskittymällä pystyy nostamaan rakennuksen historiallisten kerrostumien arvoa kokonaisuudessa ja vaikuttamaan tulevaisuudessa tapahtuviin korjaustoimenpiteisiin ja historian saavutettavuuteen.

Rakennusmateriaalien valintaan on tärkeää kiinnittää huomiota, jotta rakennuksen identiteetti ja säilyneisyys pysyvät ennallaan. Materiaalit vaikuttavat myös rakennuksen tekniseen toimivuuteen, joka vaikuttaa rakennuksen elinikään ja kuntoon. Esimerkiksi hengittävä maali säilyttää hirren hengittävyyden. Ilmanvaihto suunnitelmassa on painovoimainen.

Autenttisuus:

Kohteen ominaisuus, joka ilmaisee sen kulttuurista merkitystä kohteen aineellisten ja aineettomien erityispiirteiden kautta totuudenmukaisella ja uskottavalla tavalla. Kaikki alkuperäinen on autenttista, mutta autenttinen ei ole välttämättä alkuperäistä, sillä se on riippuvainen kohteen tyylistä ja kulttuurisesta kontekstistä.

- Madridin asiakirja, 2011

7.2. Miksi vanhassa puisessa rakennuksessa halutaan elää - suunnittelutavoitteet

Jotta suunnittelu ei olisi vain itseäni ja omia mielipiteitäni varten, on hyvä tutkia ja pohtia hiukan mitä ihmiset ylipäänsä haluavat ja odottavat vanhalta rakennukselta. Miksi vanha rakennus viehättää? Vanhan rakennuksen etuja, etenkin jos rakennus on rakennettu puusta, ovat hyvä rakenteiden hengittävyys eli huoneilma, tilavat huoneet sekä huoneiden valoisuus. Esteettisyys on yksi pääsyy siihen, miksi useat pitävät vanhoja rakennuksia kauniina ja asuinmukavuudeltaan parempilaatuisia verrattuna nykypäivän rakennuksiin. Esimerkiksi tilojen sopusuhtaisuuteen, väritykseen ja julkisivujen yksityiskohtiin kiinnitetään erityisesti huomiota. (Vanhan talon historia ja hoito, 2011, s.69.)

Vanhan rakennuksen ominaispiirteiden takia usein rakennukselle syntyy omaleimainen henki ja luonne eli identiteetti. Uudiskohteista tämä puuttuu, osittain niiden lyhyen historian takia. Rakennus voi vaatia patinaa ja kulumista, jotta siihen syntyy identiteetti. Rakennus tarvitsee aikaa ja elämää. Vanhoihin rakennuksiin liitetään myös vahvoja muistikuvia, kuten maalaisromantiikkaa tai mummolatyyliä - hirsirakennuksissa jopa suomalaisuutta.

Konttorirakennuksessa on paljon vanhaan rakennukseen liitettäviä teemoja joita voi suunnittelun keinoin tuoda paremmin esiin. Suunnitelma painottaa Merijalin vanhan konttorirakennuksen identiteettiä ja säilyttää sitä mahdollisimman paljon, sekä tuo historiallisia vaikutteita esimerkiksi julkisivuihin. Rakennusta tullaan muuttamaan paljon ja uusi asumisen kerrostuma on todella vahva, joten on tärkeää että historiallisesti säilynein osa, eli julkisivut, pysyvät autenttisisessa kunnossa ja mahdollisimman vähin modernoin muutoksin, jotta niihin ei muodostu uutta nykyaikaista kerrostumaa.

Halusin ottaa vanhoihin rakennuksiin liitettävät positiiviset puolet osaksi suunnittelua tavoitteiden muodossa. Tärkeiksi tavoitteiksi koin historiallisen hengen säilyttämisen, asuntojen tilavuuden, esteettisyyden ja rakennuksen uniikin luonteen. Muut suunnittelutavoitteeni olivat uuden ja vanhan sulava yhdistäminen, toimivat asuntopohjat ja yhteisöllisyys. Suunnitteluratkaisuja pohtiessani pidin nämä kaikki teemat mielessäni.

8. PIHAEHDOTUS - YMPÄRISTÖN MUUTOSUUNNITELMA

8.1. Suunnitteluperiaatteet ja muutokset

Oulun kaupungin hyväksymä YIT:n ehdottama suunnitelma, joka perustuu 2000-luvun alun kilpailutyöhön “Kolmoset”, ei mielestäni istu paikalle, sillä suunniteltu nelikerroksinen rakennus peittää näkymiä Koskitien pohjoispuolen kerrostaloilta ja rakennus peittää myös konttorirakennuksen osana Koskitien näkymäpäättettä. Ehdotuksessani laajennan hiukan suunnittelua Konttorirakennuksen ulkopuolelle ja ehdotan vaihtoehtoisen tavan rakentaa ympäristöä asuntokäyttöön.

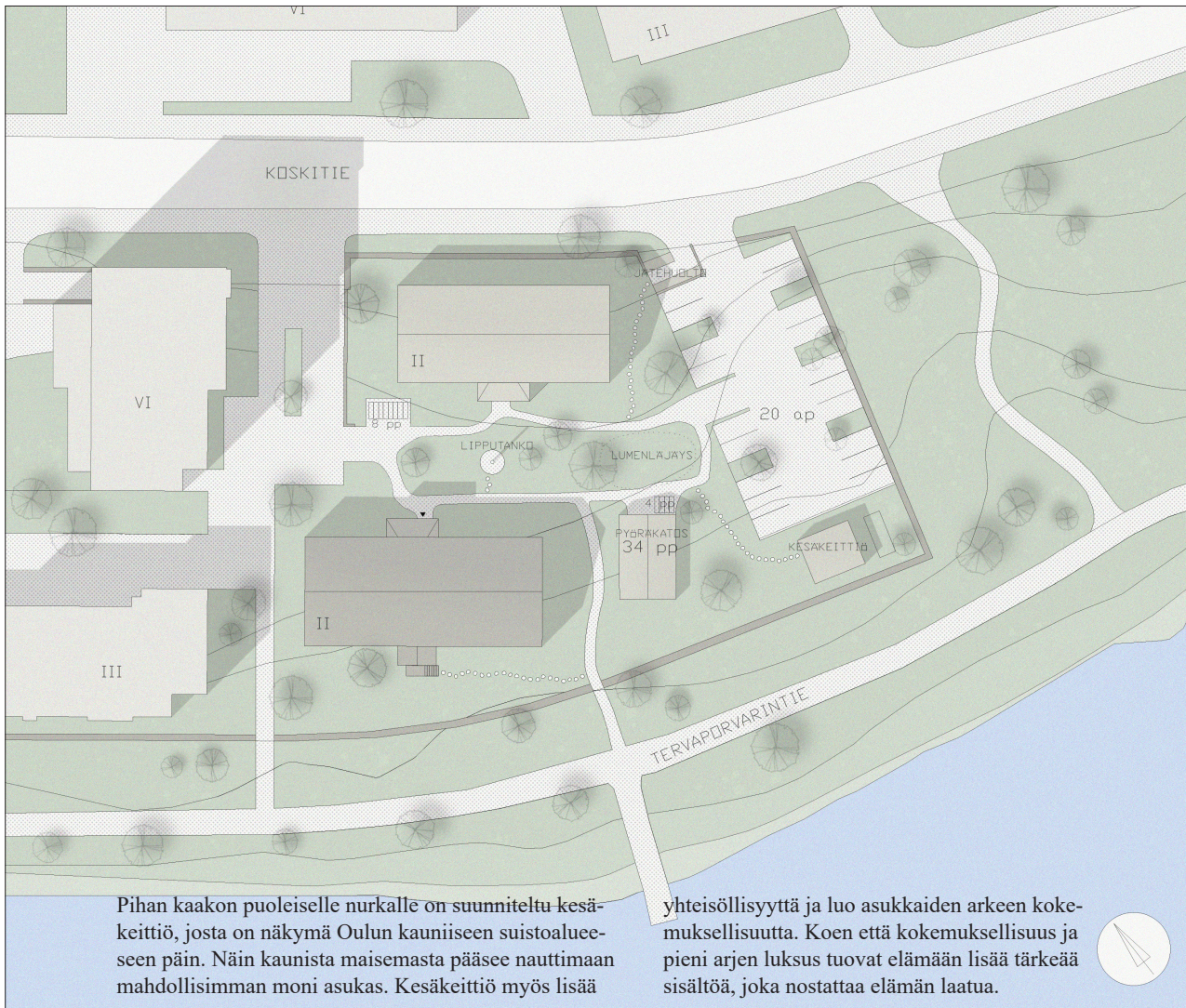
Kilpailutyön perusteella rakennettua osaa tontista rajaa aita, jotta pihaille ei pääse asiattomat kulkemaan. Tämä on Tuiran kaupunginosassa perusteltua, sillä kaupunginosa on joskus turvaton. Suunnitelmassa tonttia rajaa samanlaisen aita kuin “Kolmoset” ehdotuksen mukaisessa osassa, jotta alueelle syntyy koherentti ja yhtenäinen vaikutelma.

Suunnitelmassa lisärakentaminen hoidetaan yhdellä konttorirakennuksen kanssa samaa mittakaavaa kantavalla nykyaikaisella hirsirakennuksella. Lisärakennus asemoituu tontille konttorirakennuksen ja Koskitien suuntaisesti. Rakennus sijaitsee Koskitien varrella, lähellä jalkakäytävää rajaten myös sisäpihan kaltaisen alueen nyt kahden rakennuksen väliin. Tätä pihaa on helppo käyttää asukkaiden toimesta esimerkiksi piknikin järjestämiseen lämpimänä kesäpäivänä. Uuden rakennuksen sijainti myös arvottaa konttorirakennusta ympäröivien näkymien näkökulmasta. Konttorirakennus pysyy edelleen kevyenliikenteen väylän varrella yhtenä arvokkaana merkkirakennuksena ilman korkean kerrostalon luomaa varjoa. Konttorirakennus näkyy myös edelleen jopa Raatinsaarelle asti.

Lisärakennuksen asemointi on perusteltua historiallisen näkökulman kautta, sillä vanhoista piirustuksista käy selväksi että alkuperäisessä asussa 1900-luvun alussa konttorirakennusta vierusti sisäarakennus. Rakennuksen korkeus pysyy matalana eli konttorirakennuksen kokoisena, jotta Koskitien kerrostalojen näkymät eivät kärsi ja konttorirakennuksen välittömän läheisyyden mittakaava ja tunnelma pysyvät rakennuksen arvolle sopivana.

Autopaikkatavoite on laskettu niin että yksi autopaikka tulee 80m² perusteella. Tämä on otettu Sweco arkkitehtien suunnitelman jo tontille hyväksytyyn suunnitelman pohjalta. Asuntoja suunnitelmassani on 16 ja neliömäärä on noin 1 440m². Tämän perusteella autopaikkoja tarvitaan suunnitelmassa 18 kappaletta. Ne on sijoitettu tontin kaakon puoleiseen päätyyn rakennusten sivuun, jotta ne eivät häiritse pihan tunnelmaa. Vieraspaiikkoja löytyy kaksi. Autopaikkojen välistä löytyy pientä viheraluetta, jotta tasaiselta autiolta kentältä vältyttäisiin.

Pyöräpaikkoja on suunnitelmassa niin lämpimässä pyöräkatoksessa kuin pihalla. Katokseen mahtuu 36 pyörää ja pihalle 12, eli suunnitelmassa on yhteensä 48 pyöräpaikkaa. Näin jokaiselle asunnolle löytyy 3 pyöräpaikkaa. Oulu tunnetaan pyöräkaupunkina, joten pyöräilyyn on hyvä kannustaa. Alue sijaitsee myös mitä parhaimpien pyöräily-yhteyksien varrella, joten mielestäni oli tärkeää luoda pyörien säilytykseen riittävästi korkealaatuista tilaa kannustamaan pyöräilyä. Lämpimän pyöräkatoksen yhteydestä löytyy myös pihavarusteille varasto.

Pihan kaakon puoleiselle nurkalle on suunniteltu kesäkeittiö, josta on näkymä Oulun kauniiseen suistoalueeseen päin. Näin kaunista maisemasta pääsee nauttimaan mahdollisimman moni asukas. Kesäkeittiö myös lisää

yhteisöllisyyttä ja luo asukkaiden arkeen kokemuksellisuutta. Koen että kokemuksellisuus ja pieni arjen luksus tuovat elämään lisää tärkeää sisältöä, joka nostattaa elämän laatua.

Kuva 55. Suuntaa antava asemapiirros uudelleenkäyttösuunnitelmasta. 1:900.

9. JULKISIVUT

9.1. Suunnitteluperiaatteet ja muutokset

Rakennuksen julkisivut ovat tunnusomaiset - tämän takia tulee niitä vaalia ja suojella. Julkisivuihin ei ole tarvetta tehdä suuria muutoksia, vaikka rakennuksen käyttötarkoitus muuttuikin, sillä julkisivut on aukotettu tarpeeksi tiheästi asuntorakentamisen suunnittelun kannalta. Julkisivuväriin muuttaminen ei ole tarpeellista tai edes kannattavaa, sillä tunnistettava keltainen on jo osa rakennuksen identiteettiä ja historiaa. Julkisivuverhouksesta vaihdetaan huonokuntoiset osat, jotka on pakko vaihtaa. Kun tämä on tehty vanha maali poistetaan ja maalataan uudestaan hengittävällä maalilla, kuten pellavaöljypohjaisella maalilla.

Julkisivujen uusi ilme ottaa vaikutteita historiasta ja vanhoista kuvista. Tavoitteenani oli perustella kaikki ratkaisut historian kautta. Tämän takia tutkin paljon vanhoja kuvia, joissa julkisivut näkyivät ja etsin sieltä inspiraatiota. Halusin esimerkiksi löytää keinon tuoda kodikkuutta julkisivuihin, sillä konttorirakennus ei näyttänyt perinteiseltä asuinrakennukselta. Kodikkaampi ensivaikutelma lisäisi asuinrakennukseen viittaavia vaikutteita.

1920-luvulla otetussa kuvassa (s.53), jossa rakennuksen etelänpuoleinen julkisivu näkyy selvästi, on huomattavissa koristelistauksia ikkunoiden alarajalla, jotka oltiin jossain vaiheessa konttorirakennuksen historiaa poistettu. Suunnitelmasa on tuotu nämä listaelementit takaisin. Tämä tuo kodikkuutta ja pienimittakaavaisuutta takaisin rakennukseen. Päätös on perusteltu, sillä en itse keksinyt koristelistauksia tai sijoittanut jonkun 1900-luvun alun yleisen listaustyylin rakennukseen, vaan koristelistaukset ovat suunniteltu ennallistavasti. Ratkaisulle löytyy todisteita vanhoista kuvista. Rakennus on näyttänyt suunnitelman mukaiselta 1920-30-luvuilla.

Julkisivu, joka oli ennen kiinni tehdasrakennuksissa ja jota nyt koristaa vaneri, restauroidaan oletettavasti alkuperäiseen asuunsa. Julkisivu on kopio vastapuolen kapeasta julkisivusta. Ikkunat ja karmit valitaan rakennuksen alkuperäisiä vastaaviin ja olemassa olevista julkisivuista korjaamista tai vaihtamista vaativat vanhat ikkunat restauroidaan. Lännenpuoleiset ensimmäisen kerroksen oletettavasti 1990-luvulla vaihdetut ikkunat vaihdetaan suunnitelmissani alkuperäisiä vastaaviin. Näin julkisivut muuttuvat tasapainoisemmiksi, sillä ikkunat ympäri rakennusta ovat samanlaiset.

Julkisivumuutokset:

- a. 1970-luvun jälkeen uudistetut ikkunat muutetaan lähemmäs alkuperäisiä.
- b. kuistin ovi rakennetaan uudestaan, sillä vanha on tuhoutunut.
- c. vaakasuuntaiset koristelistaukset ovat uusi elementti, joka perustuu rakennuksen 1920-luvun ilmeeseen.
- d. kellarin sisäänkäyntikatos ja sisäänkäynti puretaan.

Kuva 56. Julkisivu lounaaseen 1:200.

Julkisivujen keltaista sävyä on korostettu tällä hetkellä valkoisella, joten uudet listat ovat myös valkoisia. Ikkunapuitteet ja ovet ovat rakennuksessa olleet vihreitä. Uudet ovet ja ikkunat, esimerkiksi pääsisäänkäynnin kuistissa, maalataan samalla vihreän sävyllä, jotta kokonaisuus pysyisi koherenttina ja historialle uskollisena. Suunnitelmassa kuistiin lisätään ikkuna vanhan oven kohdalle, jotta kuisti muuttuu viihtyisämmäksi. Tämä on julkisivumuutoksista yksi suurimpia, sillä sitä ei voi perustella historiallisesta näkökulmasta.

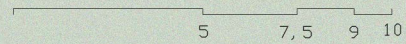
Konttorirakennuksen julkisivujen lisälämmöneristäminen ei ole välttämätöntä, sillä hirrellä on hyvä lämmöneristävyys, ja huonon U-arvon voi kompensoida esimerkiksi yläpohjan lisälämmöneristämällä. Kyseisessä kohteessa julkisivut on tärkeä säilyttää ennallistavasti, sillä esimerkiksi lisälämmöneristäminen vaikuttaisi julkisivujen suhteisiin ja tämä vaikuttaisi historialliseen ilmeeseen. Osa julkisivuseinistä on lämmöneristetty sahanpurulla. Tulevaisuudessa julkisivuja voi lisälämmöneristää, mutta on pidettävä mielessä julkisivusuhteet. Suunnitelmassa yläpohja lisälämmöneristetään, mutta julkisivuja ei.

Kuva 57. Aluejulkisivu kaakkoon 1:200.

Julkisivumuutokset:

- a. Ovi vaihdetaan ikkunaan, mikä on vanhojen kaltainen
- b. Vanha ovi siirretään parvekkeella ja korvataan uuteen historiallisempaan oveen..
- c. Vanhan oven paikalle rakennetaan ikkuna.
- d. Vanha ovi vaihdetaan historiallisempaan oveen, joka on samanlainen kuin 1930-luvun pihakuvassa
- e. Vanhan oven paikalle rakennetaan ikkuna.

78

Kuva 58. Julkisivu koilliseen 1:200. Huomattavissa muutava julkisivumuutos

5 7,5 9 10

Julkisivumateriaalit:

1. Poimulevy, vaalean harmaa
2. Puulista, maali valkoinen
3. Julkisivulaudoitus, trapetsiprofiili, maali okran keltainen
4. Lasi
5. Ikkunapellit/ovet puuta, maali vihreä
6. Betoni, luonnonkivi, maali harmaa

Kaikki sävyt pidetään mahdollisimman lähellä alkuperäisiää.

Kuva 59. Julkisivu luoteeseen 1:200. Tämä on täysin ennallistettu julkisivu, sillä se oli ennen kiinni tehdasrakennuksissa.

10. ASUINKÄYTÖN SUUNNITELMA - ASUNTOPOHJAT JA LEIKKAUKSET

10.1. Suunnitteluperiaatteet ja yleiset muutokset

Asuntopohjien suunnittelussa historiallinen tunnelma oli yksi tärkeä suunnittelutavoitteeni. Uusi käyttötarkoitus asuinrakennuksena asetti asunnot tärkeimmäksi osaksi suunnittelua. Kuinka luoda konttorirakennuksen arvolle sopivat asuntopohjat, joissa yhdistyisi historiallinen henki ja nykyajan mukavuudet? Asemakaavassa asuntoja konttorirakennukseen oltiin määrätty kuusi kappaletta. Aloitin suunnittelun tämä mielessä, mutta lopulta päädyin kahdeksaan asuntoon.

Suunnittelun alkuvaiheilla päädyin luomaan asunnot yksikerroksisiksi hyvin käytännöllisestä syystä. Jo olemassa olevat kantavat linjat loivat vaikeuksia kaksikerroksisten asuntojen istuttamiselle, sillä seiniä ei voinut purkaa. Jos olisin halunnut luoda kaksikerroksisia asuntoja, olisivat kantavat linjat pakottaneet asunnot kapeiksi ja pitkiksi. Tämä ei mielestäni sopinut rakennuksen historialliseen arvoon, sillä asunnot olisivat helposti muuttuneet townhouse tyyppisiksi. Yksikerroksiset asunnot olivat näin ainoa luonnollinen valinta. Esimerkiksi konttorirakennuksen mittakaavan ja valmistumisajankohdan asuinrakennuksille yksikerroksiset asunnot ovat luontaisia.

Yksikerroksiset asunnot tarvitsivat käytävätilaa keskelle rakennusta. Käytävätilassa näin oivan mahdollisuuden hyödyntää rakennuksen historiaa esimerkiksi tapettivalinnoissa. Käytävätilaa ei muokata/korjata yhtä usein kuin asuntoja, joten siellä on helppo näyttää ja esitellä historiallisia aspekteja rakennuksesta. Käytävätilan korjauksien yhteydessä am-

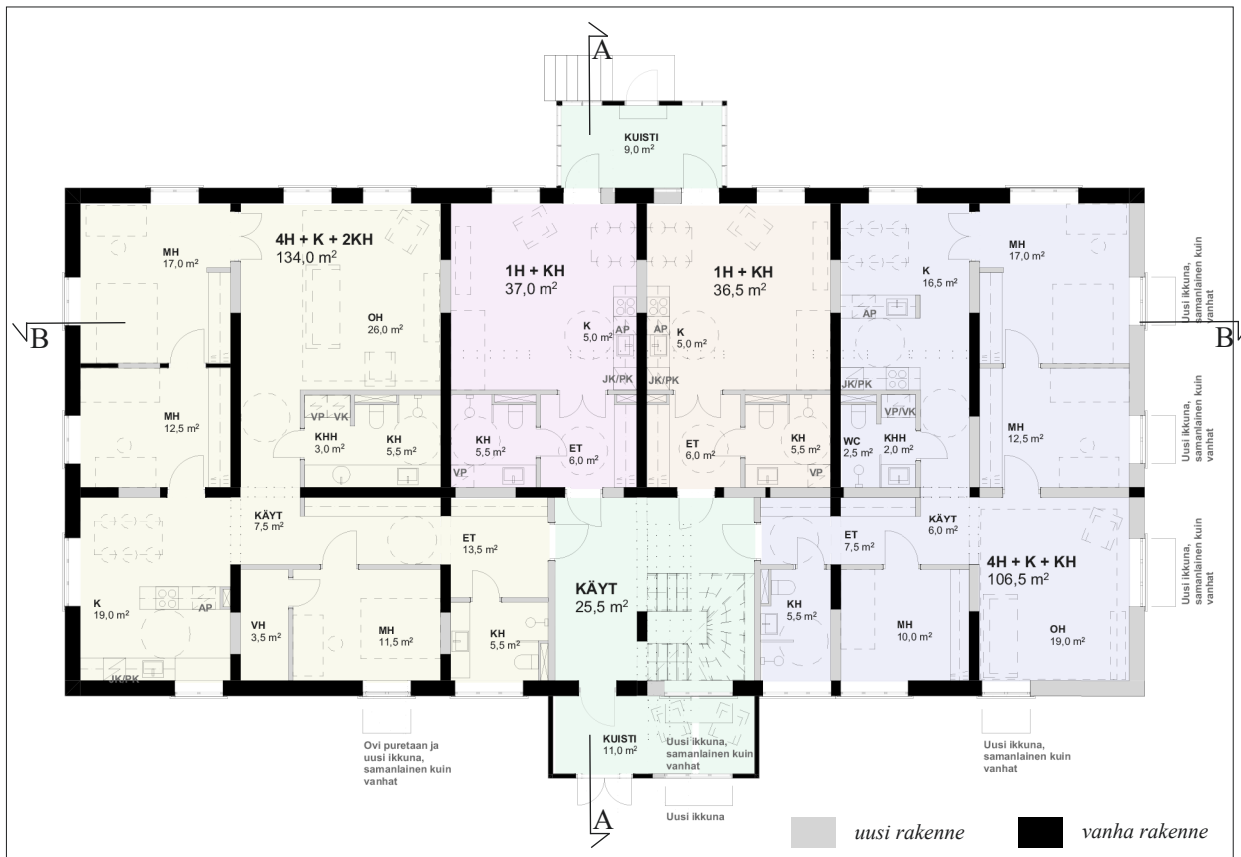
matillaiset voivat myös tehdä tarvittavat päätökset historian esilletuonnissa. Alkuperäinen pääsisäänkäynti pysyy käytäväratkaisun ansiosta suunnitelmassakin pääsisäänkäyntinä.

Monipuolinen asuntojakauma on tärkeää pitää mielessä suunnittelun alussa, sillä se mahdollistaa asumisen eri elämänvaiheissa oleville ihmisille. Suunnitellessani asuntoja pidin tämän mielessä ja pohdin kohderyhmiä joille asuntoja suunnittelin. Suunnitelmasta löytyy neljä suurta neliötä ja neljä yksiötä. Neliöt ovat luontaisesti sopivia lapsiperheille tai yhteisasumiseen ja yksiö sopii yksin eläville / opiskelijoille.

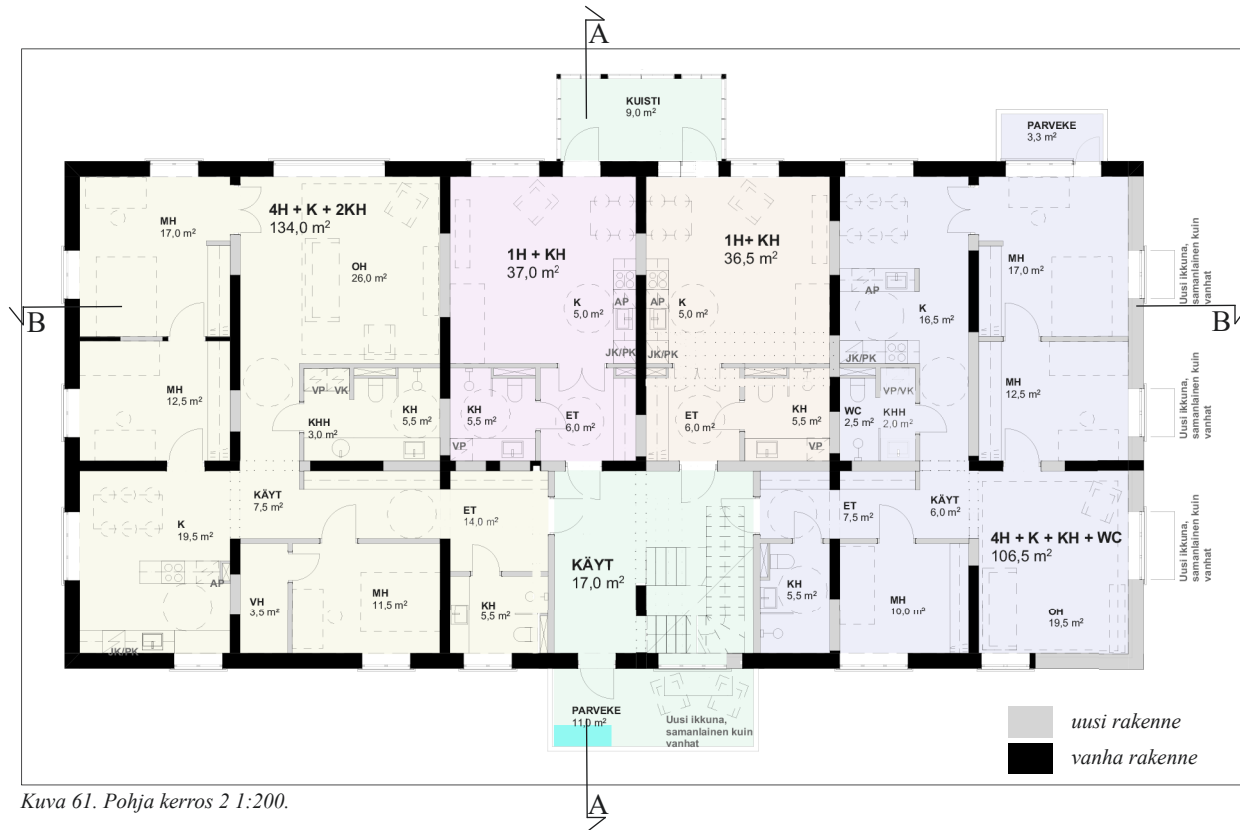
Asuntojakauma:

4kpl	4h + keittiö + kph	106m ² - 134m ²
4kpl	1h + kph	36,5 - 37m ²

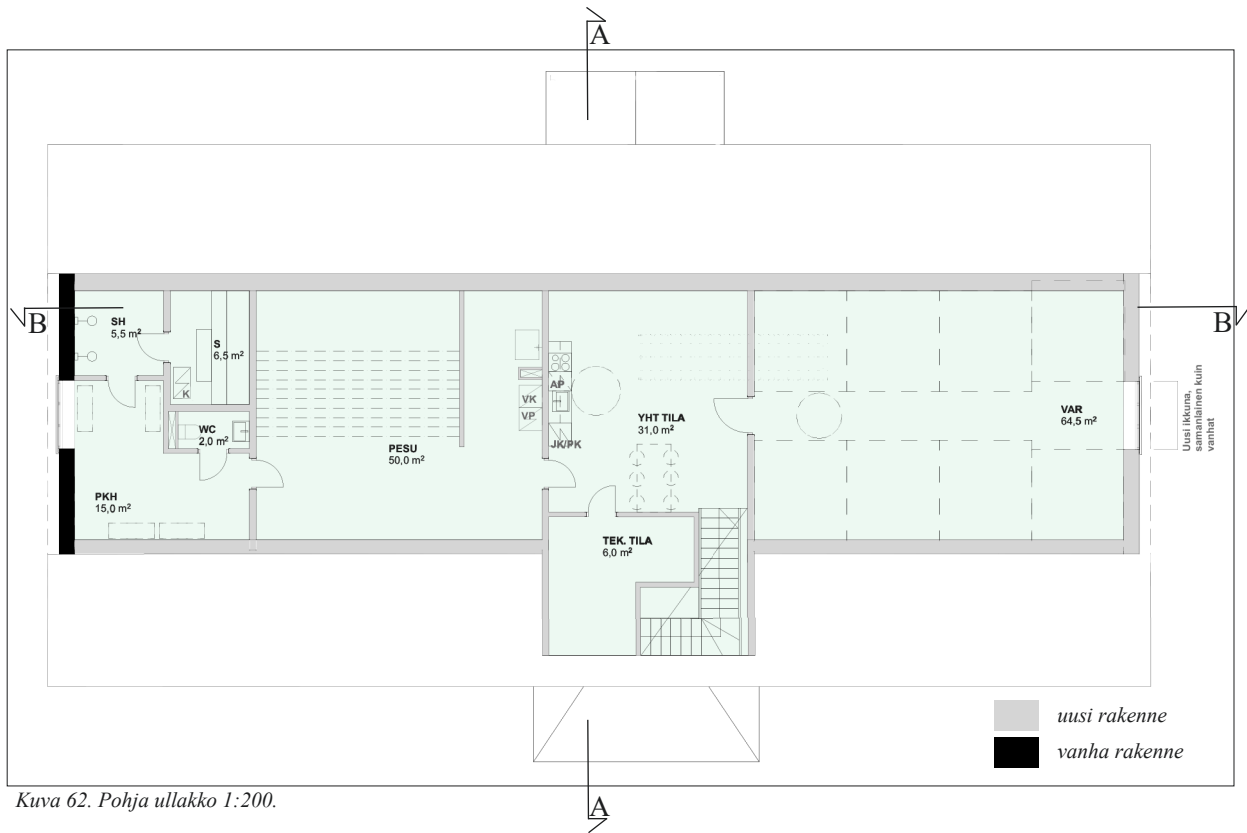
Materiaaleiltaan asunnot ovat historialliselle hirsirakennukselle tyypillisiä. Asuntojen ja käytävätilojen lattiamateriaalina toimii lakattu lankku ja seinissä kuitukipsilevy ja tapetit, joiden kautta voi esimerkiksi luoda historiallista tunnelmaa kuosivalinnalla. Välipohjat vuorataan asuntojen katoissa. Ikkunapuitteet, ikkunan karmit, ovet ja listat ovat maalattua puuta. Listat asennetaan asuntojen lattian ja seinän liitoskohtaan, välipohjan ja seinän liitoskohtaan sekä kiertämään ikkunoita ja ovia.

Kuva 60. Pohja kerros 1 1:200.

Kuva 61. Pohja kerros 2 1:200.

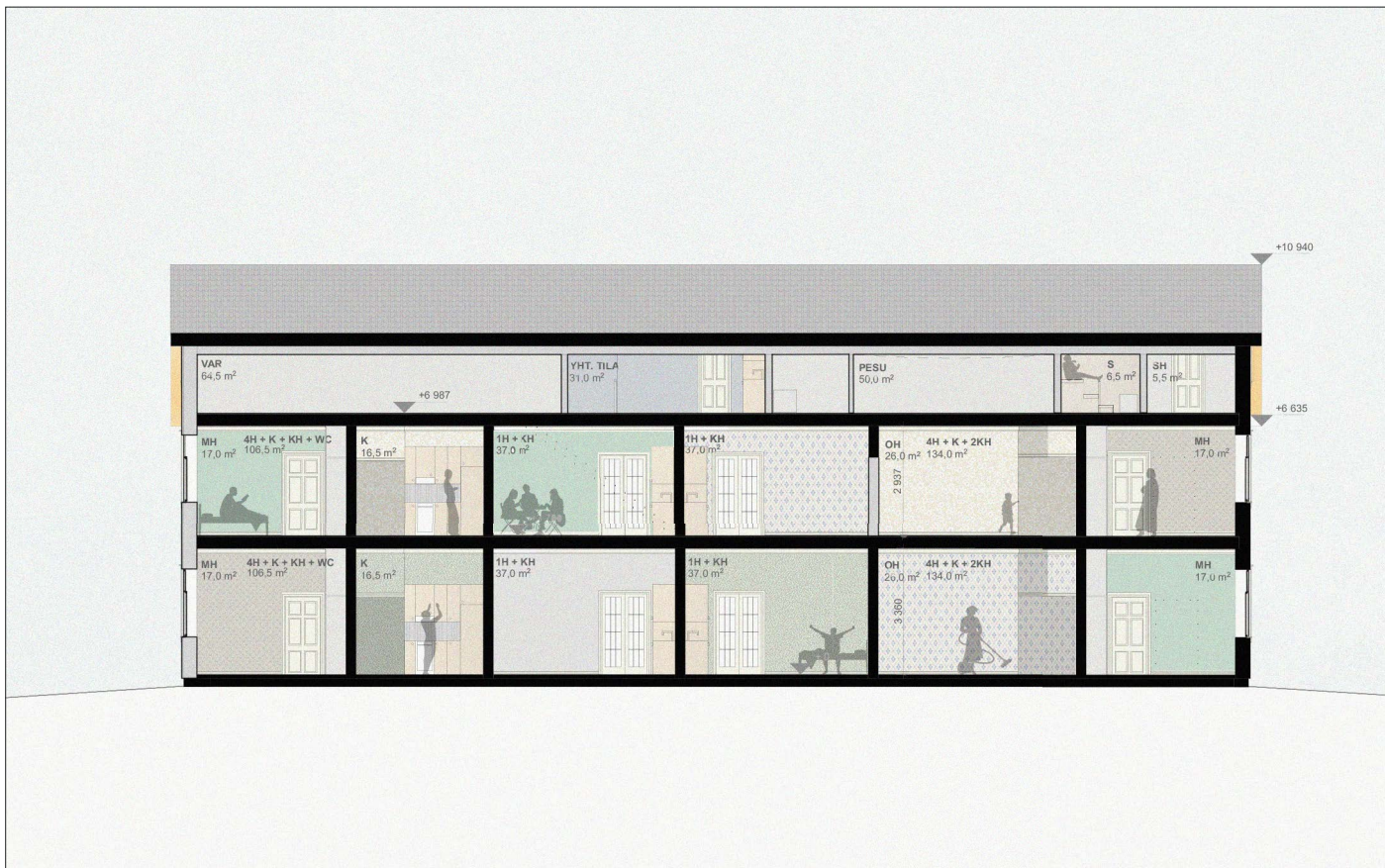

Kuva 62. Pohja ullakko 1:200.

Kuva 63. Leikkaus A - A 1:200.

Kuva 64. Leikkaus B - B 1:200.

10.2. 4h + keittiö + kph

Neliöitä on suunnitelmassa kahta eri kokoa - 134 neliöinen ja 106 neliöinen. Molemmat ovat läpitalon asuntoja, joissa on kolmella sivulla ikkunoita eli asunnot ovat valoisia. Asunnot ovat myös ympärikerrettäviä, mikä lisää asuinmukavuutta. Asunnot ovat identtiset kummassakin kerroksessa. Asun-
tosuunnittelussa on keskitytty mukavuuteen ja yksityiskohtiin. Esimerkiksi asuntoihin sisälle tultaessa on suora näkymä ikkunaan ja valoon. Tämä on tärkeää, sillä sisäänkäynnit ovat syvällä asunnon rungossa ja täten lähes ainoita asuntojen luonnonvalosta pimeitä kohtia.

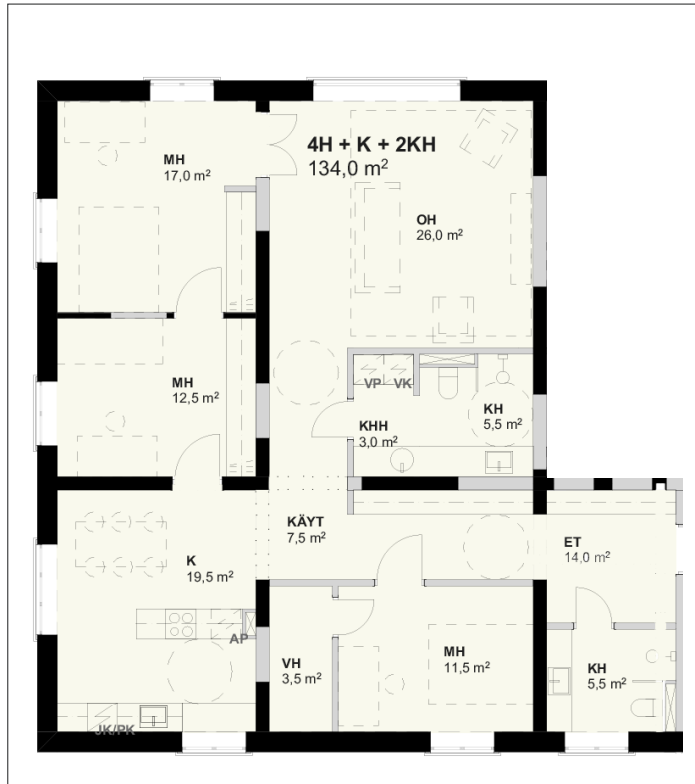
Asunnoissa on historiallisia vaikutteita, esimerkiksi makuuhuoneiden välissä olevat ovet mahdollistavat pitkät näkymät ja tilojen käytön joustavuuden. Yksi makuuhuoneista voi toimia helposti esimerkiksi työhuoneena tai harrastushuoneena. Makuuhuoneista löytyy paljon kaappitilaa, lähes kaikista löytyy yhden seinän mitalta kaappeja tai vaatehuone. Koska kaapit ovat makuuhuoneissa niin suuressa osassa, niiden materiaaliin on kiinnitettävät tarkkaa huomiota. Kaapin ovet ovat suunnitelmassa lakattua koivua mukavan käyttömukavuuden ja kauniin ulkonäön takaamiseksi.

Olohuoneet ovat väljät ja näin helposti monella tavalla kalustettavat, sillä olohuoneisiin mahtuu 3,6m x 4,5m alue, joka on todettu riittävän mahdollistamaan monimuotoinen kalustet-

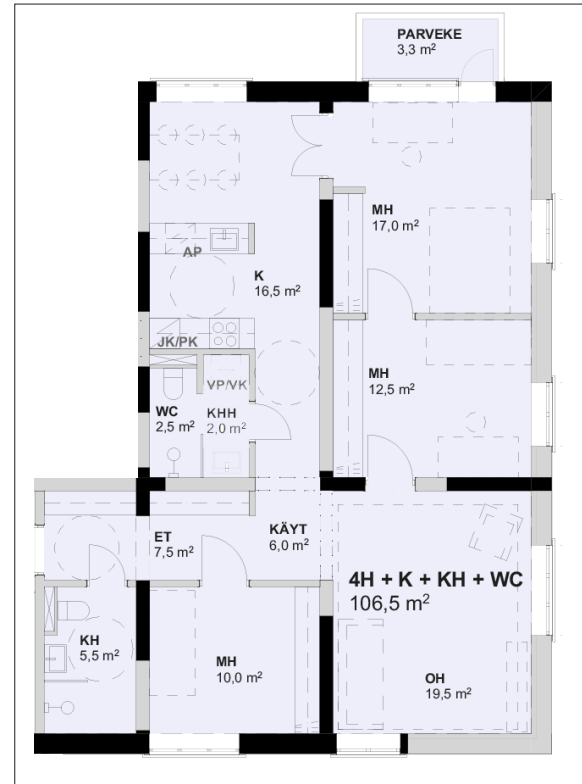
tavuus. (Asuntosuunnittelun eväät, 2011, s.18.) Tämä alue näkyy pohjissa katkoviivalla rajattuna alueena. Olohuoneisiin mahtuu myös ruokailutila, mikä edelleen monimuotoistaa sisustettavuutta.

Keittiö on kodin sydän ja hyvin suunniteltuna tärkeä asumismukavuutta lisäävä tekijä, joten keittiöiden suunnitteluun on kiinnitettävä huomiota, etenkin lapsiperheasunnoissa. Suunnitelman keittiöt sopivat oivasti ruoan valmistukseen niiden suuren koon takia. Keittiökaapit ovat myös lakattua koivua, jotta ne sopivat makuuhuoneiden kaappeihin. Tämä luo asuntoihin yhtenäisyyttä ja laatua. Keittiössä kaapit on vain lakattu astetta kiiltävämällä lakalla, jotta niiden puhtaanapito olisi helpompaa. Keittiötasot ovat kiveä, sillä kivi on kestävä. Astianpesukone ja jääkaappi/pakastin ovat integroitu, jotta ne ei erotu kaapeista. Keittiön kiintokalusteiden yksityiskohdat pätee kaikkiin asuntoihin.

Kylpyhuoneita löytyy asunnoista kaksi ja toisesta kodinhoitonurkkaus, jossa on tilaa pesukoneelle ja kuivausrummulle. Tämä mahdollistaa mahdollisimman helpon pyykin pesun. Märkätilojen materiaalivalintoihin on kiinnitettävä huomiota, jotta esimerkiksi lattiat eivät ole liian liukkaita. Asuinmukavuutta kasvattaa kylpyhuoneissa hyvä valaistus ja riittävä kaappi- ja tasotila, jotka suunnitelmasta löytyvät.

Kuva 65. Kerroksen 2 suurempi neliö. Kuva ei mittakaavassa.

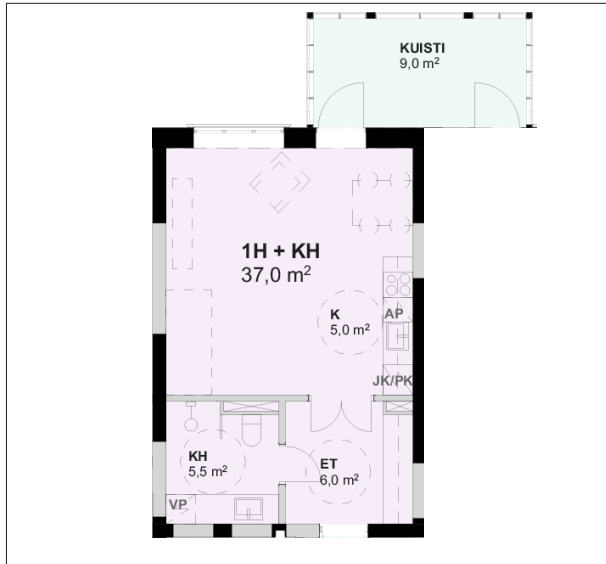
Kuva 66. Kerroksen 2 pienempi neliö. Kuva ei mittakaavassa.

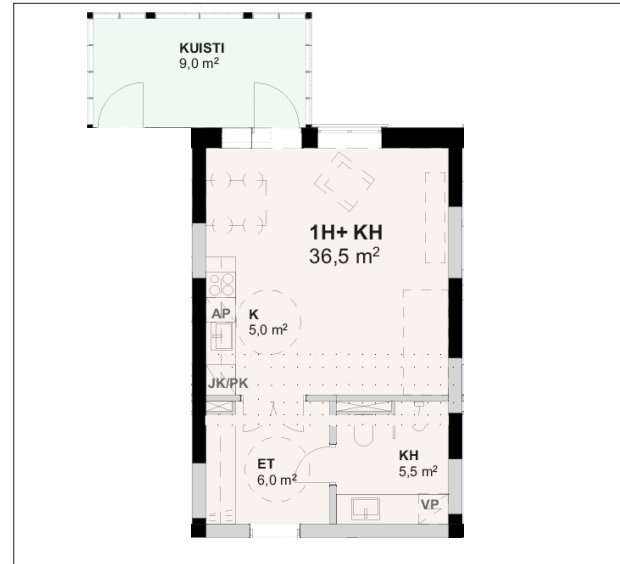

Kuva 67. Visualisointikuva 106,5 m² neljän keittiöstä.

Kuva 68. Kerroksen 2 suurempi yksio. Kuva ei mittakaavassa.

Kuva 69. Kerroksen 2 pienempi yksio. Kuva ei mittakaavassa.

10.3. 1h + kph

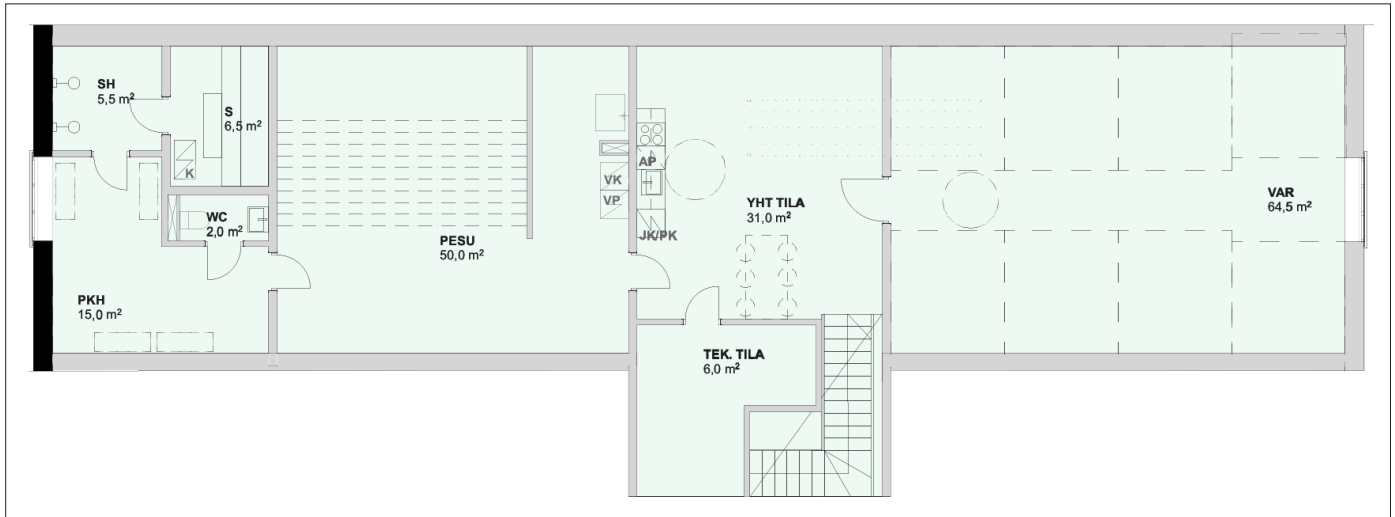
Yksiot ovat joko 36,5 neliöisiä tai 37 neliöisiä eli suhteellisen suuria yksioitä, mikä parantaa niiden kalustettavuutta ja asuinmukavuutta. Yksioistä pääsee eteläisen julkisivun kuistille, joka on yhteiskäytössä. Ensimmäisen kerroksen asunnoista pääsee jopa kuistin kautta ulos, mikä nostaa niiden asuinmukavuutta. Asunnot ovat identtiset kummassakin kerroksessa.

Eteistila yksioissä on rajattu. Yksi sivu on kaappitilaa ja päähuoneeseen pääsee lasiovien kautta eli eteinen saa silti

luonnonvaloa, mutta on selvästi oma tilansa. Ovi toimii yksityiskohtana ja estää käytävästä kuuluvien äänten kantautumista syvälle asuntoon. Myös kylpyhuone on näin selvemmin erotettu asuintilasta. Ruokapöydälle on varattu tila keittiökaappien päädystä ikkunan viereltä. Sängylle löytyy paljon tilaa asunnon perältä. Jopa parisänky mahtuu hyvin asuntoon. Kylpyhuoneet ovat tilavat yksioissä ja pyykinpesukoneelle löytyy niistä tilavaraus.

Kuva 70. Visualisointikuva 37m2 yksöstä.

Kuva 71. Ullakko. Kuva ei mittakaavassa.

10.4. Yhteistilat

Ullakko on ollut koko konttorirakennuksen historian käyttämätön tilaa, tai sitä on käytetty varastotilana. Halusin ottaa ullakon käyttöön, sillä käytettäviä neliöitä löytyi sieltä paljon käyttötarkoituksiin, jotka rakennuksesta vielä puuttui. Ullakolle yläpohjaan tarvittiin lisälämmöneristystä, mikä laskee katon korkeutta. Koska siellä ei sijaitse asuintilaa, sinne ei ole tarpeellista lisätä kattoikkunoita, sillä vaikuttaisivat julkisivujen ilmeeseen.

Taloyhtiön sauna, varastotilat, talotekniikan keskus, pyykkitupa ja taloyhtiön kokoustilat löytyvät ullakolta. Yhteisen sauna

konttorirakennuksessa on tärkeä elementti, sillä sellainen oli sijainnut monta vuosikymmentä aiemmin rakennuksen toisessa kerroksessa. Vaikka kaikkiin asuntoihin mahtuu pyykinpesukone on tärkeää luoda mahdollisuus pyykinpesulle yksioissa asuville, sillä esimerkiksi juuri lapsuudenkotoaan muuttaneella opiskelijalla ei välttämättä ole pyykinpesukonetta. Pyykinparut ovat taas kaikille asukkaille käytännölliset.

Rakennuksen kellarin poistetaan käytöstä. Tila ei ole turvallinen, sillä maaperä ei ole täysin puhdas.

Kuva 72. Visualisointikuva 3ullakon saunatilojen pukuhuoneesta.

11. YHTEENVETO

11.1. Uudelleenkäyttösuunnitelmalla tavoiteltavat teemat

Uudelleenkäyttösuunnitelmani Merijalin makeistehtaan vanhalle konttorirakennukselle on sen monimuotoista historiaa arvottava. Suunnitelmassa puretaan rakenteita mahdollisimman vähän, sillä niiden säilyminen on erityisen tärkeää esimerkiksi historiallisen saavutettavuuden näkökulmasta. Konttorirakennus on merkittävä Tuiran historian, Suomen makeisteollisuuden historian ja Oulun kaupunkikuvan kannalta. Makeisteollisuustoiminta on ollut merkittävä osa Tuiran kaupunginosan kehitystä ja konttorirakennus on viimeinen rakennus muistutamassa tästä.

Nyt rakennuksen tulevaisuus näyttää surulliselta, sillä todella suuri osa rakennuksesta tullaan purkamaan ja rakentamaan uudestaan vaikka rakennus on suojeltu sr-20 merkinnällä. Uudelleenkäyttösuunnitelmani osoittaa että rakennus on mahdollista korjata ja suunnitella tavalla, joka arvottaa historiaa ja olemassa olevien rakenteiden säilyttämistä.

Konttorirakennuksella on paljon korjauspotentiaalia nykyisessäkin kunnossaan, minkä takia se on tärkeää korjata säilyttävällä otteella, joka hyödyttäisi näin paremmin oululaisia asukkaita. Vanhan rakennuksen henki ja uudisrakentamisen mukavuus yhistyvät suunnitelmassa esimerkiksi toimivien asuntopohjien muodossa.

Ehdottamani uudelleenkäyttösuunnitelman toteuttaminen käytännössä on haastavaa ja vaatii lisätutkimusta, sillä uusia ongelmia voi ilmetä sitä mukaa kun rakennusta korjataan ja tutkitaan. Rakennus on kuitenkin niin merkittävä, että se ansaitsee korjaustavan, joka säilyttäisi sen historian ja autenttisuuden mahdollisimman perustellusti ja hyvin.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet:

Annala, J. (2001). Salmiakki. Kustannusosakeyhtiö Nemo, Helsinki.

Halila, A. (1975). Oulun kaupungin historia. Osa II, 1721–1809. Kirjola Oy, Oulu.

Hankonen, J. (1994). Lähiöt ja tehokkuuden yhteiskunta: suunnittelujärjestelmän läpimurto suomalaisten asuntoalueiden rakentumisessa 1960-luvulla. Espoo: Otatieto.

Hautala, K. (1976). Oulun kaupungin historia. Osa IV, 1856-1918. Oulun kaupunki, Oulu.

94 Hautala, K. (1982). Oulun kaupungin historia. Osa V, 1918-1945. Oulun kaupunki, Oulu.

Howard, E. (1902). Garden Cities of To-Morrow. London: Swan Sonnenschein & Co.

Jalander, Y.W. (1951). 60 vuotta farmaseuttisella alalla. Oma kustantaja.

Juvonen, J. (2018). Rakenteiden kapselointi. Opinnäytetyö Savonia-ammattikorkeakoulu, Kuopio.

Koskitie 10 – rakennushistoriaselvitys (2004). Arkkitehtitoimisto Kati Jokelainen.

Kuusisto, A. (2013). Makein kirja - Makean ja makeiskääreiden historiaa. Apali Oy, Tampere.

Niskala, K. & Okkonen, I. (2002). Oulun Graadi: 350 vuotta asemakaavoitusta. Oulu: Studio Ilpo Okkonen.

Oulujoen suiston maisema- ja kaupunkikuvaselvitys sekä toimenpidesuosituksset (2000). Oulun kaupunki. SCC Viatek Oy.

Manninen, T. (1995). Oulun kaupungin historia Osa VI, 1945-1990. Oulun kaupunki, Oulu

Manninen, T. (2005). Kasvun aika: Oulu 1945-1990. Teoksessa: Oulun vuosisadat 1605-2005. (Toim.) R. Satokangas. Oulu: Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys: Oulun yliopiston historian laitos. 149–175.

Merijal makeistehdas – työympäristöanalyysi (1985). Oulun yliopisto, Arkkitehtuurin yksikkö.

Merijalinrannan vanha konttorirakennus - säilyneisyyskartoitus. (2020). Linja Arkkitehdit.

Vanhan talon historia ja hoito. (2011). Curatio Turunmaan korjausrakentamisyhdistys ry. Kustannusosakeyhtiö Moreeni, Vantaa.

Verkkolähteet:

Arvokkaita alueita Oulussa: Osa 1. (1999). Oulun kaupungin keskusvirasto. Saatavilla (12.01.2023): <https://www.ouka.fi/oulu/kaupunkisuunnittelu/inventoinnit>

Cloetta. (n.d.). Historiikki. Saatavilla (19.01.2023): <https://www.cloetta.fi/meista/historiikki/>

Fazer. (2016). 125 vuotta makuelämyksiä - Fazerin historia lyhyesti. Saatavilla (01.02.2023): <https://mb.cision.com/Public/964/2085367/ad2fb79f327cec6a.pdf>

Haapaluoma, J. (2009). Tuiran leijona nousi takaisin huipulle. Kaleva. Saatavilla (25.01.2023): <https://www.kaleva.fi/tuiran-leijona-nousi-takaisin-huipulle/2451662>

Heiskanen, J-P. (22.04.2014). Karamellin makea historia - lääkkeestä herkuksi. Yle. Saatavilla (27.01.2023): <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/04/22/karamellin-makea-historia-laakkeesta-herkuksi>

Huttunen, H. Pakarinen, H. ... (2011). Asuntosuunnittelun eväät. Aalto-Yliopisto, Arkkitehtuurin laitos.

Ikävalko, K. (02.06.2015). Erottaudumme tässäkin asiassa muusta Euroopasta – Suomi on makeissekoitusten luvattu maa. Yle. Saatavilla (23.5.2023): <https://yle.fi/a/3-8037394>

Juusola, A. (23.05.2017). Suomalaisten karkinsyönti jatkaa kasvuaan – yksi makeinen on ylitse muiden. Yle. Saatavilla (16.02.2023): <https://yle.fi/a/3-9626405>

Kärki, T. (2022). Merijalin vanhan konttorirakennuksen rakennusaikaa päätettiin jatkaa Oulun yhdyskuntalautakunnassa. Yle. Saatavilla (20.01.2023): <https://yle.fi/a/3-12622256>

Kaleva. (07.04.2005). Kuusiluodon lukiolle tilat Merijalilta. Saatavilla (20.01.2023): <https://www.kaleva.fi/kuusiluodon-lukiolle-tilat-merijalilta/2135083>

Laatikainen, O. (03.03.2017.) Karkin myynti kasvanut makeisveron poistamisen jälkeen – ”Asiakkaat kiinnostuvat alhaisemmista hinnoista”. Keski-suomalainen. Saatavilla (15.02.2023): <https://www.ksml.fi/paikalliset/2518255>

Lönnqvist, B. Ekberg, Fredrik Edvard. Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. (06.06.2003) Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997-. URN:NBN:fi-fe20051410. Saatavilla (31.01.2023): <https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/5689>

Oulun Arkkitehtuuriohjelma (2017). Oulun kaupunki. Saatavilla (25.01.2023): <https://www.ouka.fi/oulu/kaupunkisuunnittelu/arkkitehtuuriohjelma>

Oulun kaupungin tiedote. (17.03.2005). Saatavilla (19.01.2023): https://www.safa.fi/wp-content/uploads/2019/12/2005_merijalinranta_tiedote.pdf

Pakkala, E. (2022). Vanhan karkkitehtaan konttorissa elää sienten, mikrobien ja pienten eläinten ”cocktail” – pian tässä talossa pitäisi pystyä asumaan. Yle. Saatavilla (20.01.2023): <https://yle.fi/a/3-12622644>

Pakkala, E. (2023). Rakennusliike YIT aikoo jättää ajoissa rakennuslupahakemuksen vanhan makeistehtaan kunnostamiseksi Oulussa. Yle. Saatavilla (03.02.2023): <https://yle.fi/a/74-20014738>

Paukkeri, M. (2023). Kapinaa karkeilla. Yle. Saatavilla (31.01.2023): <https://yle.fi/a/74-20013245>

Puuinfo. (24.06.2020). Puun käytön sisäilma- ja terveysvaikutukset, Hengittävä rakenne. Saatavilla (23.01.2023): <https://puuinfo.fi/puutieto/puun-sisailmavaikutukset/hengittava-rakenne/>

Rättilä, M. (10.04.2019). YIT haluaa purkaa entisen Merijalin konttorin - vuosia tyhjiillään ollut suojelutalo on surkeassa kunnossa. Kaleva. Saatavilla (20.02.2023): https://www.kaleva.fi/yit-haluaa-purkaa-entisen-merijalin-konttorin-vuosis/1721289?fbclid=iwar25_mtqk7bml_zdcuyk7qdijxtlu-har7wh-k1zkmvbm1ltlyrfcjkcreeo

Rättilä, M. (26.02.2023). Merijalin keltaisen konttorin kohtalo viimein selvillä – muutostöille rakennuslupa. Kaleva. Saatavilla (08.03.2023): <https://www.kaleva.fi/merijalin-keltaisen-konttorin-kohtalo-viimein-selv/5358282>

Meurman, J.H. (2016). Sokeri puhuttaa - jälleen. Hammaslääkärilehti. Saatavilla (02.02.2023): <https://www.potilaanlaakari-lehti.fi/suunvuoro/sokeri-puhuttaa-ndash-jalleen/>

MTV3. (24.03.2009). Ja laman voittaja on... makeisteollisuus. Saatavilla (12.1.2023): <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/ja-lama-ajan-voittaja-on-makeisteollisuus/1807530>

MTV3. (11.03.2013). Suomalaiset syövät eniten karkkia Euroopassa. Saatavilla (15.02.2023): <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/suomalaiset-syovat-eniten-karkkia-euroopassa/1904798#gs.pkdayx>

SAFA. (17.03.2005). Tuira kortteli 46, “Merijalinranta”, Oulu. Saatavilla (19.01.2023): <https://www.safa.fi/kilpailu/tuira-%E2%80%A2-kortteli-46-merijalinranta-oulu/>

Salonen, S. (2015). Markkinointikeinot taantumassa. Pro Gradu -tutkielma Vaasan yliopisto, Kauppätieteellinen tiedekunta. Saatavilla (13.01.2023): https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/5152/osuva_6397.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Syväniemi, L. (2022). Kahden kaavan kerroksia - Tuiran kaavoitushistorialliset erityispiirteet. Pro Gradu -tutkielma Tampereen yliopisto, Teknillinen tiedekunta, Arkkitehtuurin yksikkö. Saatavilla (13.01.2023): <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/143285>

Tamminen, T. (2014). Valkea viettelys. Yliopisto: Helsingin yliopiston tiedelehti. Saatavilla (27.01.2023) : <https://secure.jaicom.com/Le-eAsiointi/Yliopistolehti/magazine/index>

Tuiran koulu – rakennushistoriaselvitys (2020). Arkkitehti-toimisto Jorma Teppo. Saatavilla (16.01.2023): <https://www.ouka.fi/oulu/kaupunkisuunnittelu/rakennushistoriaselvitykset>

Tuiranpuisto – rakennushistoriaselvitys (2018). Arkkitehti-toimisto Jorma Teppo. Saatavilla (12.01.2023): <https://www.ouka.fi/oulu/kaupunkisuunnittelu/rakennushistoriaselvitykset>

Tuominen, P. (04.08.2020.) ”Markalla Oukkidoukkeja ja Merkkareita” – karkinsyönnissä tapahtunut oleellinen muutos 30 vuodessa, ja tästä on maahantuojan mukaan kyse. MTV.

Turun Sanomat. (02.05.2006). Leijona Leafin armoilla. Saatavilla (25.01.2023): <https://www.ts.fi/kulttuuri/1074117637>

Vesipeilin vuosisadat: Selvitys Oulujoen suiston historiasta ja arvoista. (2021). Oulun kaupunki. Oulu: Yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut. Saatavilla (17.01.2023): <https://www.ouka.fi/oulu/kaupunkisuunnittelu/kulttuuriymparistoselvitykset>

Wäre, R. (1988). Bertel Jungin näkemys kaupungista. Teoksessa: Bertel Jung: Suurkaupungin hahmottaja. (Toim.) M. Sundman & M. Schalin. Helsinki: Helsingin Kaupunkisuunnitteluvirasto.

KUVALÄHTEET

Kuvat ja piirroksat:

© Teijo Törmänen, ellei toisin mainita.

Ilmakuvat:

Oulun kaupungin yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut.

Museoviraston, Turun museokeskuksen kuvat haettu sähköisen hakupalvelu Finnan kautta.

PPM = Pohjois-Pohjanmaan Maakuntamuseo

Kansikuva: “Merijalin tehdas ennen v.1960” Merijal Makeistehtas työympäristöanalyysi. 1985. Oulun yliopisto, Arkkitehtuurin yksikkö. s.8.

Kuva 1. Nukkumatti makeisen paperikääre. Oy Karl Fazer Ab. Helsingin kaupunginmuseo.

Kuva 2. Ilmakuva Merijalin makeistehtaasta 1950-luvulla, Laukka, U. PPM.

Kuva 3. Fredrik Edvard Ekberg. Museovirasto.

Kuva 4. Karl Fazer. Museovirasto.

Kuva 5. Hyrysysty makeiskääre. 1900. Oy Karl Fazer Ab. Helsingin kaupunginmuseo.

Kuva 6. Mah-Jong makeiskääre. 1926. Hellas Oy. Turun museokeskus.

Kuva 7. Lapset makeisostoksilla. 1959. Rác, I. Kansatieteen kuvakokoelma.

Kuva 8. Lapset karkkiostoksilla. 1977. Bucciarelli, L. Helsingin kaupunginmuseon kuva-arkisto.

Kuva 9. Leijona salmiakkimakeisen rasia. Oy Merijal Ab. Helsingin kaupunginmuseo.

Kuva 10. Oulun kaupungin ja suistoalueen kartta. 1802. P. Nymanssonin kokoelma, Oulun kaupunginarkisto.

Kuva 11. Oulun kaupungin ja sen ympäristön asemakartta. 1909. Kaupungin rakennuskonttori. Oulun kaupungin yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut.

Kuva 12. Oulun kaupungin Tuiran- ja Alalaanilan tilan asemakartta. 1914. Jung, B. Oulun kaupungin yhdyskunta- ja ympäristöpalvelut.

Kuva 13. Oulu Koskikeskus asemakaava 1:10 000. 1943. Aalto, A. Arkkitehti 1-2/1943.

Kuva 14. Aaltosten asemakaavan illustraatio. 1969. Takala, T.

Kuva 15. Merijal Oulu 20080921.JPG. 2008. Kuvaaja nimi-merkki Estormiz. Wikimedia Commons.

Kuva 16. Merijal remains in Oulu2008.jpg 2008. Putkonen, M.J. Wikimedia Commons.

Kuva 17. Leijona tervapastillirasia. Oy Merijal Ab. Turun museokeskus.

Kuva 18. Toimistotyötä Merijalin tehtaalla toukokuussa. 1944. Museovirasto, Journalistinen kuva-arkisto, Kaleva.

Kuva 19. Merijalin tehdassali ja työntekijöitä. 1934. Museovirasto, Journalistinen kuva-arkisto, Kaleva.

Kuva 20. Portaat Merijalin tehtaalla toukokuussa 1944. 1944. Museovirasto, Journalistinen kuva-arkisto, Kaleva.

Kuva 21. Merijalin makeistehtas vuonna 1967. 1967. Laukka, U. PPM.

Kuva 22. Merijalin makeistehdas vuonna 1953. 2020. Veljekset Karhumäki, Uiton talon rakennushistoriaselvitys.

Kuva 23. Schematisk plankarta över OY Merijal AB, I.XI.-20. 1920. Merijalin arkisto

Kuva 24. Oy Merijal Ab:n tehtaat Koskitiellä 1940-luvulla. nega 25833. Runar R. Forsènin Merijal 1920–1963 kokoelma. Pohjois- Pohjanmaan museon kokoelmat

Kuva 25. Oy Merijal Ab:n tehtaat Koskitiellä 1940-luvulla. nega 25833. Runar R. Forsènin Merijal 1920–1963 kokoelma. Pohjois- Pohjanmaan museon kokoelmat

Kuva 26. Merijalin tehdasrakennukset. 2004. Jokelainen, K. Koskitie 10 RHS.

Kuva 27. Oy Merijal Ab Tehdasrakennuksen korotus asemapiirros 1:500.1941. Oulun kaupunginarkisto.

Kuva 28. Asemapiirros 1968. Uki arkkitehdit. Oulun kaupunginarkisto.

Kuva 29. Oy Merijal Ab toisen kerroksen muutos. 1968. Uki arkkitehdit. Oulun kaupunginarkisto.

Kuva 30. Konttorirakennus ja tehdasmiljöötä. 1985. Merijal makeistehdas työympäristöanalyysi. Oulun yliopisto, arkkitehtuurin osasto.

Kuva 31. Tuira kortteli 46, "Merijalinranta", Oulu. 2005. Palokangas, R. Kämäräinen, M. SAFA. Saatavilla (27.5.2023): <https://www.safa.fi/kilpailu/tuira-%E2%80%A2-kortteli-46-merijalinranta-oulu/>

Kuva 35. Oy Merijal Ab. Konttorihenkilökuntaa 1920-luvun alussa. nega 25816. Runar R. Forsènin Merijal 1920–1963 kokoelma. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.

Kuva 36. Oy Merijal Ab:n konttorirakennus Oulujoen jäältä kuvattuna 1920-luvulla. nega 38291:53. Wildlund, U. Pohjois-Pohjanmaan museon kokoelmat.

Kuva 37. Konttori- ja tehdasrakennus. 1937. Museovirasto, Journalistinen kuva-arkisto, Kaleva.

Kuva 38. Oy Merijal Ab:n konttori. 1934. Museovirasto, Journalistinen kuva-arkisto, Kaleva.

Kuva 47. Koskitie 18 Oulu 20150208 01.jpg. Kuvaaja nimi-merkki Estormiz. Wikimedia Commons.

Kuva 48. Merijal Toivoniemi 20070513.JPG. 2007. Kuvaaja nimimerkki Estormiz. Wikimedia Commons.

Kuva 50. Konttorirakennus osana yhden As oy Koskitie 17 asunnon näkymää. 2021. Hannula, I.

Visualisointikuvien ihmiset:

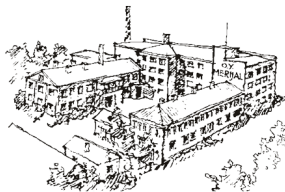
Kuva 67. Hoover vacuum cleaner ad, Life magazine 23.03.1950. NEMO Science Museum. Saatavilla (27.05.2023): <https://artsandculture.google.com/asset/hoover-vacuum-cleaner-ad-hoover/oQEdtHwKT-Ezig>

Kuva 70. People - Cut Out People Vintage Png. SeekPNG.com. Saatavilla (27.05.2023): https://www.seekpng.com/ipng/u2a9o0o0t4y3i1i1_people-cut-out-people-vintage-png/

Kuva 72. Marie McKenna and Gladys Cooling at Southport, Gold Coast, December 1938. Sunday Sun Collection. Saatavilla (27.05.2023): <https://www.flickr.com/photos/statelibrary-queensland/3840594723/>

PLANSIIPIENENNÖKSET

MAKEAA ARKKITEHTUURIA

MERILINKORTTELIN VANHAN KONTTORIRAKENNUKSEN HISTORIA, RESTAUROINTI JA KÄYTTÖTAROKKUKSEN MUUTOS ASUINRAKENNUKSEKSI

Toivo Tommila - Diplonitti - Oulun yliopisto - Arkkitehtuurin tutkinto - Kesäkuu 2023

TIIVISTELMÄ

Op Merilä Ab:n modernin vanha korttorirakenne on 1950-luvun lopulta alkaen Oulussa olleena vähemmän rakennus, jolla oli alun Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston kirjasto. Se edustaa Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta, joka on ollut Oulun kaupungin ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen historia on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta. Rakennuksen historia on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Tämä opinnäytteenä käsittelee Merilinkorttelin korttorirakennuksen historiaa ja sen muuttamista vanha korttorirakennukseksi. Opinnäytteenä käsittelee Merilinkorttelin korttorirakennuksen historiaa ja sen muuttamista vanha korttorirakennukseksi.

Diplomityönä käsitellään vanha korttorirakennuksen historiaa ja sen muuttamista vanha korttorirakennukseksi. Opinnäytteenä käsittelee Merilinkorttelin korttorirakennuksen historiaa ja sen muuttamista vanha korttorirakennukseksi.

MERILINKORTTELIN ALUEEN RAKENTUMISEN HISTORIA - TUURA

Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen alueen rakentuminen alkoi Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi. Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi.

Merilinkorttelin rakentaminen alkoi Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi. Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi.

Merilinkorttelin rakentaminen alkoi Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi. Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi.

Merilinkorttelin rakentaminen alkoi Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi. Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi.

Merilinkorttelin rakentaminen alkoi Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi. Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi.

Merilinkorttelin rakentaminen alkoi Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi. Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi.

Merilinkorttelin rakentaminen alkoi Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi. Oulun kaupungin 1950-luvun lopulta, jolloin alueen rakentaminen alkoi.

Kuva 1. Kartta Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen alueesta vuodelta 2022. Lähde: Lotta Sjöström.

Kuva 2. Korttorirakennuksen vanha korttorirakennus vuodelta 2022. Lähde: Ilmavalokuvat.

Kuva 3. Korttorirakennuksen vanha korttorirakennus vuodelta 2022. Lähde: Ilmavalokuvat.

KONTTORIRAKENNUKSEN NYKYTILANNE

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Korttorirakennuksen nykytilanne on rikkaa ja monipuolista, ja se on ollut osa Oulun Tieteen ja Taiteiden tutkimuskeskuksen ja Oulun yliopiston yhteistyönä rakennettua rakennusta.

Arkkitehtuurin diplonitti
Oulun yliopisto Arkkitehtuurin tutkinto
Ohjaaja: Anni Sotkeli

MAKEAA ARKKITEHTUURIA

MERILINKORTTELIN VANHAN KONTTORIRAKENNUKSEN HISTORIA, RESTAUROINTI JA KÄYTTÖTAROKKUKSEN MUUTOS ASUINRAKENNUKSEKSI

Toivo Tommila, Kesäkuu 2023

ASUINKÄYNTÖ SUUNNITELMA - ASUNTOPIIHTAJAT JA LEIKKAUKSET

Asuinkiikereiden suunnitteluun käytettiin tutustumalla olevia teollisia suunnitteluvälineitä. Tässä kirjityksessä kuvataan asuinrakennuksen osittain uusia ja osittain vanhoja osia. Rakennuksen suunnitteluun on käytetty asuinpiirustuksia, jotka on laadittu asuinpiirustuksen avulla. Asuinkiikereiden suunnitteluun on käytetty asuinpiirustuksia, jotka on laadittu asuinpiirustuksen avulla. Asuinkiikereiden suunnitteluun on käytetty asuinpiirustuksia, jotka on laadittu asuinpiirustuksen avulla.

Työkaluohjelmat suunnitellaan tietokoneilla käyttäen kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja.

Maapohjan suunnitteluun on käytetty geoteknisiä tutkimuksia. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja.

Asuinpiirustukset

diagrammi A - katti - katti 050x2 - 140x2
diagrammi B - katti 305 - 370x2

Maapohjan suunnitteluun on käytetty geoteknisiä tutkimuksia. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja.

Nähtiin on suunnittelussa katu on katu - 114 m:n
on 114 m:n mittainen. Mitat on otettu huomioon. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja.

vuonna ja rakennettiin. Rakennettiin suunnitella
rakennettiin on otettu huomioon. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja.

Asuinkiikereiden suunnitteluun on käytetty asuinpiirustuksia, jotka on laadittu asuinpiirustuksen avulla. Asuinkiikereiden suunnitteluun on käytetty asuinpiirustuksia, jotka on laadittu asuinpiirustuksen avulla.

Ohjeistukset ovat otettu huomioon. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja.

Työt on otettu huomioon. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja.

Maapohjan suunnitteluun on käytetty geoteknisiä tutkimuksia. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja.

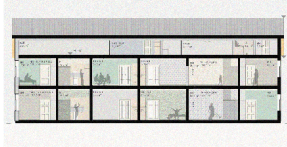
Asuinkiikereiden suunnitteluun on käytetty asuinpiirustuksia, jotka on laadittu asuinpiirustuksen avulla. Asuinkiikereiden suunnitteluun on käytetty asuinpiirustuksia, jotka on laadittu asuinpiirustuksen avulla.

Maapohjan suunnitteluun on käytetty geoteknisiä tutkimuksia. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja.

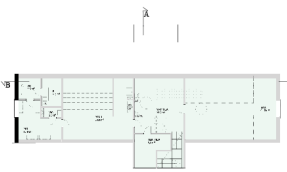
Nähtiin on suunnittelussa katu on katu - 114 m:n
on 114 m:n mittainen. Mitat on otettu huomioon. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja. Käytetään kaikkia mahdollisia työkaluja.

Kuva 9. Leikkaus A - A 1/200

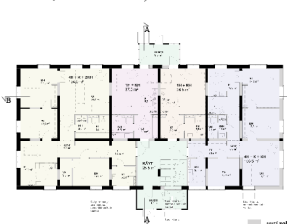
Kuva 10. Leikkaus B - B 1/200

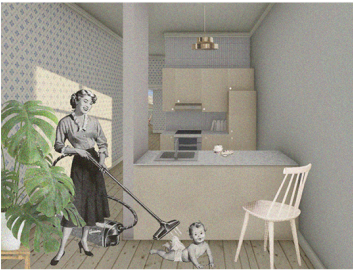
Kuva 11. Pöytätila 1/200

Kuva 12. Pöytätila kattu 2/200

Kuva 13. Pöytätila kattu 1/200

Kuva 14. Pöytätila 160,5 m2 valon kattu

Kuva 15. Pöytätila 170,5 m2 valon kattu

Asuinkiikereiden suunnitteluun on käytetty asuinpiirustuksia, jotka on laadittu asuinpiirustuksen avulla. Asuinkiikereiden suunnitteluun on käytetty asuinpiirustuksia, jotka on laadittu asuinpiirustuksen avulla.

MAKEA A ARKITEHTUURIA
MERJALIN MAKESTIERAAN YHTIÖN
KONTTORIRAKENNUKSEN HISTORIA, RESTAUROINTI
JA KÄYTTÖTARKEKORJAUKSEN MUUTOS ASUNRAKENNUKSEKSI

Teijo Terasmaa, Kesäkuu 2023

Teijo Törmänen - Diplomityö - Oulun yliopisto - Arkkitehtuurin yksikkö - Kesäkuu 2023

